
КАРАР
РЕШЕНИЕ

15 июль 2016 ел

№ 4-9

«2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Буа муниципаль районының социаль-иқтисади үсеш стратегиясен раслау турында»

Буа муниципаль районы башлыгының беренче урынбасары И. Ф. Еремеевның 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Буа муниципаль районының социаль-иқтисади үсеш стратегиясе проекты турында докладын тыңлаганнан һәм фикер алышкан, Татарстан Республикасы Буа муниципаль районы Советы карар чыгарды:

1. 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Буа муниципаль районының социаль-иқтисади үсеш стратегиясен расларга (1 нче кушымта).

2. Буа муниципаль районы башкарма комитетына (с.Ф. Даутов), урыннардагы жирле үзидарә органнары житәкчеләренә әлеге стратегиянең үтәлешен тәэмин итәргә һәм аны үтәүнең барышы турында депутатларга хәбәр итәргә.

3. Буа муниципаль районының 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына социаль-иқтисади үсеш стратегиясен Буа муниципаль районының рәсми сайтында урнаштырырга.

4. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны Буа муниципаль районы башлыгының беренче урынбасары И.Ф. Еремеевка йөкләргә.

Буа муниципаль районы башлыгы,
Буа муниципаль районы Советы рәисе

А.К. Айзетуллов

2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр
план чорына Буа муниципаль районының
социаль-иқтисади үсеш стратегиясе

Буа
2016 ел

Эчтәлек

Буа социаль-икътисадый үсеш стратегиясе
2016-2021 елларга һәм план чорына кадәр - 2030 елга кадәр
Кереш

1. Буа муниципаль районы стратегиясенең максатлары һәм бурычлары
2. Социаль-икътисадый потенциалның заманча тенденцияләре һәм потенциалы
Буа муниципаль районының

2.1. Буа муниципаль районының социаль-икътисадый үсешенең агымдагы торышына характеристика. Көндәш өстенлекләр һәм төп проблемалар

2.2. Буа муниципаль районын үстерү потенциалы

2.2.1. Уникаль табигый-ресурс потенциалы

9

2.2.2. Демографик һәм хезмәт потенциалы

10

2.2.3. Сәнәгать потенциалы

13

2.2.4. Агросәнәгать комплексының потенциалы

15

2.2.5. Фәнни, кадр потенциалы

16

2.2.6. Инвестиция потенциалы

17

2.2.7. Социаль потенциал

2.2.7.1. Сәламәтлек саклау өлкәсе потенциалы

18

2.2.7.2. Беләм бирү потенциалы

19

2.2.7.3. Мәдәният

22

2.2.7.4. Яшьләр сәясәте

22

2.2.7.5. Физик культура һәм спорт

22

2.2.7.6. Торак белән тәэмин итү

23

2.2.8. Финанс потенциалы

24

3. Буа муниципаль районы территориясен үстерүнең стратегик өстенлекләре
Үсешнең төп сценарийлары

26

3.1. Буа муниципаль районы үсешенең төп сценарийлары

26

3.2. Буа муниципаль районының социаль-икътисадый үсешенең стратегик юнәлешләре

3.2.1. Кеше капиталын формалаштыру һәм туплау:

3.2.1.1. Демография

29

3.2.1.2. Сәламәтлек саклау

31

3.2.1.3. Мәгариф

34

3.2.1.4. Яшьләр сәясәте

36

3.2.1.5. Физик культура һәм спорт

38

3.2.1.6. Мәдәниятне үстерү

39

3.2.1.7. Хезмәт базары

40

3.2.2. Кеше капиталын үстерү өчен уңайлы пространство булдыру

3.2.2.1. Һәркем ала алырлык торак

43

3.2.2.2. Буа муниципаль районын су белән тәэмин итү һәм су бүлөп бирү системаларын үстерү

43

3.2.2.3. Буа муниципаль районында юл комплексын үстерү

45

3.2.2.4. Инновацияләр һәм яңа бизнеслар базасында Буа муниципаль районы икътисадының конкурентлык сәләтенең сыйфат ягыннан яңа дәрәжәсенә ирешү

45

3.2.2.4.1. Буа муниципаль районының инвестиция сәясәтенең өстенлекле бурычлары

46

3.2.2.4.2. Масштаблы инвестиция проектларын гамәлгә ашыру, Буа муниципаль районы икътисадында структур үзгәрешләргә тәэмин итү

46

3.2.2.5. Буа муниципаль районы территориясендә рекреацион һәм мәдәни-тарихи потенциал формалаштыру

50

3.2.3. Кеше капиталына икътисад кирәк булган һәм уңышлы эшли ала торган икътисадый мөнәсәбәтләр булдыру. Буа муниципаль районының сәнәгать һәм агроресурслар комплексларын масштаблы модернизацияләү нигезендә аларның югары һәм тотрыклы үсеш темпларын тәэмин итү

51

3.2.3.1. Сәнәгать комплексын үстерү	52
3.2.3.2. Агросәнәгать комплексын үстерү	53
2030 елга кадәр Буа муниципаль районының социаль-икътисадый үсеш стратегиясен гамәлгә ашыруның максатчан күрсәткечләре	57
4. Буа муниципаль районының Социаль-икътисадый үсеш стратегиясен гамәлгә ашыру чаралары планы	60
5. 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Буа муниципаль районының социаль-икътисадый үсеш стратегиясен гамәлгә ашыру механизмнарын формалаштыру	
5.1. 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Буа муниципаль районының социаль-икътисадый үсеш стратегиясен гамәлгә ашыру белән идарә итү	91
5.2. 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына кадәр Буа муниципаль районының социаль-икътисадый үсеш стратегиясен гамәлгә ашыру белән идарә итүнең төп механизмнары	91
5.2.1. Жәмгыяттә мәгълүмат-коммуникация технологияләрен үстерү	91
5.2.2. Административ каршылыкларның кимүе, хакимият һәм граждан жәмгыятенең үзара хезмәттәшлеген үстерү	92
5.2.3. Инвестицияләр жәлеп итү механизмын камилләштерү	94

2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план
чорына Буа муниципаль районының
социаль-икътисадый үсеш стратегиясе паспорты

Стратегияне жаваплы башкаручы	Буа муниципаль районы башкарма комитеты
Стратегияне башкаручылар	Буа муниципаль районының җирле үзидарә органнары
Стратегиянең максаты	муниципальгара багланышларны үстерү, югары җитештерүчән эш урыннары булдыру һәм инвестицион җәлеп итүчәнлекне арттыру нигезендә Буа муниципаль районы халкының тормыш сыйфатын күтәрү
Стратегиянең бурычлары	<ul style="list-style-type: none"> -Уңайлы инвестиция климаты булдыру; -Кеше капиталын торгызу һәм үстерү өчен шартлар тудыру; -төзекләндерү дәрәжәсен күтәрү; - социаль-мәдәни хезмәтләрнең сыйфатын күтәрү һәм аларның норматив тәэмин ителешенә ирешү; - ял итү һәм эшләү өчен уңайлы территория булдыру; - Җирле үзидарә органнары эшчәнлегенең нәтижәлелеген арттыру; -Буа муниципаль районының финанс-икътисадый үз-үзен тәэмин итү дәрәжәсен арттыру.
Стратегияне гамәлгә ашыруның төп нәтижәләре һәм сроклары	<p>Стратегияне гамәлгә ашыруның төп нәтижәләре булчак:</p> <ul style="list-style-type: none"> -2021 елда тулаем территорияль продуктны 1,44 тапкырга һәм 2030 елга 2,38 тапкырга арттыру; - Икътисадта кече һәм урта бизнес өлеше 2021 елга 29,1% ка кадәр арчак һәм 2030 елга 40% ка җитәчәк; -Систематик рәвештә физик культура белән шөгылләнүче халыкның өлеше 2021 елга - 48,7%-ка һәм 2030 елга кимендә 53,1%; -бер кешегә торакның гомуми мәйданын 2021 елга - 32 кв.м һәм 2030 елга - 36 кв.м тәэмин итү; -урта сыйныф зурлыгы (халыкның керемнәре 6-10 яшәү минимумы дәрәжәсендә булган %ы) - халыкның кимендә 50 %ы; -Икътисадта уртача айлык хезмәт хақы 2030 елга - 43854 сум; <p>Стратегия 2016-2021 елларга Буа муниципаль районының 2030 елга кадәр үсеш перспективасы белән эшләнде</p>
Финанс белән тәэмин итү	<p>РФ бюджеты: ... мең сум. ТР бюджеты: ...мең сум. Җирле бюджет: ... мең сум. Бюджеттан тыш чыганаclar: ... мең сум.</p>

2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план
чорына Буа муниципаль районының
социаль-икътисадый үсеш стратегиясе

КЕРЕШ

2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр чорга Татарстан Республикасы Буа муниципаль районының социаль-икътисадый үсеш стратегиясе «Россия Федерациясендә стратегик планлаштыру турында» 2014 елның 28 июнендәге 172-ФЗ номерлы Федераль законның, «Татарстан Республикасында стратегик планлаштыру турында» 2015 елның 16 мартындагы 12-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының һәм «2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясен (алга таба - 2030) раслау турында» 2015 елның 15 мартындагы 40-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының төп нигезләмәләре, Татарстан Республикасы Президентының Татарстан Республикасы Дәүләт Советына юлламасы нигезендә эшләнә.

Программаның нигезе - кеше, һәм Стратегиянең өч өстенлеге шушы күчәр тирәсендә туплана. Беренчесе - кеше капиталын булдыру һәм туплау, икенчесе - кеше капиталын үстерү өчен уңайлы пространство булдыру, өченчесе - икътисадта кеше капиталына ихтыяж булган һәм уңышлы эшли ала торган ижтимагый институтлар булдыру.

Стратегия Буа муниципаль районының социаль-икътисадый үстерүнең максатларын һәм өстенлекле юнәлешләрен билгели. Буа муниципаль районының уртача сроклы социаль-икътисадый үсеш программаларын, муниципаль максатчан программаларны, урта сроклы финанс планнарын һәм еллык бюджетларын, районның социаль-икътисадый үсеше белән стратегик идарә итүнең башка документларын эшләү өчен нигез булып тора.

Документ Буа муниципаль районының Татарстан Республикасы икътисадында урынын һәм ролен исәпкә алып, аның социаль-икътисадый потенциалын комплекслы бәяләү, конкурент өстенлекләренә һәм район үсеше мөмкинлекләренә системалы анализ ясап, озак сроклы перспективада эшләнгән.

Стратегияне гамәлгә ашыру чоры 2030 елга исәпләнгән стратегия чоры дип билгеләнә. Төп чаралар беренче 3 елда тупланган һәм, Буа муниципаль районы стратегиясен гамәлгә ашыруга, республика, ил үсешенең гомуми тенденцияләренә бәйлә рәвештә, төзәтеләчәк (тулыланачак, үзгәрәчәк). Шулар рәвешле, Стратегияне гамәлгә ашыру шуып баручы өч еллык планлаштыру рәвешендә төзәлчәк. Әлеге Стратегия нигезендә Буа муниципаль районы жирлекләренең планнары эшләнәчәк һәм аларны гамәлгә ашыру шулай ук Стратегияне гамәлгә ашырганда да исәпкә алыначак.

1. Буа муниципаль районы стратегиясенең максатлары һәм бурычлары

Буа муниципаль районы стратегиясен гамәлгә ашыруның максаты - муниципальара элементләренә үстерү, югары житештерүчән эш урыннары булдыру һәм инвестицион жәлеп итүчәнлекне арттыру нигезендә Буа муниципаль районы халкының тормыш сыйфатын яхшырту.

Оештырылган максатка ирешү өчен түбәндәге бурычлар хәл ителергә тиеш:

- кеше капиталын торгызу һәм үстерү өчен шартлар тудыру;
- уңай инвестицион климат тудыру;
- төзекләндерү дәрәжәсен күтәрү;
- социаль-мәдәни хезмәтләренә сыйфатын күтәрү һәм аларның норматив тәэмин ителешенә ирешү;
- ял итү һәм эшләү өчен уңайлы территория булдыру;
- жирле үзидарә органнары эшчәнлегенең нәтижәлелеген күтәрү;
- Буа муниципаль районының финанс-икътисадый үзенчәлекләрен арттыру.

2. Буа муниципаль районының социаль-икътисадый үсешенең заманча тенденцияләре һәм потенциалы

2.1. Буа муниципаль районының социаль-икътисадый үсешенең агымдагы торышына характеристика. Көндәшлек өстенлекләре.

Буа муниципаль районында эчке потенциалга бәйле уңай социаль-икътисадый шартлар бар: районның географик урыны, агросәнәгать комплексы, сәнәгать потенциалы, төзелеш комплексы, инвестицион жәлеп итүчәнлеге, кече һәм урта эшмәкәрлек өлкәсе, кеше потенциалы.

Буа муниципаль районы Татарстан Республикасының көньяк-көнбатыш өлешендә урнашкан. Көнъяк чик Ульяновск өлкәсенең Цильнинск районуна тоташа, көньяк-көнбатыштан район Татарстан Республикасы Чүпрәле районы белән чиктәш, көнбатыштан - Чуваш Республикасының Яльчикск районы белән, төньяктан - Апас районы белән, көнчыгыштан - Тәтеш районнары белән. Буа шәһәре - Буа муниципаль районының административ үзәге. Буа шәһәре аша федераль әһәмияттәге автомобиль һәм тимер юллар уза, алар Россиянең көньяк һәм көнбатыш өлкәләрендә Татарстан Республикасын һәм республиканы транспорт агымнары белән бәйләләр.

Буа муниципаль районы территориясендә 1543,6 мең кв. км мәйданлы (ТР гомуми мәйданының 2,3%ы) 44,3 мең кеше (ТР халкының гомуми санының 1,3%ы), торак пунктларда - 96 кеше яши, алар 1 шәһәр жирлегенә һәм 30 авыл жирлегенә берләштерелгән.

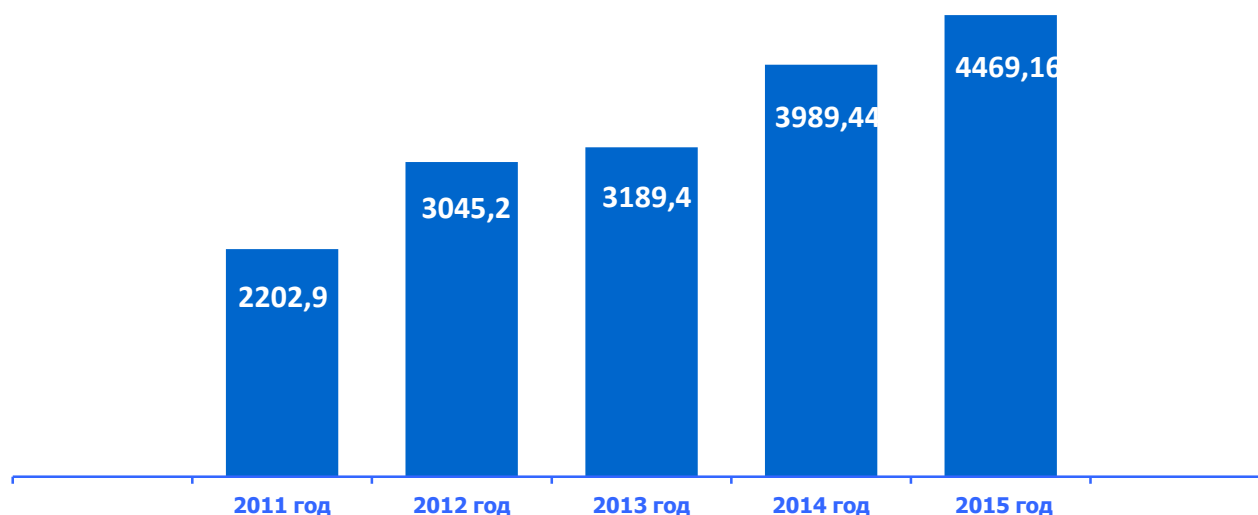
Буа муниципаль районының стратегик үсешенең өстенлекле юнәлешләре булып авыл хужалыгын интенсификацияләү һәм авыл хужалыгы продукциясен эшкәртү, хезмәт күрсәтүләр, туризм өлкәсен үстерү, Буа муниципаль районында Бикморза авылы урнашкан «Махсус хужалык базасында» сәнәгать мәйданчыгын житештерү, үстерү тора. Буа муниципаль районында логистиканы үстерү өчен барлык алшартлар да бар. Беренчедән, файдалы географик урын, тимер юллар, автомобиль юллары киселешендә, су юлы ерак түгел урнашкан. Икенчедән, төрле транспорт төрләре белән ташуны һәм эре йөк агымнары булуны тәэмин итүче алга киткән транспорт инфраструктурасы.

Уңайлы транспорт-географик урыны, хезмәт ресурслары булуы, бизнесны оештыру һәм алып бару өчен киң мөмкинлекләр, район үсешенең конкурентлы өстенлекләре тудыра.

Буа муниципаль районы икътисады югары житештерү потенциалы белән характерлана.

2015 елда тулаем территориаль продукт 10 879,2 млн. сум яисә алдагы ел дәрәжәсенә карата 110,1 % тәшкит итте (2014 ел - 9792,9 млн. сум)

2015 елда районның сәнәгать предприятиеләре тарафыннан 4 469160 мең сумлык продукция төяп жибәрелгән, бу 2014 елның шул чорына караганда 23%ка артык. Житештерү индексы 113,7 % тәшкит итте.

1рәсем Сәнәгать предприятиеләре тарафыннан төяп жибәрелгән продукция күләме, млн. сум.

Буа муниципаль районының икътисад һәм социаль өлкәсен үстерүгә 2015 ел йомгаклары буенча төп капиталга 2,26 млрд. сум инвестицияләр үзләштерелгән, бу 2014 ел дәрәжәсеннән 64,7 %ка түбәнрәк. Шунның 262,5 млн. сумы - эшкәртү сәнәгате һәм авыл хужалыгы оешмалары, 299 млн. сумы энергетика предприятиеләре тарафыннан үзләштерелгән. Район предприятиеләре производстволарны реконструкцияләү һәм модернизацияләү буенча инвестиция проектларын гамәлгә ашыруны дәвам итәләр. «Авангард» ЖЧЖндә дуңгыз итен һәм сыер итен житештерү һәм сату, ит продукциясен суыткыч белән эшкәртү цехы, шулай ук казылык һәм ит эшләнмәләре, ярымфабрикат, пилмән житештерү эшли башлады.

Буа муниципаль районы Татарстан Республикасының Идел алды икътисады зонасында алдынгы төзелеш комплексларының берсе. 2015 елда төзелеш оешмалары тарафыннан төзелеш подряды шартнамәләре буенча 1,446 млрд. сумлык эш башкарылган, бу 2014 елның шушы чорына карата 37%. Торак төзелешендә 2015 елда гомуми мәйданы 15,064 мең кв.метр булган торак файдалануга тапшырылган, бу 2014 ел дәрәжәсенә 79%. тәшкил итә. Төзелеш комплексы предприятиеләре финанс һәм икътисади кризис шартларында аеруча зәгыйфь булып чыкты. Районның федераль һәм республика максатчан программаларын тормышка ашыруда катнашуы килеп туган проблемаларны киметергә мөмкинлек бирде.

Торак-коммуналь хужалык проблемалары актуаль булып кала. Алар гомуми һәм күпчелек муниципаль берәмлекләргә хас. Төп фондларның тузуы дәвам итә, инженерлык системасының ышанычлылыгы һәм ныклығы кими.

2015 елда агросәнәгать комплексында 4,1 млрд. сумлык (2014 ел дәрәжәсенә карата 114%) тулай авыл хужалыгы продукциясе алынган.

Таблица №1

Төп продуктлар житештерү:

Продукциянең исеме	Житештерелгән, тонна				
	2011	2012	2013	2014	2015
Бөртек	182600	134200	132805	145462	127727
Шикәр чөгөндере	285200	285000	331378	195830	275416
Бәрәңге	797,5	1093,4	652	470,3	1206,4
Сөт	34187,1	34458,5	31961	35012,3	35343
Тере авырлыктагы ит	15156,8	15319,1	15157,7	15304,9	15437

2015 елда ваклап сату әйләнеше 3,37 млрд.сум төшкил итте һәм 2014 ел белән чагыштырганда гамәлдәге бәяләрдә 2% ка артты.

2015 елда халыкка түләүле хезмәт күрсәтүләр 871,87 млн. сумга башкарылган, бу 2014 ел дәрәжәсенә карата 110,6%.

2011-2015 елларга уртача хезмәт хақы анализы Буа муниципаль районы халқы өчен уңай динамикасын күрсәтә. (2 нче таблица).

Таблица №2

	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.
Уртача айлык хезмәт хақы, сум	13839,4	15812,7	18236,4	19963,6	21425,5
% узган елга карата	116,5	114,26	115,33	109,47	107,32
Шул исәптән тармаклар буенча:					
Эшкәртү житештерүе	12411	16410	18219	21064	21921
Авыл хужалыгы	9869	11361	13213	15578	15346
Электр, газ һәм су житештерү һәм тарату	33040	31776	37833	40524	41360
Сәламәтлек саклау һәм социаль хезмәтләр күрсәтү	12027	14369	16502	18678	19897
<i>Район буенча уртача хезмәт хақы дәрәжәсенә, в %</i>	<i>86,9</i>	<i>90,9</i>	<i>90,5</i>	<i>93,6</i>	<i>93</i>
<i>Мәгариф</i>	<i>11947</i>	<i>14955</i>	<i>17687</i>	<i>19737</i>	<i>19928</i>
<i>Район буенча уртача хезмәт хақы дәрәжәсенә, в %</i>	<i>86,3</i>	<i>94,6</i>	<i>96,9</i>	<i>98,9</i>	<i>93</i>
<i>Мәдәният</i>	<i>8334</i>	<i>9700</i>	<i>11905</i>	<i>15072</i>	<i>15415,1</i>
<i>Район буенча уртача хезмәт хақы дәрәжәсенә, в %</i>	<i>60,2</i>	<i>61,34</i>	<i>65,28</i>	<i>75,5</i>	<i>71,95</i>

Уртача хезмәт хақы анализы:

2011-2015 елларга хезмәт хақы үсеше икътисадның һәм бюджет өлкәсенәң барлык тармакларында диярлек артачак. Иң зур үсеш электр, газ һәм су житештерү һәм тарату предприятиеләрендә, аннары эшкәртү производствосында күзәтелә. Бюджет өлкәсендә сәламәтлек саклау, мәгариф. Хезмәт хақы артуга карамастан, икътисад тармаклары буенча хезмәт хақын дифференциацияләү проблемасы әлегә кадәр кала.

2.2. Буа муниципаль районы үсеше потенциалы

2.2.1. Уникаль табигый ресурс потенциалы

Буа муниципаль районында төрле табигый ресурслар запаслары бар.

Районның жир ресурслары-мөһим табигый байлыklarның берсе. Буа муниципаль районы жирләренәң гомуми мәйданы 154,5 мең га төшкил итә.жир фондының төп өлешен авыл хужалыгы жирләре били, аларның мәйданы-134,1 мең га (87%).

Таблица №3

Буа муниципаль районы жир мәйданын бүлү структурасы.

Күрсәткечләр	мең. га
Гомуми жир мәйданы:	154,5
Торак пунктлар жирләре	8,4
Авыл хужалыгы жирләре	134,12
Ферма жирләре мәйданы-барлыгы	120,5
шул исәптән:	
Сөрүлек	96,7

аннан чәчү майданы (парсыз)	
- күпьяллык үсентеләр	0,3
-печән	0,047
-көтүлек	29,6
Урман фонды жирләре	9,7
Су фонды жирләре	0,2

Район өчен ландшафтларның шактый күптөрлелеге хас. Хужалык-эчү һәм су белән тәэмин итүнең төп чыганагы-артезиан скважиналары.

Климат уртача континенталь жылы кыска жәй һәм уртача салкын, озын кыш белән. Соңгы вакытта климат кышкы чорда жылына. Аязсыз көннәр саны елына 125-130 тәшкит итә. Явым-төшемнәр тигез түгел, ел дәвамында нормадан 50 дән 230% ка кадәр була, елына уртача 340-570 мм туры килә.

Урман ресурслары. Районның күп өлеше дала зонасында ята, урманнар майданы 9681 га тәшкит итә.

Су ресурслары. Буа шәһәрәннән 5 км ераклыкта Буа муниципаль районы территориясен агым юнелеше көньяктан төньякка таба Идел елгасы капма-каршы булган Зөя елгасы кисеп үтә. Зөя-Идел елгасының уң кушылдыгы. Шәһәрдән көнчыгыштарак 1 км ераклыкта Карла елгасы ага, ул Зөя елгасының уң кушылдыгы булып тора.

Файдалы казылмаларның минераль чимал базасы. Буа муниципаль районы территориясендә файдалы казылмалар ятмалары бар. Бу керамзит чималы, кирпеч балчык, известьташ, ком, вак таш чыганагы.

Табигий-ресурс потенциалын характерлау торышына стратегик перспективада үз чишелешен таләп итүче экологик хәл зур йогынты ясый.

Ел саен оешкан чыганақлардан 11,05 мең тонна пычраткыч матдәләр килә, шуларның 10,959 мең тоннасы газ чистарту жайланмалары белән тотыла һәм зарарсызлана. Тоту проценты 88,9%. Канализация агызу күләме – 1,54 млн. куб. м. хужалык көнкүреш суларын чистарту биологик чистарту корылмаларында башкарыла. Буа муниципаль районында ел саен 396,7 мең тонна калдык барлыкка килә, алар 245,1 мең тонна терлекчелек калдыклары, 9,9 мең тонна көнкүреш калдыклары, 141,6 мең тонна сәнәгать калдыклары. Каты көнкүреш калдыкларын урнаштыру каты көнкүреш калдыклары полигонында башкарыла.

Шәһәр территориясендәге торак төзелеше үсешен исәпкә алып, каты көнкүреш калдыкларын утильләштерү проблемасы район өчен иң көнүзек мәсьәләләрнең берсенә әверелә. Хәзерге вакытта полигон тулы, аңа көн саен 100-110 м³ көнкүреш калдыклары чыгарыла. Буа шәһәрәндә Каты көнкүреш калдыклары полигонының 2 һәм 3 чиратларын төзүгә проект-смета документлары бар, әмма төзелеш финанслау булмау сәбәпле тоткарлана (2012 елның 4 кв. цен смета бәясе-95058 мең сум).

2.2.2. Демографик һәм хезмәт потенциалы

Буа муниципаль районының икътисади үсеш перспективалары кешенең интеллектуаль һәм физик сәләтләре, аларны гамәлгә ашыру мөмкинлекләре, халыкның гомуми мәдәни һәм мәгариф дәрәжәсе белән билгеләнә.

2015 елның 1 гыйнварына Буа муниципаль районы халкы саны 44 267 кеше тәшкит итә, ягъни Татарстан Республикасының гомуми халкының 1,15% (3855 мең кеше).

Район халкының милли составы күп милләт вәкилләре тарафыннан тәкъдим ителә, алар татар халкының күпчелеге (якынча 65%). Район аерым милләтләр һәм дини төркемнәр арасындагы мөнәсәбәтләрдә киеренкелек булмау белән характерлана. Демографик хәл халык санының кимүе белән характерлана, аның сәбәпләре Түбән туу һәм үлем дәрәжәсе.

Демографик вәзгыятьне характерлаучы күрсәткечләргә Анализ 2010 елдан бирле шуны күрсәтә: 2015 елда 2000 ел белән чагыштырганда 8,7% ка күбрәк туган, 10,7% ка кимрәк үлгән. Халыкның табигий кимүе кимедә.

2010-2014 елларда Буа муниципаль районында халык саны динамикасы.

Еллар	Даими халык саны, мең кеше *	Туганнар саны, кеше.	Үлүчеләр саны, кеше	Үсеш (+), кимү (-), кеше	1000 кешегә табиғый кимү.
2010	45144	526	776	-250	- 5,5
2011	45459	495	670	-175	- 3,8
2012	45106	517	710	-193	- 4,3
2013	44888	521	668	-147	- 3,3
2014	44596	552	697	-145	- 4,8
2015	44267	572	693	-121	- 3

* - хисаптан соңгы елның 1 гыйнварына

Халык санын фаразлау резидентлар санын киметүне үз эченә ала.

Агымдагы вәзгыятьне анализлаудан чыгып, ягъни тууны һәм үлемне исәпкә алудан чыгып шуны әйтергә мөмкин: шәһәр жирлегендә генә халык саны арту күздә тотыла, фараз буенча барлык авыл жирлекләрендә халык саны сизелерлек кимиячәк.

Буа муниципаль районында барган миграция процесслары аның яшәү өчен җитәрлек җәлеп итмәвен күрсәтә. Хезмәткә сәләтле халык, нигездә, Казан шәһәре эш урынын сайлый. Өстәвенә, анализ шуны күрсәтә: чыгучыларның зур өлеше – яшь квалификацияле белгечләр.

Таблица №5

Халыкның миграция хәрәкәте

Килүчеләр саны, кеше					Киткәннәр саны, кеше					Миграция үсеше (+), халыкның кимүе (-)				
2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
110	134	117	135	127	124	142	138	154	144	-139	-77	-208	-184	-170
1	3	9	9	5	0	0	7	3	5					

Хезмәт потенциалын характерлаучы төп күрсәткечләр хезмәт базарында чагыштырмача тотрыклылыкны күрсәтә. (6 нчы таблица).

Таблица №6

Буа муниципаль районының 2010-2015 еллардагы хезмәт базарындагы вәзгыятьне характерлаучы күрсәткечләр динамикасы

№	Күрсәткечләр	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	Икътисадый яктан актив халык, мең кеше.	21,3	21,3	21,2	20,8	20,8	20,7
2	Икътисад белән шөгильләнгән, барлыгы мең кеше.	20,2	20,3	20,3	20	19,9	19,9
	икътисадый актив халыкка карата %ларда	94,8	95,3	95,8	96	96,2	96,2
3	Халыкның мәшгульлек үзәгендә теркәлгән эшсезләр саны (хисап елыннан 1 гыйнварга кадәр), кеше	272	274	271	140	118	96

2015 ел өчен исәптә торучы эшсез гражданның составы түбәндәгечә:

Белем дәрәжәсе буенча: югары һөнәри белемле – 13 кеше, урта һөнәри белемле – 22 кеше, гендер составы буенча - ир – атлар-40 кеше, хатын-кызлар-56 кеше.

Эшләнүчеләрнең шактый өлеше эре һәм урта предприятиеләргә юнәлтелгән.

2015 елда теркәлгән эшсезләр саны районның икътисади актив халкының 0,46 %ило тәшкит итте, бу күрсәткеч Татарстан Республикасы буенча 0,8% тәшкит итә.

Буа муниципаль районының хезмәт базарының стратегик өстенлекләренә хезмәт потенциалының сыйфаты - эшләүчеләрнең чагыштырмача югары квалификацияләгә һәм белемләгә керә. Проблемаларның берсе-белгечләр санының сизелерлек кимүе.

Буа муниципаль районында житештерү өлкәсендә вакансияләр булганда кадрларга ихтыяж канәгатьләнделерә алмый торган хәл барлыкка килде, бу икътисади үсешнең потенциал мөмкинлекләрен тоткарлаучы факторларның берсе булып тора.

2015 елның 1 гыйнварына пенсионерлар саны 14,95 мең кеше тәшкит итте. Россия Федерациясе Пенсия фонды идарәсе фаразы буенча Буа муниципаль районында пенсионерлар саны артачак. Буыннарны алмаштыруның тигез булмавы эшкә яраклы халыкка демографик йөкләнеш күрсәткечендә чагыла.

Алдагы елларда хезмәткә яраклы яшьтәге халык санының тагын да кимүе көтелә, бу хезмәт ресурсларын яңадан житештерүне тоткарлаучы фактор булчак һәм эшкә яраклы халыкка демографик йөкләнешнең артуын билгеләчәк.

Шуңа бәйле рәвештә Хезмәт ресурсларының сыйфатын районның көндәшлеккә сәләтлеләгенә һәм инвестицион жәлеп итүчәнлегенә матди булмаган факторы буларак арттыру, кеше потенциалын оптималь бүлү һәм куллану Буа муниципаль районының социаль-икътисади үсешенә төп бурычларыннан берсе булчак.

Тулаем район буенча да, аерым жирлекләр буенча да хезмәт ресурслары белән хәлне нормальләштерү өчен житештерү-техник базасын модернизацияләүгә һәм халыкның арта барган социаль ихтыяжларын канәгатьләнделерүгә юнәлдерелгән барлык чаралар комплексын гамәлгә ашыру таләп ителә.

2.2.3. Сәнәгать потенциалы

Буа муниципаль районы шактый сәнәгать потенциалына ия, Идел алды икътисади зонасында сәнәгать үзәге булып тора. Районның икътисад структурасы авыл хужалыгы продукциясен житештерүгә һәм эшкәртүгә, машина һәм жиһазлар житештерүгә, эзер металл эшләнмәләр житештерүгә юнәлдерелгән.

Күпчелек предприятияләр эчке һәм тышкы базарда уңышлы көндәшлек ителәр. Республикадан читтә «Буа шикәре» ЖЧЖ, «Русский Стандарт Водка» ЖЧЖ филиалы «Буа спирт заводы», «Зеленодольск сәт эшкәртү комбинаты» АЖнең Буа филиалы, «Буа машина төзелеше заводы» ЖЧЖ, «Әхмәт ЭМЗ» ЯАЖ продукциясе билгеле. Предприятиеләр муниципаль район икътисадына зур өлеш кертә. Нәкъ менә шушы тармакларга тәяп озатылган производство күләменә иң зур өлеше туры килә.

Таблица №7

Сәнәгать житештерүенең төп күрсәткечләре

Күрсәткечләр	2010ел.	2011е л	2012е л	2013е л	2014е л.	2015 ел
Тулай территориаль продукт күләме-Тулаем территориаль продукты, миллион сум	6067,4	7280,6	8032,8	8455,6	9792,9	10879,2
Үзәбездә житештерелгән товарлар, башкарылган эшләр һәм хезмәтләр күләме, млн. сум	2582,2	2202,9	3045,2	3189,4	3671	5070,9
Сәнәгать житештерү индексы, %	81,2	95	147,6	99	112,5	113,7

Буа муниципаль районының тулаем территориаль продукт күрсәткеченә үсеш сәнәгатенә, авыл хужалыгының интенсив үсешенә бәйле. Эшкәртү сәнәгатенә төп тармаклары районда элек тә азык-төлек сәнәгате, аннары машина төзелеше һәм металл эшкәртү булып калчак.

Сәнәгатьне 5 предприятие тәкъдим итте: «Буа шикәре» ЖЧЖ, «Буа спирт заводы» ЖЧЖнең «Русский стандарт Водка» филиалы, «Зеленодольск сәт эшкәртү комбинаты» АЖнең Буа филиалы, «Буа машина төзелеше заводы» ЖЧЖ, «Әхмәт ЭМЗ» ЯАЖ Буа муниципаль районының Лашчы станциясендә авылында урнашкан.

«Буа шикәре» ЖЧЖнең уңышын эшкәртү буенча башкарылган эш нәтижәләре предприятиенә тәүлеккә 6 мең тоннага кадәр үстерү зарурлығын күрсәтте. Шуңа бәйләп рәвештә заводны модернизацияләү турында карар кабул ителде, ул азык-төлек бүлеген киңәйтүгә һәм чөгәндәр эшкәртү, соклау цехларының, киптерү бүлегенә технологик жиһазларын өлешчә яңартуны, шулай ук котлы-энергетика жиһазларын алыштыруны күздә тотта. 01.10.2015 елга тәүлегенә 5 мең тонна проект куәте, 2016 ел - тәүлегенә 6 мең тонна, 2017-2018 еллар - 7,2 мең тонна һәм 2030 елга - 10 мең тонна. Төп проблема - инвестиция кредитын субсидияләү.

2012 елның апрелендә Буа спирт заводы «Русский Стандарт Водка» ЖЧЖнең модернизацияләү тәмамланды. Завод спирт житештерү буенча дөньядагы иң яхшы тәҗрибәләр нигезендә модернизацияләнгән (2011 елга кадәр завод Татспиртпромныкы булган). Белгечләр браго-ректификация жайланмасын монтаждауны уңышлы төгәлләде, 4 эксплуатация скважинасы борауланды, скважиналарны БСЗ белән тоташтыручы суүткәргеч сузылды, биологик чистарту корылмаларын төзү һәм эшләтеп жибәрү проекты уңышлы тәмамланды, ашлык эшләп чыгару жиһазларын монтаждау тәмамланды, куәтне 20%ка арттыру максатыннан котельная эксплуатациягә жибәрелде, яңартылды һ.б.

Заводны модернизацияләү спирт житештерүнең яңа технологик схемасын тәэмин итте, технологик процесслар белән идарә итүнең яңа системасын проектлау һәм тоташтыру житештерүнең тотрыклылығын һәм ышанычлылығын тәэмин итә. Бу, һичшиксез, спирт житештерүнең сыйфатына һәм артуына тәэсир итте. Бүгенгә көндә завод тәүлегенә 6 мең дал куәт белән эшли. 2018-2019 елларда житештерү куәтләрен тәүлегенә 9 мең далга кадәр арттыру планлаштырыла, әмма моның өчен газ куллануны 40%ка арттырырга кирәк. Житештерү куәтен киңәйтүнең төп проблемасы-газ белән тәэмин итү чөптәренә тоташу.

«Яшел Үзән сәт эшкәртү комбинаты» АЖнең Буа филиалына бүгенгә көндә төп житештерү булып май һәм сыр, коры сыворотка тора, шулай ук агымдагы елның май аеннан тулы бер сәт алмаштыргыч житештерү башланган. 2016 елдан башлап эретелгән сырлар житештерүгә, майны тутыру һәм сырны төргәкләү линиясен урнаштыруны планлаштыралар, бу житештерү күләмен арттыру һәм житештерүнең рентабельлелеге динамикасына уңай йогынты ясагач. Бу өстәмә рәвештә производство корпуслары, склад бүлмәләре төзелешенә китерәчәк. Төп проблема чистарту заводлары булмау.

2015 елның июлендә Буа муниципаль районында дуңгыз итен һәм сьер итен житештерү һәм сату, ит продукциясен суыткыч белән эшкәртү цехы, шулай ук казылык һәм ит эшләмәләре, ярымфабрикат, пилмән житештерү эшли башлады. Тулы куәتكә чыгу өчен эре мөгезле терлекләр елына 1200 башка исәпләнгән симертү майданчыгы төзәргә, дуңгызчылык комплексын елына 210 мең башка кадәр киңәйтәргә кирәк.

Буа муниципаль районы азык-төлек сәнәгатенең заманча торышын анализлаудан чыгып, тармакның узган казанышларын анализлап, продукциянең төп төрләрен житештерү киселешендә азык-төлек сәнәгәте предприятиеләрен үстерүнең иң ихтимал перспективасы юлларын ачыкларга мөмкин.

Районның азык-төлек сәнәгәте предприятиеләренә техник яктан яңадан кораллану, яңа технологияләр керту өчен шартлар тудыру, шулай ук заманча нигездә производстволарны реконструкцияләү һәм модернизацияләү эшләрен үткәргү, конкуренциягә сәләтле яңа, югары технологияле производстволар булдыру зарур, бу тармакта тотрыклы үсешнең югары темпларын тәэмин итәргә, предприятиеләренң бюджет нәтижәләгә күтәрергә мөмкинлек бирәчәк.

Ресурс потенциалы һәм үсеш сценариясе нигезендә, Буа муниципаль районының сәнәгать производствосында киләчәктә халыкның, шулай ук башка муниципаль берәмлекләренң, шулай ук республикадан читтә дә булган ихтыягга йөз тоткан азык-төлек продуктлары житештерү үсешен дәвам итәчәк.

Сәнэгать житештерүен үстерүнең төп максаты булып тора:

- сәнэгать житештерүенең үсеш темпларын арттыру;
- конкуренциягә сәләтле продукция житештерүне арттыру һәм сату базарын киңәйтү;
- алга таба житештерү куәтләрен йөкләүне арттыру;
- сәнэгатьтә югары технологияләрне үстерүгә юнәлеш;
- гамәлдәге производстволарны үстерү һәм яңа производстволар ачу;
- продукция житештерүдә өстәлгән кыйммәт өлешен арттыру;
- зыянсыз предприятиеләр өлешен һәм уңай социаль рентабельле предприятиеләр өлешен арттыру;
- уртача хезмәт хакының күләмен Татарстан Республикасында норматив билгеләгән минималь күләмнән дә ким тәэмин итмәүче темплар белән артуы.

2.2.4. Агросәнэгать комплексы потенциалы

Бу муниципаль районы азык-төлек житештерү буенча зур потенциалга ия. Татарстан Республикасы районнары арасында авыл хужалыгының тулай продукциясен житештерү күләме буенча алдынгы урыннарның берсен били, ул Татарстан Республикасында ит, сөт, бөртек, шикәр чөгәндере житештерүчеләрнең берсе булып тора. 2015 ел йомгаклары буенча авыл хужалыгы продукциясен фактик бәяләрдә житештерү яқынча 4,1 млрд. сум тәшкіл итә.

Районда агросәнэгать комплексы өлкәсендә 11 авыл хужалыгы предприятиесе һәм 68 крестьян (фермер) хужалыгы житештерү-хужалык эшчәнлегә алып бара.

Авил хужалыгы жирләренең гомуми мәйданы 120,5 мең га тәшкіл итә, шул исәптән сөрү жирләре – 98,7 мең га, печәнлекләр – 0,047 мең га, көтүлекләр – 20,6 мең га.

Районның, республика кебек үк, куркыныч игенчелек зонасына керүенә бәйле рәвештә, үсемлекчелек продукциясен житештерү тотрыксызлык белән аерылып тора. Әйтик, 2011 елда бөртеккә һәм кузаклы культураларның тулай жыемы 182,6 мең тонна булса, 2012 елда – 134,2 мең т (2011 ел дәрәжәсенә карата 73,5%), 2013 елда – 132,8 мең т (2012 ел дәрәжәсенә карата 99%), 2015 елда – 127,7 мең тонна (2014 ел дәрәжәсенә карата 87,9%). Бөртеккә культураларның уңдырышлылыгы еллар буенча 36,0 ц/га, 28,2 ц/га, 25,2 ц/га һәм 22,0 ц/га тәшкіл итә. Кимүнең сәбәбе-соңгы елларда жәйге чорның аномаль метеорологик күренешләре.

Узган ел шикәр чөгәндерең тулай жыемы 275 мең тонна тәшкіл иткән, уңдырышлылык гектарынан 350 центнер. Бу культураны сатудан 495 миллион сумнан артык акча керемә алу көтелә, ягъни 1 гектар чөгәндер чөчүе 62,8 мең сумлык продукция бирәчәк, чагыштыру өчен 1 гектар бөртеккәләп 18,6 мең сумлык продукция бирә.

Үсемлекчелек продукциясен житештерүдәгә хәлнең тотрыксыз булуын һәм еш кына уңышның һава шартларына бәйле булуын исәпкә алып, алгы планга терлекчелек продукциясен житештерү темпларын арттыру бурычы куела, чөнки бу тармак акча керүнең даими чыганагы булып тора.

Районның авыл хужалыгы формироваиеләрендә 23,8 мең баш мөгезле эре терлек, шул исәптән 6,4 мең сыер исәпләнә. Дуңгызларның баш саны-62,8 мең баш. Барлыгы 100 гектар авыл хужалыгы жирләренә 33,5 шартлы терлек бар, ә республика буенча уртача шартлы 19,8 баш.

Сөт житештерү-35 мең 190 тонна, алдагы елга карата үсеш-101%, ит житештерү – 15,3 мең тонна, узган ел дәрәжәсендә.

2015 елда терлекчелек продукциясен сатудан кергән табыш 2 млрд.96 млн. сум тәшкіл итә (2014 ел дәрәжәсенә карата 107%). Район буенча 1 шартлы терлеккә терлекчелек продукциясен сатудан алынган акчалата керем 52,6 мең сум тәшкіл итәчәк. Үсемлекчелектә, терлекчелектә хәзергә хәл.

Районда аграр житештерүнең потенциалы үсеш берничә сәбәп белән тоткарлана:

1. Соңгы елларда катлаулы агрометеорологик шартлар күпчелек авыл хужалыгы товарлары житештерүчеләрнең финанс хәленә тискәре йогынты ясады, бу рөхсәт итми:

- ашлама һәм үсемлекләргә саклау чараларын тулы күләмдә сатып алыгыз;
  - материаль-техник базаны яңарту;
  - авыл хужалыгы культуралары чөчүлекләрен иминиятләштерүне тәэмин итү.
2. Квалификацияле кадрлар кытлыгы (белгечләр дә, масса күләм һөнәр хезмәткәрләре дә).

2.2.5. Фәнни, кадрлар потенциалы

Буа муниципаль районының гамәлдәге фәнни потенциалы:

Урта һөнәри әзерлек программалары - «Буа ветеринария техникумы» дәүләт автоном һөнәри белем учреждениесе, Татарстан Республикасы «Буа медицина училищесы»(техникум) урта һөнәри белем бирү дәүләт автоном мәгариф учреждениесе базасында тормышка ашырыла.

Буа муниципаль районы территориясендә югары һөнәри белем бирү системасы «социаль белем бирү академиясе» хосусый белем бирү учреждениесен үз эченә ала.

Ветеринария техникумы булу безнең территориядә ресурс үзәге булдыру мөмкинлеген бирә, бу районның кадрлар потенциалын арттыруга, барыннан да элек яшьләр өчен яңа эш урыннары булдыруга ярдәм итә.

Буа-Идел алды икътисады зонасының үзәге. Анда бик күп сәнәгать бизнесы урнашкан.

Шәһәр урта белем бирү системасын үстерү хисабына да зур кеше потенциалына ия.

Шәһәрнең гамәлдәге уку йортлары базасында яңа юнәлешләр буенча заманча белгечлекләр ачу, шәһәр предприятиеләренең республика башкаласы вузлары белән багланышлар системасын үстерү, шәһәргә уку йортлары үзәге булырга мөмкинлек бирәчәк. Медицина, авыл хужалыгы, электромонтерлар, гомумтөзелеш осталары, газ жиһазларын монтажлау буенча белгечләр, пешекчеләр-кондитерлар эш юнәлешләре булырга мөмкин.

2.2.6. Инвестиция потенциалы

Якын киләчәккә Инвестицион сәясәтнең төп юнәлеше-Буа муниципаль районы территориясендә инвестицион эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен уңайлы шартларны үстерү, инвестицияләрнең актив агымы хисабына икътисади үсешнең югары темпларын тәэмин итү.

Буа муниципаль районы – илебез һәм чит ил инвестицияләрен икътисадка жәлеп итү өчен конкурент өстенлекләргә ия булган район. Аларга:

районның электр энергиясе белән тәэмин ителеше (Буа РЭСы-житештерелә торган электр энергиясе күләме 128,1 млн. кВт/сәгать);

авыл хужалыгы өчен яраклы жирләр, жирлекләр, житештерү майданчыклары булу;
офирнең чагыштырмача түбән бәясе;

чагыштырмача арзан квалификацияле хезмәт ресурсларына ия булу;торак,

Сәнәгать һәм коммерция күчмәсез милек төзелешенең түбән бәясе;

алга киткән транспорт инфраструктурасы:

тимер юл транспорты;

автомобиль юллары;

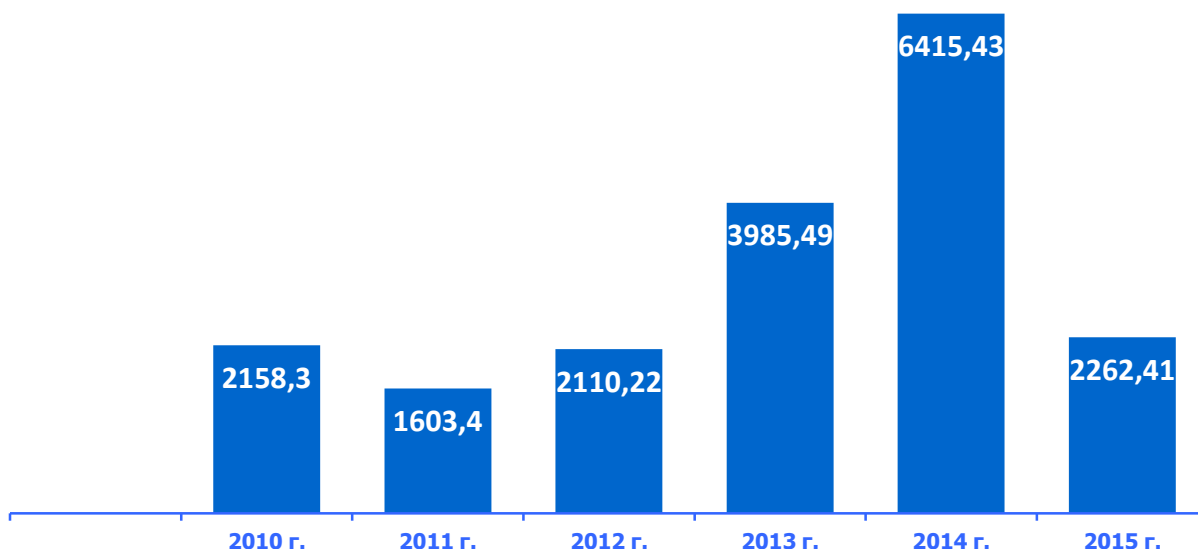
элемент һәм телекоммуникация белән тәэмин итү;

икътисадның үсеш алган банк һәм иминият секторы;

этник һәм конфессиягә татулык;

районда сәяси тотрыклылык;

Конкурентлы өстенлекләр аркасында районда актив инвестиция сәясәте алып барылды. 2010-2015 елларда төп капиталга инвестицияләр үсеш кичерә һәм 18,5 млрд. сум тәшкил итә.

2 рәсем Буа муниципаль районының төп капиталына 2010-2015 елларга инвестицияләр динамикасы (млн. сум)

2.2.7. Социаль потенциал

Буа муниципаль районының социаль потенциалы сәламәтлек саклау, мәгариф, мәдәният, физик культура һәм спорт, торак белән тәэмин итү кебек социаль өлкәнең үсеш дәрәжәсе белән характерлана.

2015 ел нәтижәләре буенча районда жан башына айлык акчалата керем 19416,2 сум тәшкил иткән, бу 3 яшәү минимумы (2015 елның дүртенче кварталы өчен 6481 сум).

2.2.7.1. Сәламәтлек саклау потенциалы

Буа муниципаль районы – сәламәтлек саклау системасының югары дәрәжәсе булган район.

Халыкның сәламәтлек күрсәткечләре медицина хезмәтенең дәрәжәсенә һәм сыйфатына бәйле, бу сәламәтлек саклауга чыгымнар, табиблар һәм урта медицина хезмәткәрләре белән тәэмин ителеш, ятаклар, аларның мәшгульеге буенча бәяләнәргә мөмкин. (8 нче таблица).

Таблица №8

Медицина учреждениеләре челтәре һәм медицина кадрлары турында мәгълүмат

№	Күрсәткечләр	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	Муниципаль сәламәтлек саклау учреждениеләрендә эшләүчеләр саны, кеше	643	655	655	648	640	637
2	Барлык белгечлек табиблары саны, кеше	71	83	83	77	81	81
	10000 кешегә	15,7	18,2	24,6	17,1	18,1	18,29
3	Урта медицина хезмәткәрләре саны, кеше	348	352	350	347	343	361
	10000 кешегә	76,25	77,52	77,59	77,30	81,55	81,55
4	Хастаханә караватлары саны, саны	226	225	225	219	218	208
	на 10000 населения	50,0	49,5	49,8	48,7	48,8	46,64

Сәламәтлек саклау системасын үстерү потенциалы социаль хәленә, керемнәр дәрәжәсенә һәм яшәү урынына карамастан, районның һәр кешесенә медицина ярдәме күрсәтүнең һәркем өчен мөмкин булуын тәэмин итәргә мөмкинлек бирә. Әйттик, соңгы 5 елда туучылар саны 11,6 дан 10,6 га кадәр кимегән. Халыкның гомуми үлеме 17,1 дән 15,4 кә кадәр кимеде, шул исәптән хезмәткә яраклы халык арасында – 281,3 тән 168,8 гә кадәр. Кан әйләнеше системасы авыруларыннан үлчеләр саны 653,3 тән 422,7 гә, яңа барлыкка килүләрдән – 158,3 тән 50,5 гә, табигый булмаган сәбәпләрдән – 132,5 тән 59,1 гә кадәр кимеде.

Гомер озынлыгы 2010 елның 68,3 дән артты һәм 2014 елга 72,8 тәшкил итте.

Ашыгыч медицина ярдәмен 2 бригада (фельдшерлык) күрсәтә. 2015 елга – 208 хастаханә ятаклары саны, 10 мең кешегә 46,6 тәшкил итте.

Шулай да, халык саны арту дәрәжәсе югары булып кала. Кан әйләнеше системасы авырулары, яман шеш, ВИЧ-йогышлыларның югары дәрәжәсе билгеләнә. Социаль әһәмиятле авырулар-туберкулез, хроник алкоголизм, наркомания күрсәткечләре – Татарстан Республикасы буенча уртача күрсәткечләрдән югарырак.

Табигый югалту күрсәткеченең кимү тенденциясенә карамастан, районда бүгенге көнгә кадәр туучылар саны үлчеләр саныннан артып китә алмаган.

2.2.7.2. Мәгариф потенциалы

Мәгариф системасы жәмгыять һәм гомумән икътисад ихтыяжларына туры килгән кеше капиталын формалаштыруны тәэмин итә.

Буа муниципаль районының мәгариф системасы 79 мәгариф учреждениесен үз эченә ала: 33 гомуми белем бирү учреждениесе, 43 мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе, 3 өстәмә белем бирү учреждениесе. Район мәктәпләрендә 4 612 укучы укый, балалар бакчаларына 2033 бала йөри.

Статистика буенча, соңгы 7 елда районда 3551 бала туган.

Таблица №9

Еллар	туу (шәһәр)	туу (авыл)	барлығы
2009	265	237	502
2010	327	199	526
2011	321	174	495
2012	329	188	517
2013	374	147	521
2014	353	127	480
2015	319	191	510
Барлығы	2288	1263	3551

Таблицадан күренгәнчә, бүгенге көндә 1430 бала мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренә йөрми, шуларның якинча 1400-0-3 яшьлек бала.

Мәктәпкәчә белем бирүнең мөмкинлеген генә түгел, сыйфатын да арттыру-актуаль бурыч. Балаларны һәрьяклап үстерергә һәм аларны мәктәптә укытуга әзерләргә кирәк.

Буа муниципаль районында гомуми белем бирү учреждениеләрендә сыйныфларның уртача тулыланышы: шәһәр буенча -22,46 кеше, авыл буенча -7,58 кеше.

Нисбәт: укучы-укытучы.

Таблица №10

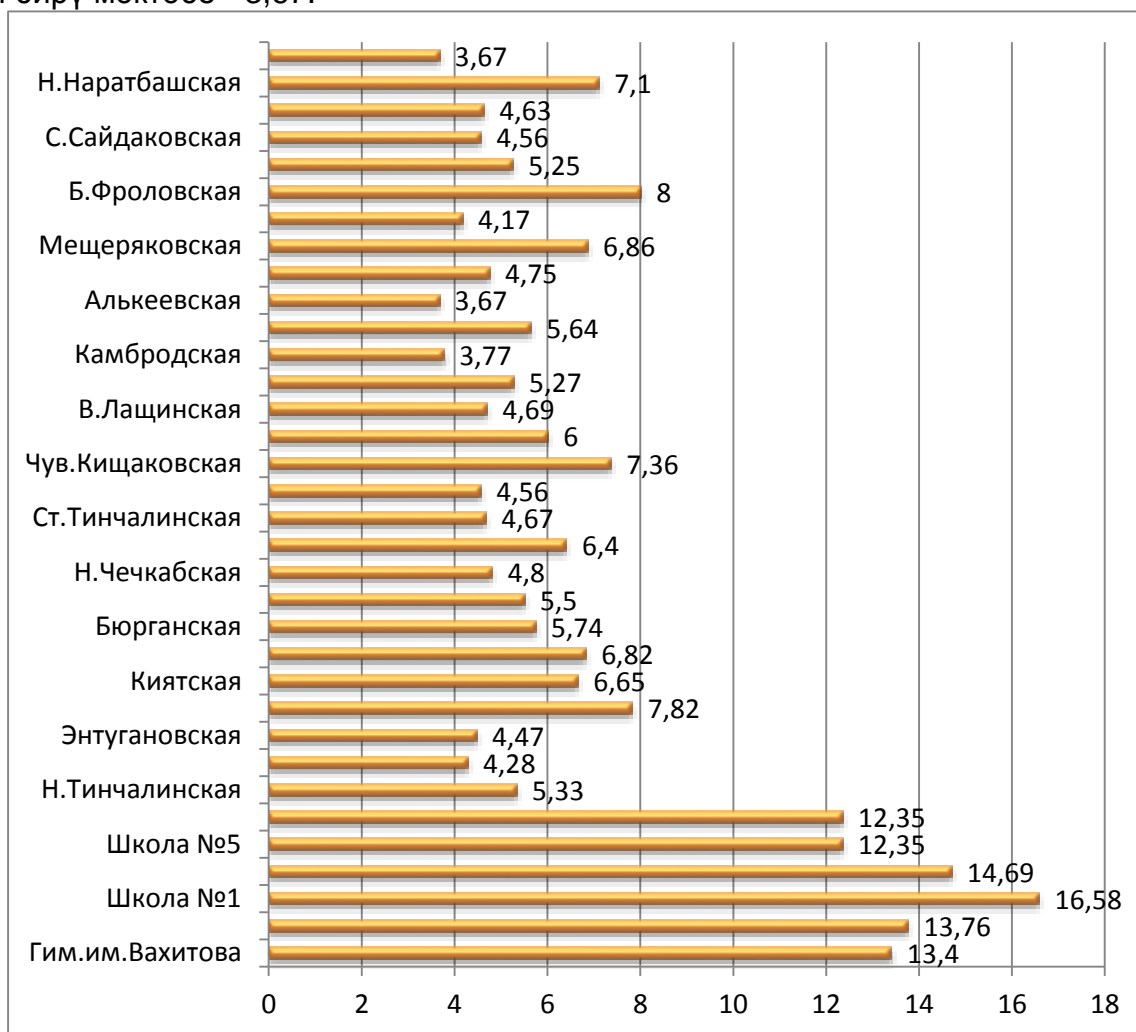
№	Мәгариф учреждениеләре	Укытучылар саны	Укучылар саны	Укучының укытучыга мөнәсәбәте
---	------------------------	-----------------	---------------	-------------------------------

1	Шәһәр	198	2725	13,76
2	Авил (урта)	229	1498	6,54
3	Авил (төп)	128	389	3,04
4	Барлыгы авыллар	357	1887	5,29
5	Барлыгы	555	4612	8,31

Диаграмма укучының авыл һәм шәһәр гомуми белем бирү учреждениеләре арасында укытучыга мөнәсәбәтән күрсәтә. (рәс.3)

Иң зур күрсәткечләр 1-16,58 нче УББда.

Иң кечкенәләре - Әлки төп гомуми белем бирү мәктәбе һәм Кайбыч төп гомуми белем бирү мәктәбе - 3,67.

Зрәсем

Таблица №11

2030 елга кадәр укытучы-укучы нисбәте.

№	Мәгариф учреждениеләре	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2025	20-25-2030
1	Шәһәр	14,7	14,89	15,28	15,59	15,5	16
2	Авил (урта)	6,25	6,10	5,92	5,83	5,5	5
3	Авил (төп)	4,8	4,58	4,45	4,42	4	3,5
4	Барлыгы авыллар	5,73	5,55	5,39	5,33	4,75	4,25
5	Барлыгы	8,93	8,88	8,92	8,99	9,2	10,1

Таблицада каралганча, шөһөр мәгариф учреждениеләрендә укучы-укытучы нисбәте арта, ә авыл мәктәпләрендә кечерәя. Бу шөһәрдә балалар санының артуына һәм авылда аларның кимүенә бәйле.

2.2.7.3. Мәдәният

Буа муниципаль районында 36 китапханә, 57 мәдәни-ял итү тибындагы учреждение, 1 өстәмә белем бирү учреждениесе, драматик театр, 2 музей эшли.

Муниципаль мәдәният һәм сәнгать учреждениеләрендә 211 кеше эшли.

Районда 4251 катнашучы 460 клуб берләшмәсе эшли. формированиеләрнең гомуми саныннан - 371 үзешчән халык иҗаты формированиеләре, шул исәптән 14 яшькә кадәр 1849 кешелек балалар өчен 170.

Гомуми файдаланудагы китапханәләрнең түбән фонды 557 333 том, укучылар саны - 32953 кеше. Шулай итеп, халыкка китапханә хезмәте күрсәтү 71,6 % тәшкил итә.

Буа муниципаль районы территориясендә даими рәвештә төрле мәдәни проектлар - һөнәри сәнгать өлкәсендә дә, үзешчән иҗатта да, гастроль-концертларда да үткәрелә.

2.2.7.4. Яшьләр сәясәте

Буа муниципаль районында яшьләр сәясәте учреждениеләре системасы "Форпост-Хокук тәртибе" иҗтимагый тәртипне саклау формированиеләре үзәге тарафыннан тәкъдим ителде, аңа җәмәгатьчелек тәртибен саклау буенча яшьләр хокук саклау хәрәкәтенең хокук бозуларын профилактикалау буенча 43 отряд керә, шуларның 39ы - мәктәп, 3 студент, 1 се - эшче форма. 14 яшьтән 30 яшькә кадәр яшьләрнең хокук саклау хәрәкәтендә катнашучылар саны 572 кеше тәшкил итә, шул исәптән 445 укучы, 117 студент, 10 эшче. Үзәк учреждениесендә 5 хезмәткәр эшли. ТР Аграр яшьләр берләшмәсенең район бүлекчәсе бар, анда 105 кеше, ирекле хәрәкәтләр үзәге эшли, алар 1200 кеше катнашындагы 6 отрядны берләштерә.

2015 елда Буа муниципаль районының Яшьләр парламенты төзелде, ул 4 комитеттан тора, саны 20 кеше.

Гомуми белем бирү һәм урта-махсус уку йортлары базасында балаларга һәм яшьләргә патриотик тәрбия бирү һәм аларны хәрби хезмәткә әзерләү буенча 7 берләшмә эшли, шуларның 5 хәрби-патриотик клуб, 75 кеше һәм 2 эзләү отряды, 35 кеше бар.

2.2.7.5. Физик культура һәм спорт

Физик культура һәм спорт белән системалы рәвештә шөгыльләнүче Буа муниципаль районы халкы саны 17714 кешене тәшкил итә (халыкның гомуми саныннан 39,72 %). Бу күрсәткеч республиканың уртача күрсәткечләреннән сизелерлек артып китә (37,43%).

Буа муниципаль районында мәктәпләрдә физкультура-сәламәтләндерү эше белән 4572 укучы шөгыльләнә, шуларның 1646 укучысы спорт секцияләрендә шөгыльләнә, бу мәгариф учреждениеләрендә укучыларның гомуми санының 36%ын тәшкил итә.

Районда яшәү урыны буенча 128 түгәрәк эшли, шуларның 17 се - спорт юнәлеше. 3596 бала һәм яшүсмер озатылды.

Балалар һәм яшүсмерләргә спорт белән системалы рәвештә шөгыльләнү белән 1405 кеше яисә 31% тәшкил итә.

Өлеге бәяләү күрсәткечен үтәү Буа муниципаль районы спорт мәктәпләре эше белән тәэмин ителә. Спорт инфраструктурасын киңәйтүгә ихтыяж туды.

Балалар һәм үсмерләр спорт заллары чамадан тыш тулган, үткөрү мөмкинлеге түбән һәм республика масштабындагы ярышларны уздыруның заманча таләпләренә туры килми.

Спорт залларында бер үк вакытта төрле спорт төрләре буенча берничә төркем шөгыльләнә. Кичке вакытта шөгыльләнүче хезмәт коллективлары саны артты.

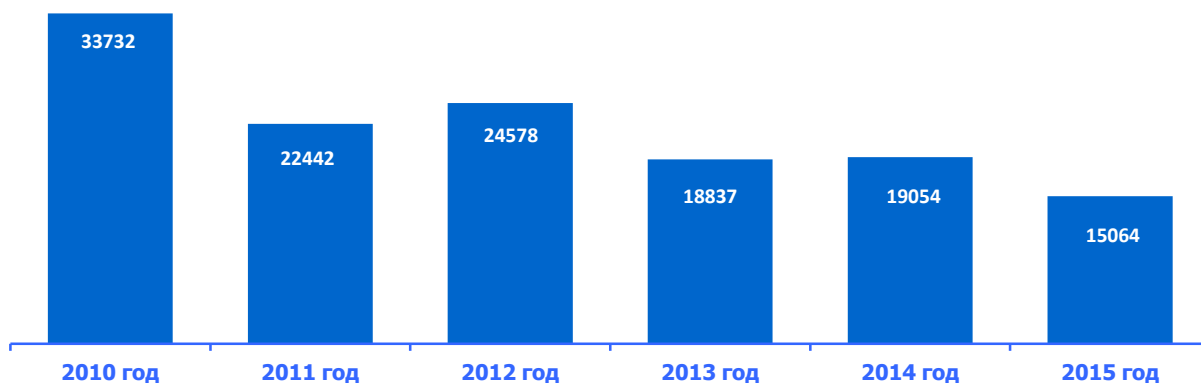
Бу өстәмә физкультура-савыктыру комплексын төзү кирәклеген күрсәтә.

2.2.7.6. Торак белән тәэмин итү

Буа муниципаль районының торак фондының гомуми мәйданы 2015 елның 1 гыйнварына 1285 мең м² тәшкил иткән. Торак фондының гомуми күләменнән 41,87 % (538 мең м²) шәһәр торак фонды, 747 мең м² (58,13 %) - авыл җирлегендә.

Уртача бер кешегә 2010 елның 1 гыйнварына каршы 25,84 м² га каршы гомуми мәйданның 29 м² туры килә.

2010-2014 елларда районда 118,65 мең м² торак файдалануга тапшырылган.

4рәсем 2010-2015 елларда торак йортларның гомуми мәйданын гәмәлгә кертү динамикасы. (м²)

2015 елның җимерелүе 2010 елдан Бөек Ватан сугышы ветераннары өчен масштаблы торак төзү белән бәйле, алар 2010-2012 елларда торак сатып алуға федераль бюджет акчалары исәбеннән субсидияләр белән тәэмин ителгән.

Тулаем алганда, Буа муниципаль районында күп фатирлы йортларга капитал ремонт ясау хисабына торак фондының торышы канәгатьләнәрлек.

2.2.8. Финанс потенциалы

Финанс ресурслары Буа муниципаль районының хужалык итүче субъектлары, бюджет системасы, бюджеттан тыш фондларның җирле бүлекчөләре, банк-кредит һәм иминият системалары, фонд базары акчаларын үз эченә ала һәм Буа муниципаль районы икътисадын үстерүнең нәтижәлеләгенә бәйле.

Районның бюджет даирәсендә уңай динамика күзәтелә, ул, барыннан да элек, Буа муниципаль районы территориясендә барлык чыганаclar хисабына формалашкан финанс ресурслары күләменә тотрыклы үсеш белән характерлана.

Таблица № 12

2010-2015 елларда һәм 2030 елга кадәр чорга Буа муниципаль районының берләштерелгән бюджеты керемнәре динамикасы һәм структурасы

№ т/б	еллар	Керемнәр, мең сум, барлыгы	Шул исәпән						Чыгымнар, мең сум	
			Салым керемнәре		Салым булмаган керемнәр		Кире кайтарылмый торган керемнәр			
			Мең сум	%	Мең	%	Мең сум	%		

					сум				
1	2010	738 063,5	214 763,4	29,10	52 736,7	7,14	470563,4	63,76	709705,6
2	2011	726 310,0	228 632,5	31,50	23 346,4	3,20	474331,1	65,30	734652,4
3	2012	833 604,4	349 289,4	41,90	33 271,0	4,00	451044,0	54,1	782716,3
4	2013	918 902,7	370 511,1	40,32	28 144,4	3,06	520247,2	56,62	933149,0
5	2014	1033 967,1	357 622,7	34,58	34 920,9	3,37	641423,5	62,00	1061815,0
6	2015	1078219,3	367 937,5	34,15	39 496,3	3,66	670785,5	62,19	1077554,6
7	2016	904537,2	362 560,4	40,08	22 535,5	2,49	519441,3	57,43	928506,1
8	2017	974002,9	374 947,6	38,50	22 208,6	2,28	576876,7	59,22	974002,9
9	2018	1017833,0	381 431,0	37,47	22 079,6	2,17	614322,4	60,36	1017833,0
10	2019	1058546,4	388 222,2	36,67	21 165,6	2,00	649158,6	61,33	1058546,4
11	2020	1100888,2	394 337,9	35,82	21 165,6	1,92	685384,7	62,26	1100888,2
12	2021	1144923,7	399 897,0	34,92	21 165,6	1,85	723861,1	63,23	1144923,7
13	2030	1629583,5	454 654,2	27,90	21 165,6	1,30	1153763,7	70,80	1629583,5

Берләштерелгән бюджетның үз керемнәрендә (салым һәм салым булмаган керемнәр) иң зур өлешне салым керемнәре алып тора.

Салым керемнәре арасында иң зур өлеш салымнарға туры килә: НДФЛ - 79%, жир салымы - 7,5 %, ЕНВД - 3,8 %, физик затлар мөлкәтенә салым - 2,6 %.

Соңгы биш елда салым булмаган керемнәр 1,5 тапкырга арткан, әмма аларның өлеше 5,5% тан артмый.

Бер үк вакытта Буа муниципаль районының берләштерелгән бюджетында кире кайтарылмый торган керемнәр өлешенең артуы күзәтелә: 2012 елда - 54,2%, 2013 елда - 56,6%, 2014 елда 62 %, 2015 елда - 62,19 %.

Буа муниципаль районының консолидацияләнгән бюджетында үз керемнәре өлеше 2011 елда - 34,7%, 2012 елда - 45,9%, 2013 елда - 43,3%, 2014 елда - 38%, 2015 елда - 37,8%.

Буа муниципаль районы район бюджетының социаль чыгымнарның чагыштырма авырлыгы 2011-2012 елларда - 70,7%, 2013 елда - 76,92%, 2014 елда - 73,2%, 2015 елда - 66,6% тәшкил итә, шул ук вакытта әлеге чыгымнар беренче чираттагы, социаль әһәмияткә ия, ә атап әйткәндә: балалар бакчалары, гомуми белем бирү учреждениеләре, сәламәтлек саклау һәм спорт, мәдәният, халыкны социаль тәэмин итү хезмәтләрен күрсәтүче учреждениеләр карап тоту.

3. Буа муниципаль районы территориясен үстерүнең стратегик өстенлекләре. Буа муниципаль районы үсешенең төп сценарийлары

Үсеш стратегиясе Татарстан Республикасының күпмилләтле халкы һәм татар халкы ихтыярын чагылдыра торган Татарстан Республикасы Конституциясендә теркәлгән кыйммәтләргә һәм принципларга таяна.

Стратегия тиешенчә кеше һәм граждан хокукларының һәм ирекләренең өстенлеген тәэмин итә, халыкларның тигез хокуклылыгы принципларыннан чыгып эш итә, тарихи, милли һәм рухи традицияләренә, мәдәниятләренә, телләренә саклап калуга һәм үстерүгә, граждандар тынычлыгын һәм милләтара татулыкны тәэмин итүгә ярдәм итә, демократияне ныгытуга һәм Татарстан Республикасының социаль-икътисадый үсешен тизләтүгә юнәлдерелгән.

Кеше - үз ихтыяры белән эш иткән өчен үз алдына гына түгел, ө киләчәк буыннар алдында да җаваплылыкны аңлаган кабатланмас һәм ирекле шәхес Стратегия өчен төп кыйммәт булып тора.

Кеше - үзкыйммәт; аны үстерү һәм камилләштерү өчен уңай шартлар тудыру - Стратегиянең иң югары максаты. Шул ук вакытта кеше капиталы - заманча икътисадның нигезе, глобаль конкуренциядә уңышка ирешү нигезе. Аның халкының тормыш сыйфаты, тупланган һәм уңышлы эшли торган кеше капиталының саны һәм сыйфаты үсешнең уңышы булып тора.

Стратегия эчтәлеген үзара бәйләп өч стратегик приоритет тирәсендә туплау шуның белән аңлатыла:

- 1) кеше капиталын булдыру һәм туплау;
- 2) кеше капиталын үстерү өчен уңайлы пространство булдыру;
- 3) икътисадта кеше капиталына ихтыяж булган һәм уңышлы эшли ала торган икътисадый мөнәсәбәтләр һәм иҗтимагый институтлар булдыру.

3.1. Буа муниципаль районы үсешенең төп сценарийлары

Әлеге Стратегия район икътисады проблемаларын хәл итү буенча жирле үзидарә органнары эшчәнлегенең озак сроклы максатларын һәм бурычларын, шулай ук үсешнең төп юнәлешләрен билгели, ул Буа муниципаль районының озак сроклы перспективага социаль-икътисадый сәясәтен билгеләүче төп документ булып тора.

Стратегик планлаштыруның төп бурычы - үсешнең төп максатын дәрәс сайлау, лаеклы тормыш һәм кешенең ирекле үсешен тәэмин итә торган шартлар тудыру. Тормыш сыйфатын радикаль яхшырту фәкать уңышлы, нәтиҗәле икътисад шартларында гына, Россия Федерациясенең республикасында төп милли проектларын гамәлгә ашыру, сәламәтлек саклау, һәркем ала алырлык торак белән тәэмин итү, АПКны үстерү шартларында гына ирешелә.

Районның социаль-икътисадый үсешенең төп максатлары түбәндәгеләрдән гыйбарәт: Буа муниципаль районы халкының тормыш дәрәжәсен һәм сыйфатын яхшырту, тормыш эшчәнлегенең уңай шартларын булдыру, житештерү объектларын модернизацияләү, техник яктан яңадан коралландыру һәм реконструкцияләү, инновацияләр кертү, инвестиция процессын камилләштерү һәм районның инвестицион җәлеп итүчәнлеген арттыру юлы белән икътисадның реаль секторын үстерү.

Сайланган стратегик максатлар нигезендә Стратегия түбәндәге өстенлекле бурычларны билгеләүгә нигезләнә:

1. Буа муниципаль районының ресурс потенциалын нәтиҗәле файдалану һәм дәрәс инвестиция сәясәте кысаларында сәнәгать һәм авыл хужалыгы житештерүе күләмнәренең үсеш темпларын арттыру;

2. Инвестицияләренең уртача еллык үсешен арттыру;

3. Халыкның реаль керемнәренең уртача еллык артуын арттыру;

4. ваклап сату товар әйләнешенең уртача еллык үсешен арттыру;

5. Экологик хәлне яхшырту;

6. Инновацион технологиялар керту;

7. Социаль, мәдени һәм сәүдә өлкәләрендә халыкка хезмәт күрсәтүнең сыйфатын арттыру.

Халыкның тормыш сыйфатын сизелерлек күтәрүне һәм бу өлкәдә булган диспропорцияларне бетерүне күздә тоткан район үсешенең төп бурычыннан читләшпә, киләсе сан ориентирын формалаштырырга мөмкин - 2030 елга Буа муниципаль районында жан башына керемнәр дәрәжәсе 37252 сум тәшкил итәргә тиеш, хәзерге вакытта әлеге күрсәткеч 19416,2 сум тәшкил итә.

Үз продукциясенең өлешен киңәйтү юлы белән республика ихтыяжы потенциалын файдалану зарур (иң элек авыл хужалыгы, эшкәртү сәнәгате, төзелеш материаллары, металл эшләнмәләр житештерү һ.б. кебек тармаклар продукциясе исәбенә).

Салым базасын үстерү исәбенә районның финанс ресурсларыннан файдалана алуын киңәйтү зарур. Икътисадый эшчәнлекнең аерым төрләрен үстерү өлкәсендә федераль һәм республика программалары потенциалын максималь файдалану чаралары күрелергә тиеш.

Шәхси-дәүләт партнерлыгының үсеш темпларын шактый арттырырга кирәк, бу районның инвестицион жәлеп итүчәнлеген сизелерлек арттырырга сәләтле.

Буа муниципаль районы икътисадын үстерүнең төп юнәлешләре гомумикътисадый характердагы бөтен бер жыелма чараларны гамәлгә ашыру белән бергә барырга тиеш: бу халыкны эш белән тәэмин итү һәм социаль яклау, сәламәтлек саклау һәм квалификацияле кадрлар әзерләү өлкәсендәге гамәлләр; житештерүнең (энергия нәтижәлелеге, хезмәт житештерүчәнлеге һ.б.) нәтижәлелеген күтәргә юнәлдерелгән чаралар.

Максатчан стратегик сценарийны сайлау түбәндәгеләргә мөмкинлек бирә: беренчедән, Буа муниципаль районының социаль-икътисадый үсешенең төп максатын нигезле формалаштырырга; икенчедән, жирле үзидарә органнары һәм бизнес-бергәлек эшчәнлегенең өстенлекле юнәлешләре, максатлары һәм бурычлары системасын эшләргә.

Буа муниципаль районы миссиясе - халыкны тәэмин итү, шулай ук халык территориясендә индустриаль кластер булдыру.

Буа муниципаль районының социаль-икътисади үсеше:

1. Заманча таләпләргә туры килә торган югары дәрәжәгә ирешү, халыкның тормыш дәрәжәсе һәм сыйфаты, тискәре демографик тенденцияларне жиңү.

2. Киләчәк Үсеш потенциалын булдыру - нәтижәле инновацион-актив икътисад һәм аның таләпләренә җавап бирә торган кадрлар потенциалын формалаштыру.

3. Районның инвестицион потенциалын тормышка ашыру, аның территориясенә эре стратегик инвесторларны жәлеп итү.

4. Табигый яшәү урынын һәм экосистеманы саклау һәм яхшырту.

5. Куркынычсызлык һәм социаль мөнәсәбәтләр өлкәсендә үсеш өстенлекләрен тәэмин итү.

2.2. Буа муниципаль районының социаль-икътисадый үсешенең стратегик юнәлешләре

Буа муниципаль районы үсешенең өстенлекле юнәлешләре:

1. Халыкның тормыш дәрәжәсен һәм сыйфатын тамырдан күтәрү, экологик вәзгыятьне яхшырту һәм кеше капиталының динамик үсеше өчен шартлар тудыру тискәре демографик тенденцияларне үзгәртүгә, халыкның гомум гомерен, туучылар санын арттыруга, югары квалификацияле кадрлар агымын киметүгә юнәлдерелгән.

2. Кеше капиталы үсеше өчен уңайлы урын булдыру - арзан торак, су белән тәэмин итү системаларын, юл комплексын үстерү. Инновацияләр базасында район икътисадының яңа көндәшлеккә сәләтлелегенә сыйфатлы яңа дәрәжәсенә ирешү һәм

яңа бизнесларны үстерү кайбер инвестицион проектларны гамәлгә ашыру, өстәлгән кыйммәт югары булган яңа бизнесларны үстерү һәм инновацияләрне гамәлгә кертү нигезендә районның «яңа индустриализациясен» күздә тоту.

3. Сәнәгать һәм аграр комплекслар үсешенә югары һәм тотрыклы темпларын тәмин итү районның эчке кулланылмый торган потенциалын икътисадый әйләнешкә максималь жәлеп итүне, шул исәптән төп фондларны тизләтелгән яңарту нигезендә хезмәт житештерүчәнлеген арттыруны, район икътисадында зыянга эшләр килүче һәм аз нәтижәле предприятиеләрнең өлешен сизелерлек киметүне, шулай ук базар үсеше потенциалын нәтижәле куллануны күздә тоту.

Күрсәтелгән стратегик юнәлешләр эшчәнлек өлкәләре һәм төрләре буенча киңәйтелгән детальләштерүне, аларны гамәлгә ашыру буенча төп бурычларны һәм гамәлләрне билгеләүне күздә тоту.

Стратегияне тормышка ашыру барышында түбәндәге максатчан күрсәткечләр булчак:

урта сыйныф зурлыгы (керемнәре булган халыкның проценты

6-10 яшәү минимумы) – халыкның кимендә 50% ;

икътисадта уртача айлык хезмәт хакы-43854 сум;

тискәре демографик вәзгыятьне үзгәртү, район халкының тотрыклы үсеш тенденциясен ныгыту, гомер озынлыгын арттыру.

2.2.1. Кеше капиталын формалаштыру һәм туплау

2.2.1.1. Демография

Бу муниципаль районында, республика дәрәжәсендәге кебек үк, гомуми халык саны кимү тенденциясен һәм аның икътисадый актив өлешен кире кайтара алмау сәбәпле. Төп юнәлеш-халыкның табигий кимү темпларын киметү, халык санын тотрыкыландыру һәм аның үсеше өчен шартлар тудыру, шулай ук гомер озынлыгын арттыру буенча республика дәрәжәсендәге чараларда катнашу.

Демографик сәясәтнең төп бурычлары:

хезмәткә сәләтле яшьтәге кешеләр арасында үлүчеләр саны кимү;

сәламәт яшәү рәвешен алып бару өчен шартлар тудыру һәм мотивация формалаштыру, алкоголь һәм тәмәке куллануны киметү, наркотиклар таралуга эзлекле көрәш һәм наркомания белән авыручыларны реабилитацияләү, социаль яктан әһәмиятле һәм әйләнә-тирәдәге авырулар өчен куркыныч тудыручы авыруларны сизелерлек киметү нигезендә актив гомер озынлыгын арттыру;

туучылар санын арттыру, беренче чиратта, икенче һәм аннан соңгы балалар гаиләләрендә туу өчен шартлар тудыру хисабына;

икътисад ихтыяжларын канәгатьләндерү өчен кирәкле хезмәт ресурслары дефицитын киметү өчен миграция процесслары белән идарә итүне камилләштерү;

районның депрессив авыл жирлекләрендә халык санын саклауга юнәлтелгән актив социаль-икътисадый сәясәт үткәру;

районда квалификацияле белгечләрне, шул исәптән югары уку йортларын тәмамлаучыларны жәлеп итү һәм беркетү;

Бу бурычларны хәл итү райондагы демографик вәзгыятьне яхшыртуга, халык санын тотрыкыландыруга, шулай ук аның гомер озынлыгын арттыруга мөмкинлек бирерчәк.

2030 елга иң мөһим индикаторларның максатчан күрсәткечләрен тәмин итәргә кирәк: район халкы – 42167 кеше, уртача гомер озынлыгы – 75 ел.

Таблица №13

2030 елга кадәр территорияләрне үстерү программасы буенча жыелма.

<i>Авыл жирлеге исеме</i>	<i>2015 елда халык саны. (2030 ел)</i>	<i>2015 елда эшкә яраклылык саны (2030 ел)</i>	<i>Яңа жите штер ү участ оклар ын ачу планл ашты рыла торга н саны.</i>	<i>Жирлек тө 2015 елның ахырына уртача хезмәт хакы күләме</i>	<i>2030 елга хезмәт хакының артуы %ларда</i>
Адав-Толымбай	947 (947)	433 (433)	2	17 000	140-160%
Аксу	611 (570)	294 (235)		18 000	140-150%
Әлши	1156 (1172)	614 (624)	2	15 000	150-160%
Алших	1354 (1400)	670 (700)	1	16 000	
Бик Үти	514 (500)	208 (200)		17 500	140-160%
Зур Фролово	779 (800)	480 (500)			
Боерган	874 (800)	632 (472)		14 000	140-150%
Югары Лашчы	689 (700)	398 (390)		27 000	
Исәк	621 (625)	318 (315)	2	17 000	130-150%.
Кайбыч	717 (730)	302 (374)	3	19 000	140-150%.
Кыят	1118 (1166)	645 (650)		12 000	
Күшке	695 (700)	393 (400)		12 000	
Шәмәк	698 (600)	347 (307)		14 000	
Татар Буасы	710 (800)	647 (620)	2	18 000	140-150%
Карлы	870 (1800)	450 (750)	5	24 000	150-160%
Мөкерле	832 (583)	520 (291)	3	12 000	140-150%.
Түбән Наратбаш	1379 (1800)	635 (750)	5	15000	150-160%
Яңа Тинчәле	644 (520)	320 (180)		14 000	150-160%
Яңа Чәчкаб	874 (624)	396 (192)		14 000	140-150%
Норлат	285 (250)	146 (125)	3	16 500	170-180%
Ырынғы	1383(1313)	797 (727)	3	19 000	140-150%
Кырык Садак	692 (580)	320 (300)		12 000	
Иске Суыксу	1512 (1620)	719 (850)	5	18 800	200-210%
Иске Тинчәле	732 (680)	415 (380)		17 000	
Тимбай	547 (497)	325 (330)		15600	200-220%
Күл Черкене	931 (730)	605 (450)		16 000	140-150%

Килдураз	893 (810)	384 (360)		15 300	
Чуаш Киштәге	723 (630)	308 (245)		14 000	
Янтуган	860 (860)	425 (400)		12 000	
Яшевка	219 (220)	145 (135)	--	12 000	140-150%
	24859(250 27)				

Тулаем муниципаль район буенча 2010 елдан бирле авыл жирлегендә халык саны кимү күзәтелә. Туучылар санының артуы, эшкә яраклы авыл халкының шөһәрләргә һәм шөһәр белән урнашкан торак пунктларга китүе күзәтелә. Шуның нәтижәсендә авыл жирлегендә пенсионерлар саны өстенлек итә.

3.2.1.2. Сәламәтлек саклау

Стратегиянең максатчан сценариясе сәламәтлек саклау системасына яңа таләпләр куя.

Сәламәтлек саклауның инновацион үсеш кирәклегенә ике фактор аркасында. Бер яктан, тискәре демографик тенденция бар, ул халык санын, балалар һәм өлкән яшьтәге затлар өлешен арттырганда эшкә яраклы халык санын тагын да киметүне, репродуктив яшьтәге хатын-кызлар санын (15-49 яшь) һәм, нәтижәдә, туучылар санын киметүне күздә тотта. Икенче яктан, халыкның сәламәтлек күрсәткечләренә реаль йогынты ясарга мөмкинлек бирүче яңа медицина һәм социаль технологияләр объектив рәвештә үсә.

Бу шартларда озак сроклы характердагы чараларны тормышка ашыру кирәк, ул сәламәтлекне югалтудан, эшкә яраклы яшьтә үлүчеләр санын (аеруча ир-атлар) сизелерлек киметүгә юнәлдерелгән, бу халыкның гомер озынлыгын, аның хезмәт һәм репродуктив потенциалын, халыкның сәламәтлеген ныгытуга иң нәтижәле юл бирәчәк.

2030 елга кадәрге чорга Стратегиянең төп максаты булып, гражданның барлык категорияләре өчен дә медицина ярдәме күрсәтү стандартларына туры килә торган квалификацияле хезмәтләрнең тигез дәрәжәдә үтемлелеген һәм сыйфатын тәэмин итә торган профилактик юнәлештә сәламәтлек саклау системасын булдыру торуыга тиеш.

Тармакны алга таба үстерү өчен, аның технологик, оештыру һәм профессиональ дәрәжәсен күтәрәп, Яңа сәламәтлек саклау системасын булдырырга кирәк. Авыруларны диагностикалау, дөвалау һәм профилактикалауның иң яңа инновацион эшләнмәләрен, медицина кадрларын әзерләү һәм яңадан әзерләү системасында, шулай ук заманча югары технологияле мөгълүмат системаларын куллануны гамәлгә кертү зарур. Моның өчен бюджет өстенлекләре системасында сәламәтлек саклауның әһәмиятен сизелерлек арттыру кирәк.

Төп стратегик максатны тормышка ашыру түбәндәге өстенлекле проблемаларны чишүне үз эченә ала.

Авыруларны профилактикалау һәм сәламәт яшәү рәвешен формалаштыру ролен арттыру:

вакытлыча диспансерлаштыру һәм риск төркемнәрен даими күзәтү, шифаханә-курортларда дөваланы нигезендә медицина ярдәме күрсәтү;

йогышлы булмаган авыруларны (кан әйләнеше, онкология, эндокрин, сулыш органнары, күз авырулары, нерв һәм сөяк-мускул системалары) интеграцияләнгән профилактикалау программаларын гамәлгә ашыру;

милли вакцинопрофилактика планын, йогышлы авырулар, шул исәптән ВИЧ-инфекция һәм СПИД, туберкулез белән бәйлә сәламәтлекнең таралуын, үлемен һәм тискәре нәтижәләрен киметү буенча чаралар комплексын үтәү;

алкогольле һәм наркотикларга бәйлелекне профилактикалауның нәтижәле системасын формалаштыру;

халыкны яш һәм социаль төркемнәргә исәпләнгән мәгълүмати программалар ярдәмендә сәламәт яшәү рәвешенә өйрәтү, гражданның үз сәламәтлекләре һәм тирә-юньдәгеләрнең сәламәтлеге өчен җаваплылык формалаштыру;

сәламәт яшәү рәвешен формалаштыру мәсьәләләре буенча, тиешле белгечләр әзерләүне дә кертеп, махсуслаштырылган учреждениеләр челтәрен үстерү;

депрессия халәтләрен профилактикалау һәм диагностикалау мәсьәләләре буенча беренчел буын табибларын системалы әзерләү, халыкны стресслы хәлләрдә рациональ тәртипкә өйрәтү.

Заманча медицина технологияләренең мөмкинлеген арттыру:

медицина хезмәткәрләренең һөнәри дәрәжәсен күтәрү аларны даими яңадан укыту һәм үзләштерү алдынгы үзбездә һәм чит ил технологияләрен үзләштерү;

практик медицинаның клиник күрсәтмәләр һәм медицина стандартлары таләпләренә туры килүен тәэмин итү;

яңа медицина технологияләрен үзләштерү өчен инновацион эшчәнлекне киңәйтү;

сәламәтлек саклау системасын мәгълүматлаштыруны үстерү исәбенә заманча медицина технологияләренең үтемлелеген арттыру.

Медицина ярдәмен оештыру һәм финанс ягыннан тәэмин итүнең нәтижәлелеген күтәрү нигезендә медицина ярдәменең сыйфатын һәм үтемлелеген арттыру:

гомуми практика табибы институты үсеше, участок хезмәтен һәм кичектергесез ярдәм системасын ныгыту белән беренчел медик-санитар ярдәмне беренче чиратта үстерү буенча эзлекле сәясәт үткөрү;

аны куллануның нәтижәлелеген күтәрү максатыннан стационар карават фондын кабатлау;

кадрлар ситуациясен яхшырту һәм оптимальләштерү буенча чаралар уздыру, шул исәптән медицина хезмәткәрләренең абруен күтәрү һәм хезмәт хакын арттыру өчен шартлар тудыру;

Халыкның демографик структурасындагы үзгәрешләргә сәламәтлек саклау адаптациясе:

педиатрия хезмәтенең эшчәнлеген камилләштерү, Гаилә табибы институтының үсеше, аеруча авыл жирлекләрендә;

перинаталь ярдәм системасын булдыру, бала тудыру һәм балачак хезмәтен үстерү һәм яңарту, мәктәп медицинасын үстерү;

яшүсмерләрнең, шул исәптән армиягә чакырылуга кадәрге һәм армиягә чакырылучы яшьләрнең сәламәтлеген яхшырту чараларын эшләү һәм тормышка ашыру;

өлкән яшәтәге кешеләргә медицина ярдәмен оештыруны камилләштерү, шул исәптән геронтология хезмәте үсеше белән диспансер күзәтүе;

өйдә медицина-социаль ярдәм һәм ярдәм күрсәтү учреждениеләре, гериатрика үзәкләре челтәрен үстерү, сәламәтлек саклауның социаль яклау системасы белән хезмәттәшлеген көчәйтү;

реабилитация ярдәменең сыйфатын һәм мөмкинлеген тәэмин итү;

сәламәтлек саклау системасын мәгълүматлаштыру:

мәгълүмати технологияләрен үстерү;

медицина, мәгълүмати һәм мөгариф ресурсын булдыру.

Куелган бурычларны хәл итү өчен Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгы белән берлектә сәламәтлек саклау үсешенең инновацион моделенә этаплы күчү күздә тотыла:

2016-2021 годы:

«Буа район үзәк хастаханәсе» учреждениесе базасында перинаталь үзәк төзү,

сәламәтлек саклау учреждениеләренә яшь белгечләрне жәлеп итү, социаль ташламалар бирү, бер тапкыр бирелә торган түләүләр һәм торак бирү хисабына табиб кадрлары белән тәэмин итүне арттыру;

медицина ярдәме күрсәтү чыгымнарының барлык статьяларын үз эченә алган һәм медицина стандартлары таләпләрен исәпкә алып исәпләнгән иминләштерүче медицина оешмалары тарафыннан стационар ярдәм өчен түләүнең тулы тариф буенча түләү;

медицина ярдәмен алмаштыру технологияләренең стационары үсеше белән амбулатор звенога юнәлтү;

халык санын һәм демографик үзенчәлекләрне исәпкә алып стационар медицина ярдәменең факттагы күләмнәрен федераль нормативларга этаплап китерү;

ашыгыч медицина ярдәме күрсәтү күләмнәрен оптимальләштерү, хроник авыруларга ярдәм күрсәтү өчен ашыгыч ярдәм пунктлары челтәрен киңәйтү;

медицина ярдәмен күрсәтүдә катнашучы субъектларның үзара хезмәттәшлеге өчен сәламәтлек саклау өлкәсенең бердәм мәгълүмати киңлеген булдыру (электрон медицина картасын кертү, электрон төрдә табибка язылу, телемедицина технологияләре һәм электрон документ әйләнеше системасы);

дәүләт-шәхси партнерлыкны үстерү һәм дөвалау учреждениеләре тарафыннан аутсорсинг буенча профиль булмаган функцияләр тапшыру;

2021-2025 еллар:

Бердәм сәламәтлек саклау мәгълүмат системасын булдыруны тәмамлау;

медицина ярдәме күрсәтү күләмнәрен амбулатор звенога юнәлтү, торгызу дөвалавы һәм реабилитация ятакларын бүлеп бирү буенча эшне дөвам итү;

дөвалау учреждениеләрендә югары технологияле медицина ярдәме күрсәтү технологияләрен үстерү;

2025-2030 еллар:

дөвалау-диагностика процессының заманча инновацион технологияләренең эшләве;

планлаштырылган демографик күрсәткечләргә һәм халык сәламәтлеге күрсәткечләренә чыгуны тәэмин итү.

2030 елга сәламәтлек саклау системасының торышын характерлаучы иң мөһим күрсәткечләргә ирешергә кирәк:

эшкә яраклы халыкның үлемен киметү;

Россия Федерациясенең 2012 елның 1 гыйнварыннан сабыллар үлемен исәпкә алуның яңа системасына күчүен исәпкә алып, 2020 елга максатчан күрсәткеч 1000 тере туганга - 10, 2025 елга – 1000 тере туганга 8, ә 2030 елга 1000 тере туганга 4,8 тәшкил итәчәк.

3.2.1.3. Мәгариф

Мәгариф өлкәсендәге Стратегия икътисадның инновацион үсешен тәэмин итүгә юнәлдерелгән һәм мәгариф системасы алдына куелган бурычларга туры килә.

Мәгариф өлкәсендә республика дәүләт сәясәтенең стратегик максаты-икътисадның инновацион үсеш таләпләренә, жәмгыятьнең һәм һәр гражданның заманча ихтыяжларына туры килә торган сыйфатлы белем алу мөмкинлеген тәэмин итү.

Бу максатны тормышка ашыру түбәндәге өстенлекле бурычларны хәл итүне күздә тоталар.

Төп белемнең инновацион характерын тәэмин итү:

инновацион үсеш бурычлары нигезендә белем бирү учреждениеләре челтәренең Мобиль структурасын булдыру, шул исәптән төрле баскычлы мәктәпләр, инвалид балаларны инклюзив укуы мәктәпләре, база мәктәпләре һәм ресурс

үзәкләре, мәгълүмати-коммуникацион технологияләрне профильле укуыту белән инновацион учреждениеләр;

яңа белем бирү стандартларына күчү, индивидуальләштерүгә юнәлтелгән белем бирү программаларын тормышка ашыру, практик күнекмәләр һәм фундаменталь күнекмәләр;

инновацион үсеш бурычлары нигезендә мәгариф учреждениеләрен финанслай механизмнарын яңарту.

Социаль үсеш кораллары буларак мәгариф системасы институтларын модернизацияләү, шул исәптән:

балаларның яшәү урынына, сәламәтлек торышына, социаль хәленә карамастан, иртә үсешен тәэмин итүче мәгариф хезмәтләре системалары;

күпмилләтле һәм поликонфессиональ жәмгыять шартларында укучыларның гражданлык үзенчәлеген формалаштыруны тәэмин итүче инновацион тәрбияви модельләр;

сәламәт яшәү рәвеше культурасын формалаштыру, укучыларга психологик-педагогик һәм медик-социаль ярдәм күрсәтү системасын үстерү модельләре;

сәләтле балаларны һәм талантлы яшьләрне ачыклау һәм аларга ярдәм итү системалары;

сәламәтлек мониторинг системалары;

мөмкинлекләре чикләнгән затлар өчен сыйфатлы белем алу һәм уңышлы социализация бирүче мәгариф һәм физик мохит.

2030 елга Буа муниципаль районы мәгариф системасының торышын характерлаучы иң мөһим индикаторларның максатчан күрсәткечләрен тәэмин итәргә кирәк:

Таблица 14

Күрсәткеч исеме	2015	2016	2017	2018	2020	2025	2030
<i>Мәктәпкәчә яшьтәге балаларның 1,5 яшьтән 7 яшькә кадәрге балаларның гомуми саныннан (%)мәктәпкәчә белем бирү хезмәтләрен алу мөмкинлегенә булган өлеше арту</i>	16,1	16,5	17	17,5	17,6	17	17,5
<i>Мәктәпкәчә белем бирү программаларын гамәлгә ашыручы учреждениеләрнең өлеше арту (%)</i>	100	100	100	100	100	100	100
<i>Федераль дәүләт мәгариф стандартлары таләпләренә туры килә торган гомуми белем бирү учреждениеләре өлешен арттыру (%)</i>	100	100	100	100	100	100	100
<i>Федераль дәүләт мәгариф стандартлары таләпләре нигезендә белем алучы мәгариф учреждениеләре укучыларының өлешен арттыру (%)</i>	51,7	61,9	72,1	82,8	92,72	96,6	100
<i>Сәламәтлек һәм физик үсеш системалы мониторингында</i>	25	25	27	27	30	30	30

<i>укучыларның өлешен арттыру (%)</i>							
<i>СанПиН таләпләренә туры килә торган гомуми белем бирү учреждениеләренә азык-төлек блоклары саны</i>	97	97	97	97	100	100	100
<i>10-11 сыйныф укучылары өчен (%)</i>	25	25,2	25,8	25,8	26,2	26,4	26,8
<i>Яңа белем бирү стандартлары буенча эшләү өчен квалификация күтәрү курсларын узган педагогик хезмәткәрләрнең өлеше (%)</i>	31,4	34,2	34,4	34,7	35	35,8	36,1

Чаралар исемлегә:

Мәктәп биналарын төзү һәм реконструкцияләү программасы төрле ресурс мөмкинлекләре булганда төрле масштабта тормышка ашырыла. Беренче чират-башлангыч гомуми белем бирү программалары буенча (1-4 сыйныфлар) укучыларны бер сменалы режимда укыту өчен өстәмә урыннар булдыру. Икенче чират-урта гомуми белем бирү программалары буенча (10-11 сыйныфлар) укучыларның бер сменалы режимда укыту өчен өстәмә урыннар булдыру. Өченче чират-төп гомуми белем бирү программалары буенча укучыларны бер сменалы режимда укыту өчен өстәмә урыннар булдыру (5-9 сыйныфлар) һәм мәгариф оешмаларында үсеш мөмкинлекләре чикләнган балалар өчен киртәсез мохит булдыру.

"Гомуми белем сыйфатын бәяләүнең Республика системасы» проектында катнашу(бәяләү процедураларының тулы һәм балансланган системасын төзү чаралары).

"Татарстанның яшь укытучысы» проектында катнашу. Яңа укытучылар өчен ике еллык интернатура кертү, менторларның катнашуы, методик ярдәм күрсәтү, жәйге һәм кышкы мәктәпләр үткөрү. Ресурслар булганда өстәмә: педагогик югары уку йортларын тәмамлаучылар арасында конкурс, соңыннан вазифа арту һәм өстәмә түләү яисә магистратурага жиберү белән.

Технология һәм мәгълүмати технологияләр буенча гомуми белем бирү өчен уникаль белем бирү программасын эшләү һәм гамәлгә кертү: яңа Федераль дәүләт белем бирү стандартларын гамәлгә кертү (математика һәм информатикага басым ясап), мәктәпләрнең һәм өстәмә белем бирүнең челтәр проектларын гамәлгә ашыру, мәктәп укучыларының массакуләм конкурсларына, ярышларына һәм олимпиадаларына грант ярдәме.

Һәркем белем алган гомуми белем бирү конкурслары системасын булдыру бала үзен күрсәтә ала.

Директорлык корпусының кадрлар резервын формалаштыру.

Балалар-яшүсмерләр оешмаларының тармакланган челтәрен һәм хәрәкәтләрен формалаштыру.

Милли мәгарифне үстерү концепциясен гамәлгә ашыру.

Татар теле һәм әдәбияты буенча укыту-методик комплектларны кертү.

Милли белем бирү буенча конкурслар һәм олимпиадалар системасын булдыру.

3.2.1.4. Яшьләр сәясәте

Яшьләр сәясәте өлкәсендәге стратегия яшьләрне ил үсеше процессына актив кертүгә юнәлдерелгән.

Стратегия өстенлекле юнөлешләрне билгели. Төп максаты - 2030 елга кадәр Буа муниципаль районы үсешенә өстенлекле социаль-икътисадый проектларын гамәлгә ашыруда стратегик ресурс буларак яшьләрнең актив катнашуы.

Бу максатны гамәлгә ашыру түбәндәге өстенлекле бурычларны хәл итүне күздә тотта.

Яшьләрне социаль практикага жәлеп итү:

- яшьләрнең ирекле (волонтерлык) эшчәнлеген үстерү өчен шартлар тудыру;
- район яшьләр сәясәтен гамәлгә ашыру буенча балалар һәм яшьләр ижтимагый берләшмәләре белән үзара хезмәттәшлекнең нәтижәле рәвешләрән эшләү һәм үстерү, мондый оешмалар эшчәнлегендә яшьләрнең катнашуын активлаштыру;

- яшьләрнең ижтимагый тормыш белән идарә итүдә катнашуының нәтижәле модельләрән һәм формаларын тарату, яшь кешеләрне үзидарә органнары эшчәнлегенә жәлеп итү;

- яшьләр белән эшләү учреждениеләрнен матди-техник базасын ныгыту, аларның чөлтәрән киңәйтү, яшьләр белән эшләү буенча белгечләрнең квалификациясен күтәрү системасын модернизацияләү;

- яшьләрне хезмәт һәм икътисадый эшчәнлеккә жәлеп итүнең нәтижәле рәвешләрән үстерү, моңа хезмәт берләшмәләре, студентлар отрядлары һәм яшьләр мәшгульегенә башка рәвешләрә эшчәнлегә, авыр тормыш хәлендә калган яшьләрне нәтижәле социализацияләү дә керә;

- яшьләрнең сәламәт яшәү рәвешенә омтылышларын булдыру һәм аларга ярдәм итү.

Яшьләрнең фәнни, инновацион, ижади һәм эшкуарлык активлығына ярдәм итү:

- конкурс чараларында катнашучы яшь кешеләрнең санын арттыруны тәэмин итү (һөнәри һәм ижади конкурслар, олимпиадалар);

учреждениеләргә, ижтимагый берләшмәләргә адреслы дәүләт ярдәме күрсәтү практикасын һәм субсидияләр бирү тәҗрибәсен киңәйтү;

- яшьләрнең инновацион һәм эшкуарлык активлығын үстерү чаралары исемлеген киңәйтү, оештыру һәм матди кызыксындыру рәвешләрән камилләштерү.

Буа муниципаль районы балаларын һәм яшьләрнен патриотик тәрбияләү системасын үстерү, ул милли горурлык, граждандык абруе, Ватанга мөхәббәт хисләрнен ия, үз халкына һәм аларны якларга эзер булган социаль актив шөхес формалаштыруга ярдәм итә:

- патриотизм тәрбияләү, Россиянең тарихи һәм мәдәни үткәненә һәм Россия Федерациясе Кораллы Көчләрнен хөрмәт итү;

- массакүләм гамәли һәм хәрби-техник спорт төрләрә системасын үстерү, авиация, хәрби-гамәли спорт төрләрә белән шөгыльләнү мөмкинлеген тәэмин итү.

2030 елга Буа муниципаль районының яшьләр сәясәте системасының торышын характерлаучы иң мөһим индикаторларның максатчан күрсәткечләрнен тәэмин итәргә кирәк:

волонтерлык эшчәнлегендә катнашучы яшьләр өлеше Буа муниципаль районының яшьләрә санында 2021 елда – 1,6% тан 4,9% ка, 2025 елда-7,2% ка, 2030 елда 8,3% ка арту.

ижтимагый берләшмәләр эшчәнлегенә жәлеп ителгән 14 яшьтән 30 яшькә кадәргә яшьләрнең Буа муниципаль районының гомуми яшьләр санынан 2021 елда 10,7% тан 12,7% ка, 2025 елда 14% ка, 2030 елда 16% ка кадәр артуы;

хәрби-патриотик юнөлештәге берләшмәләр санын 2021 елда 7дән 10га кадәр, 2025 елда 13кә кадәр, 2030 елда 15кә кадәр арттыру.

3.2.1.5. Физик культура һәм спорт

Физик культураны һәм спортны үстерүнең стратегик максаты-физик культура һәм спорт белән шөгильләнү өчен, Буа муниципаль районы спортчыларының һәм халыкның бөтен ихтыяжларын тәэмин итә торган инфраструктура булдыру, сәламәт яшәү рәвешен алып баруны тышкы һәм эчке мотивацияләү системасын формалаштыру, Буа спортчыларының көндәшлеккә сәләтлелеген арттыру.

Төп максатка ирешү түбәндәге проблемаларны чишүне үз эченә ала:

физик культура һәм спортның матди-техник базасын нәтижәле файдалану, физик тәрбия һәм белем бирү процессында яңа технологияләр эшләү һәм гамәлгә кертү, шулай ук үсеп килүче буын арасында массакуләм спортны үстерү;

кадрлар потенциалын киңәйтү-мәгариф учреждениеләрендә эшләүче укытучылар, тренерлар, физик культура һәм спорт белгечләре;

басма массакуләм мәгълүмат чаралары, Интернет, барлык дәрәжәдәге мәгариф учреждениеләре аша мәгълүмати, агарту пропагандасы буенча комплекслы эшне тормышка ашыру исәбенә сәламәт яшәү рәвеше алып бару өчен эчке җайланмаларны формалаштыру;

Буа муниципаль районында физик культура һәм спортны үстерү белән идарә итү формаларын һәм оештыруны камилләштерү;

физик культура һәм спорт белән мөстәкыйль шөгильләнүчеләр санын сизелерлек арттыру өчен шартлар тудыру һәм стимуллар эшләү;

физик культура һәм спорт өлкәсенең инфраструктурасын үстерү һәм физкультура-спорт эшчәнлеген финанс белән тәэмин итүне камилләштерү.

Куелган бурычларга ирешү өчен 2030 елга кадәр кирәк:

- йөзү бассейны һәм спорт заллары булган физкультура-сәламәтләндерү комплексы төзү;

- яктыртылган чаңгы трассасына чаңгы базасы төзелеше.

Куелган бурычларны тормышка ашыру барышында Буа муниципаль районында физик культура һәм спортны үстерүнең тулы бер системасы булдырылачак, ул район халкының сәламәтлеген саклап калырга һәм ныгытырга мөмкинлек бирәчәк.

Таблица №15

Буа муниципаль районында физик культура һәм спортны үстерүнең максатчан ориентирлары

Максатлы билгеләнешләр	2021 ел	2024 ел	2030 ел
Буа муниципаль районында даими рәвештә физик культура һәм спорт белән шөгильләнүчеләр саны процентларда	48,7	50,2	53,1
Буа муниципаль районының спорт мәктәпләрендә һәм секцияләрендә шөгильләнүче балалар һәм яшүсмерләр саны процентларда	83	86	89
Физик культура һәм спорт белән системалы рәвештә шөгильләнүче мөмкинлекләре чикләнгән затлар һәм инвалидлар өлеше, әлеге категория халыкның гомуми санында, процентларда	42,8	46,8	51,8
Буа муниципаль районында спорт корылмалары белән тәэмин итү спорт заллары, шт.			
яссы корылмалар	44	48	52
йөзү бассейны	70	75	80

Максатлы билгеләнешләр	2021 ел	2024 ел	2030 ел
	2	2	2

3.2.1.6. Мәдәният үсеше

Хәзерге жәмгыять, шәхеснең интеллектуаль һәм мәдәни үсешенә зур таләпләр куеп, мәгариф үсешенә генә түгел, ә мәдәният өлкәсендә хезмәтләрне киңәйтүгә дә, сыйфатлы камилләштерүгә дә стимул бирә. Китапханә, музей эше, мәдәният өлкәсендә белем бирү, театр-концерт эшчәнлегенә һәм клуб эше заманча яңадан уйлануны һәм модернизацияләүне таләп итә.

Буа муниципаль районының мәдәният өлкәсен үстерү юнәлеше-тармакны һәрьяклап үстерү һәм конкурентлыкка сәләтле кеше формалаштыру чыганагына әйләндерү.

Максатларга ирешү түбәндәге төп бурычларны үтәүне үз эченә ала.

Мәдәни тормышның сыйфаты һәм төрлелегенә кеше капиталын жәлеп итү һәм туплау өчен реаль факторлар.

Мәдәният һәм сәнгать өлкәсендә мәгариф системасын яхшырту, гомуми һәм өстәмә белем бирү программаларын тормышка ашыручы мәгариф оешмаларын һәм мәдәният учреждениеләрен реаль кооперацияләү хисабына ижади кадрларның киңәйтелгән кабатлануын тәэмин итү.

Күчмә мәдәни-мәгълүмат комплексларын һәм гастрольләр эшчәнлеген тарату исәбенә авыл һәм ерак территорияләрдә яшәүчеләр өчен югары мәдәният үрнәкләрен һәм мәдәни тормышта катнашуны тәэмин итү.

Буа муниципаль районының бердәм мәдәни киңлеген булдыру һәм мәдәният өлкәсендә хезмәт күрсәтүләрдән файдалану мөмкинлеген тәэмин итү:

муниципаль район үсешенә мәдәни проектларына, жирле мәдәни инициативаларга, шәһәрдә һәм авылларда яңа мәдәни традицияләр булдыруга ярдәм итү;

традицион һәм яңа мәдәни юнәлешләрне үстерү (сәнгать һәм һөнәрчелек, дизайн, мода, видео һәм мультимедиа);

мәдәни хезмәт күрсәтүнең инновацион модельләрен үстерү, шул исәптән стационар булмаган хезмәт формаларын кертү юлы белән;

район территориясендә яшәүче халыкларның мәдәни мирасын саклау һәм популярлаштыру, мәдәниәтара һәм конфессияара багланышларга ярдәм итү.

Мәдәният өлкәсендә күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын һәм төрлелеген арттыру өчен шартлар тудыру:

барлык төр мәдәниәткә ярдәм итү – элитардан алып массага кадәр, яңа мәдәни үзәкләр һәм ижат коллективлары булдыру;

мәдәният учреждениеләре эшчәнлегендә мәгълүмати-коммуникацион технологияләрен куллануға ярдәм итү, аларны заманча жиһазлар белән тәэмин итү, район халкының мәгълүматның мәдәни кыйммәтләренә бертигез үтемлелеген тәэмин итү;

мәдәни-танып белү туризмын үстерүгә ярдәм итү, мәдәни-тарихи мирасын саклауға комплекслы якин килүне тәэмин итү;

Мәдәни мәгърифәтнең яңа формаларына булышу һәм яшь талантларга ярдәм итү:

сәләтле балаларны һәм яшьләрне ачыклау, аларның белеме һәм ижади үсеше өчен шартлар тудыру;

мәдәният эшлеклеләре һәм ижат коллективлары өчен грантлар системасын үстерү;

мәдәни эшчәнлекне гамәлгә ашыру шартларына заманча таләпләргә җавап бирми торган һәм канәгатьләнәрлек хәлдә булмаган мәдәни учреждениеләр биналарын реконструкцияләү;

Туризм үсеше:

мәдәни туризм маршрутларының киң спектрин формалаштыру һәм алга этәрү, мәгълүмати-туристик үзәкләр челтөрөн булдыру, мәдәни мирасны капитализацияләү өчен эффектив маркетинг һәм логистика.

3.2.1.7. Хезмәт базары

Инновацион икътисадка күчү халыкның эш белән тәэмин ителеше структурасын үзгәртүгә китерәчәк, нәтижәсез эш урыннары кыскару, икътисад секторлары буенча хезмәткәрләрне бүлү, хезмәт күрсәтү өлкәсен киңәйтү, эшчәнлекнең инновацион юнәлешләрен үстерү һәм эш белән тәэмин итүнең яңа юнәлешләре барлыкка килү белән бергә булачак. Бу шартларда хезмәт базары сыгылмалы эш формаларын да кертәп, яңа эффектив эш урыннары булдырырга мөмкинлек бирерәчәк.

Бу процесслар квалификацияле хезмәт базарында көндәшлекне көчәйтә. Мондый конкуренция хезмәткәрләрнең эш урыннарына таләпләрен арттыруга китерерәчәк.

Озак вакытка бу проблема хезмәт базарында халык саны кимү аркасында хезмәт базарындагы гомуми тәкъдимнәрне киметү белән көчәйтелерәчәк, бу инновацион икътисадка күчү аның үсешен чикләүче фактор булырга тиеш түгел. Икътисадны квалификацияле кадрлар белән тәэмин итү эш шартларын яхшырту һәм аларда мәшгуль хезмәткәрләрнең куркынычсызлыгын тәэмин итү юлы белән эш урыннарының сыйфатын һәм уңайлылыгын арттыруны таләп итә. Шуңа бәйле рәвештә хезмәтне саклау белән идарә итү өлкәсендә эшчеләрнең тормышына һәм сәламәтлегенә куркыныч тудыручы тискәре җитештерү факторларының йогынтысын киметүгә ирешергә кирәк.

Икътисадның югары үсеш темплары хезмәткә ихтыяжның артуына һәм нәтижәдә аның бәясен арттыруга ярдәм итәрәчәк. Район хезмәткәрләренең югары белем дәрәжәсе дә әлеге тенденцияне үстерүгә үз өлешен кертәрәчәк.

Билгеләп үтелгән тенденцияләрдән чыгып, озак сроклы перспективада хезмәт базарын үстерүдә стратегик максат булып, нәтижәле эшләүче, бер яктан, инновацион икътисад ихтыяжларына җавап бирүче, икенче яктан хезмәт иминлеген тәэмин итүче, мәгариф потенциалын, район халкының интеллектуаль һәм иҗади сәләтләрен гамәлгә ашыручы хезмәт базарын булдыру тора.

Стратегик максатка һәм максатчан күрсәткечләрнең билгеләнгән күрсәткечләренә ирешү өчен түбәндәге төп бурычларны хәл итү карала.

Хезмәт базары инфраструктурасын үстерү һәм егаль булмаган эш белән тәэмин итүне һәм яшерен эшсезлекне киметүне стимуллаштыру күздә тотала:

халыкны эш белән тәэмин итүнең яңа һәм нәтижәле формаларын үстерүгә этәргеч бирүче хезмәт һәм мәшгульлек өлкәсендә район норматив хокукий базасын камилләштерү;

эш урыннарының сыйфатын арттыру, халыкны эш белән тәэмин итү һәм керемнәрне легальләштерү, тулы булмаган эш белән тәэмин итүне киметү, хезмәт законнарын бозуга контроль һәм күзәтчелек чараларын көчәйтү;

эш бирүчеләрнең кадрларга ихтыяжын озак сроклы фаразлау һәм кадрлар әзерләү күләмнәрен һәм профильләрен килештерү системасын үстерү;

Татарстан Республикасы Хезмәт халыкны эш белән тәэмин итү һәм социаль яклау министрлыгы җитештерүдәге бәхетсезлек очраklары нәтижәсендә зыян күргән хезмәткәрләр хакындагы мәгълүматларны публикацияләүне дәвам итә;

халыкны эш белән тәэмин итү һәм хезмәт мөнәсәбәтләре өлкәсендә яңа мәгълүмат технологияләреннән файдалану;

эшсез гражданның, бигрәк тө хезмәт базарының «критик зоналарында», эшмәкәрлек эшчәнлегендә оештыруны стимуллаштыру һәм алга таба эш урыннарын булдыру, халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсен үстерү максатында аңа ярдәм итү.

Хезмәт базарының үзгәрүчәнлеген күтәрү, эшче көчләрнең сыйфатын яхшырту, хезмәт ресурсларының территориаль һәм һөнәри мобильлеген үстерү аша мәшгульлек һәм хезмәтне файдалануның нәтижәлелеген күтәрү район икътисадын үстерү өстенлекләрен исәпкә алып, түбәндәгеләрне үстерүне күздә тоту:

бизнес-мохитнең хезмәт ресурсларының сыйфатына һәм квалификация характеристикаларына реалы таләпләрен чагылдыра торган интегральләшкән мәгълүмат системасы булдыру юлы белән район мәгариф системасының һәм икътисады системасының үзара хезмәттәшлеге механизмнарын;

хезмәт базарында конкуренциягә сәләтлелекне арттыру һәм икътисадның аеруча динамикалы үсүче секторларында житештерүне модернизацияләү һәм реструктуризацияләү кысаларында икътисадның кадрларына ихтыяж нигезендә һәм производстволарын модернизацияләү һәм реструктуризацияләү кысаларында хезмәт потенциалын гамәлгә ашыру максатыннан, инновацион һәм югары технологияле производстволарны үстерүне исәпкә алган, квалификацияне күтәрү, әзерләү һәм яңадан әзерләү нигезендә халыкның һөнәри мобильлеге;

өлкән яшьтәге хезмәткәрләрнең хезмәт потенциалын файдалану аша халыкның хезмәт мобильлеген стимуллаштыру, физик мөмкинлекләре чикләнгән затларның, кече яшьтәге балалары булган ата-аналарның хезмәт эшчәнлегенә интеграцияләү, шул исәптән эш белән тәэмин итүнең үзгәрүчән рәвешләрен үстерү исәбенә;

территория мобильлеге эчке хезмәт миграциясенә ярдәм итү чаралары комплексын гамәлгә ашыру аша, моңа башка жирлеккә эшләү өчен күчәрелә торган гражданның ярдәм күрсәтү системасын камилләштерү дә керә, районның квалификацияле кадрларын башка шәһәрләрдән һәм районнарда эйләнеп кайтуга стимуллаштыру чаралары да керә.

Гражданның хезмәт хокукларын яклау, хезмәтнең сәламәт һәм имин шартларын тәэмин итү һәм социаль партнерлыкны үстерү түбәндәгеләрне күздә тоту:

жирле үзидарә органның, һөнәр берлекләре оешмаларының гражданның хезмәт хокукларын яклау буенча күзәтчелек һәм контроль органны белән үзара хезмәттәшлеген камилләштерү;

һөнәри куркынычлар белән идарә итү механизмнарын житештерүдә хезмәткәрләрнең иминлеге белән идарә итүнең көндәлек практикасына керту;

хезмәт шартларын яхшырту һәм саклауны яхшырту, производствода үлү һәм имгәнүләр куркынычын киметү чараларын, һөнәри авыруларны мәгълүматлаштыру, консультацияләү һәм укуту, хезмәткәрләрне нәтижәле заманча яклау чаралары белән тәэмин итү юлы белән гамәлгә ашыру.

Өлеге чараларны гамәлгә ашыру эш урыннары сыйфатын арттырырга, эшләүчеләрнең өлешен этаплап кыскартырга һәм шуның белән икътисадның база тармакларына югары квалификацияле хезмәт ресурсларын жәлеп итәргә мөмкинлек бирәчәк.

2030 елга район хезмәт базары торышын характерлаучы мөһим индикаторларның түбәндәге максатчан күрсәткечләрен тәэмин итәргә кирәк:

хезмәт базарындагы киеренкелекне киметергә;

хезмәткәрләрне массакүләм эштән азат итүгә юл куймаска;

районның хезмәт ресурсларын һәм кадрлар потенциалын саклап калу, азат ителгән яисә эштән азат ителү куркынычы янаган гражданның лаеклы тормыш дәрәжәсен тәэмин итү,

3.2.2. Кеше капиталын үстерү өчен уңайлы пространство булдыру

3.2.2.1. һәркем ала алырлык торак

Буа муниципаль районында торак төзелеше өлкәсендәге стратегик максат булып халыкның барлык категорияләре өчен дә торак алу мөмкинлеген тәэмин итү, шулай ук уңайлы торак фонды күләмнәренең халык ихтыяжларына туры килүе тора.

Куелган максатка ирешү өчен түбәндәге бурычларны хәл итү каралган.

Район халкы өчен торак алу мөмкинлеген тәэмин итү:

2030 елга кадәр Россия Федерациясендә ипотека кредитлавын үстерү стратегиясе белән билгеләнгән төп нигезләмәләр нигезендә ипотека кредитлавын һәм торак кредитлау базарында катнашучыларның эшчәнлеген үстерү өчен шартлар тудыру;

торак шартларын яхшырту максатларында ана (гаилә) капиталы акчаларынан файдаланырга хокуклы гаиләләр, инвалидлар, Дәүләт торак сертификатларын алучы гражданның (яшь гаиләләренә, авылдагы белгечләренә, Дәүләт торак сертификатларын алучы гражданның, инвалидларны, ятим балаларны, шулай ук ана (гаилә)капиталы акчаларынан файдалану хокукы булган гаиләләренә) торак белән тәэмин итү программасын гамәлгә ашыру;

торак төзелешен коммуналь инфраструктура объектлары булган жир участкалары белән тәэмин итү;

торак төзелешендә энергия нәтижәлелеге һәм ресурсларны саклау технологияләрен һәм төзелеш материалларын кертү.

Биремнәренә чишү түбәндәге нәтижәләренә үтәлүен тәэмин итәргә тиеш:

Районда яшәүче бер кешенә торак белән тәэмин ителеше дәрәжәсен күтәрү;

2030 елга районда яшәүче 1 кешегә 36,0 кв.метр торак тапшырылачак.

3.2.2.2. Буа муниципаль районының су белән тәэмин итү һәм агынты суларны агызу системаларын үстерү

Район халкының тормыш дәрәжәсен һәм сыйфатын күтәрү сәясәте пространство үсеше факторларын исәпкә алып гамәлгә ашырылырга, икътисадта һәм социаль өлкәдә территорияль диспропорцияләренә тигезләүгә, муниципаль берәмлекләренә икътисади активлыгын арттыруга һәм аларның инфраструктура төзеклеген яхшыртуга юнәлдерелергә тиеш. Районның яшәү өчен житәрлек жәлеп итмәве (социаль, транспорт һәм коммуналь инфраструктураның канәгатьләнелерлек хәлдә булмавы, мәшгульлек белән бәйлә проблемалар) районнан эшче көчләр агып китү куркынычы булып тора. Авыл хужалыгы һөнәрләренә квалификацияле кадрлары булмау агросәнәгать комплексының әһәмиятле проблемасы булып тора. Аларны авыл хужалыгы производствосына жәлеп итү өчен яшь белгечләргә социаль шартлар тудырырга кирәк. Территорияләренә үстерүнең әлеге юнәлешә үз эченә ала:

авыл жирендә яшь белгечләренә беркетелүен стимуллаштыруга юнәлтелгән дәүләт ярдәме чараларын күрсәтү;

демографик ситуацияне яхшырту һәм мәшгульлекне тәэмин итү, яңа эш урыннары булдыру, шул исәптән альтернатив эшчәнлекне үстерү юлы белән дә чаралар күрү. Район территориясендә яңа производстволар урнаштыруга ярдәм итүче формаларның берсе-житештерү һәм коммуналь-склад зоналарын булдыру.

торак шартларын яхшырту, комплекслы компактлы төзелешкә ярдәм итү һәм территорияләренә төзекләндерү;

авыл хужалыгы хезмәтенә абруен күтәрү;

социаль инфраструктура һәм инженерлык жиһазларын үстерү.

Территорияләренә тотрыклы үсеше һәм югары квалификацияле белгечләренә даими яшәү урыны буларак районның жәлеп итүчәнлеген арттыру эре шәһәрләргә

якын булган яшәу шартларын булдыру белән бәйле. Шуңа бәйле рәвештә социаль инфраструктура объектлары үсеше мөһим.

Моннан чыгып, район халкын эчәргә яраклы су белән тәэмин итү проблемасын хәл итү стратегик бурычларның берсе буларак билгеләнә.

Эчәргә яраклы һәм хужалык су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны ағызу системаларын үстерүнең стратегик максаты булып район халкы яшәу урынына карамастан, физиологик, санитар-гигиена һәм хужалык-эчәргә яраклы ихтыяжларны кирәкле күләмдә һәм сыйфатта өзлексез канәгатьләндерүне тәэмин итү тора.

Районны сыйфатлы су белән тәэмин итү өчен суүткәргеч челтәрләрне яңартырга кирәк (корыч, чуен, асбест-цемент торбаларын полиэтилен торбаларга алыштырырга). Торбаларның төп материалы - чуен һәм керамика. Суүткәргеч челтәрләрнең нык тузуы аркасында еш кына аварияләр килеп чыга, аларны бетерү күп күләмдә хезмәт һәм матди кертемнәр таләп итә. Су белән тәэмин итүнең ышанычлылыгын арттыру һәм суүткәргеч челтәрләрнең искерүенә бәйле рәвештә 33,4 км реконструкция үткәргә кирәк, бу Буа муниципаль районының гомуми суүткәргеч челтәрләрненән 38,6 % тәшкил итә.

Агынты суларны чистарту районның санитар-экологик торышын яхшыртуга юнәлтелгән чара булып тора. Социаль һәм экологик хәлне яхшырту өчен шәһәрдә канализация челтәрләре төзү зарур. Торак фондын үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү - 12,8%.

Куелган бурычларга ирешү түбәндәгеләргә ярдәм итәчәк:

кулланучыларның сыйфатын, хезмәт күрсәтү (су белән тәэмин итү, су бүлеп бирү) ышанычлылыгын күтәрүгә;

су белән тәэмин итү һәм су бүлеп бирү хезмәтләре житештерүнең экологик иминлеге дәрәжәсен арттыру;

3.2.2.3. Буа муниципаль районында юл комплексын үстерү

Юл комплексын үстерүнең төп бурычлары түбәндәгеләр:

район территориясендә заманча таләпләргә җавап бирә торган юллар челтәре төзү, алар икътисадта товар хәрәкәтен тизләтүне һәм транспорт чыгымнарын киметүне, һәлакәтләрне киметүне һәм транспорт агымнары хәрәкәтенең тизлеген арттыруны тәэмин итә;

техник таләпләрдә каралган дәрәжәдә юллар челтәрен сыйфатлы тәэмин итүче бердәм комплекс буларак юл предприятиеләренең эшләве;

авыл җирлегендә автомобиль юлларын яхшыртуны тәэмин итә торган транспорттан файдалану мөмкинлеген арттыру.

Республика һәм муниципаль программаларны үтәү нәтижәсендә 2030 елга карата норматив таләпләргә җавап бирә торган җирле әһәмияттәге юллар өлеше - 100%

3.2.2.4 Инновацияләр һәм яңа бизнеслар базасында Буа муниципаль районы икътисадының конкурентлык сәләтенең сыйфат ягыннан яңа дәрәжәсенә ирешү

Якын киләчәккә инвестиция сәясәтенең төп максаты - Буа муниципаль районы территориясендә инвестицион эшчәнлекне гәмәлгә ашыру өчен уңай шартлар тудыру, актив инвестицияләр җәлеп итү исәбенә икътисадый үсешнең югары темпларын тәэмин итү.

Стратегиянең төп бурычлары түбәндәгеләр:

районның инвестицион җәлеп итүчәнлеген арттыру;

турыдан-туры инвестициялар күлөмөн арттыру.

Куелган бурычларны гамэлгә ашыруның төп юллары түбөндөгелөрдөн гыйбарет булачак:

инвестицияләү өчен уңайлы территория буларак районның актив позицияләве, инвесторлар тарафыннан ачыклана торган һәм үзенчәлекле район образын формалаштыру;

районның инвестицион сәясәтенә мөһүмәти ярдәм күрсәтү, районның инвестицион мөмкинлекләрен тәкъдир итү;

стратегик инвесторлар белән партнерлык мөнәсәбәтләрен төзү, даими элементдә торы һәм максималъ ярдәм итү режимын тәэмин итү;

үз территориясенә инвестицияләр жәлеп итү, муниципаль районның инвестицион жәлеп итүчәнлеген формалаштыру буенча муниципаль район эшчәнлеген активлаштыру;

стратегик тармак бизнес-планлаштыруны оештыру.

3.2.2.4.1. Буа муниципаль районы инвестиция сәясәтенең өстенлекле бурычлары

Икътисад үсешенең инвестицион-инновацион моделен формалаштыруны тәэмин итә торган аны модернизацияләү нигезе буларак, районның инвестицион сәясәтен

формалаштыру өчен түбөндөгә өстенлекле бурычларны хәл итәргә кирәк:

район икътисадына структур йогынты ясый торган масштаблы инвестиция проектларын гамэлгә ашыру;

эшкөртү сәнәгатендә технология чылбырларын төзү өчен шартлар тудыру һәм өстәмә кыйммәт өлешен арттыру белән соңгы продукт житештерүгә чыгу;

авыл хужалыгында структур үзгәрешләренә һәм авылда хезмәт житештерүчәнлеген арттыруны тәэмин итә торган агросәнәгать комплексын үстерүгә инвестицияләр жәлеп итү;

хезмәт күрсәтү өлкәсен үстерү, кече һәм урта эшкуарлыкны стимуллаштыру;

3.2.2.4.2. масштаблы инвестиция проектларын гамэлгә ашыру, Буа муниципаль районы икътисадында структур үзгәрешләренә тәэмин итү

Район икътисадына структур яктан йогынты ясый торган масштаблы инвестиция проектларын гамэлгә ашыру өчен шартлар тудыру, бер яктан, инвестиция проектларының яңа дәрәжәсенә чыгуны һәм районга жәлеп ителә торган инвестицияләрнең гомуми күлөмөн алдан үстерүне күздә тоту.

Әйтик, 2010 елда районга инвестицияләр күләме 2,158 млрд. сум тәшкил иткән булса, 2014 елга бу күрсәткечне 2 тапкырдан күбрәккә - 6,4 млрд. сумга кадәр арттырганнар.

Планлаштырылган һәм яңа масштаблы инвестиция проектларын уңышлы гамэлгә ашыру өчен уңайлы инвестицион климат булдыру, аңа системалырак характер бирү буенча актив эшне дәвам итү зарур.

Район икътисадының төп кластерларын ачыклау һәм үстерү:

өстенлекле тармакларга инвестицияләүче оешмалар өчен уңай шартлар тудыру (инвесторларны жәлеп итү буенча стратегияне эшләү һәм гамэлгә ашыру, инвесторларга мөһүмәт бирү һәм тулы хезмәтләр күрсәтү өчен «бер төрәзә» сыйфатында эшләү,

«сәнәгать майданчыклары» төзү: жир төзелеше эшләре комплексын үткөрү, төзелгән жир кишәрлеген дәүләт кадастр исәбенә кую, жир кишәрлегенә хокукларны теркәү, энергетика, инженерлык, транспорт һәм телекоммуникация

инфраструктурасының жир кишәрлегенә керту;

Әлеге бурычны хәл итү югары технологияле эшкәртү производстволарын, машина төзелешен, авыл хужалыгында алгарышлы үстерү һәм кече һәм урта бизнесны үстерү юлы белән тәмин ителәчәк.

Өстенлеклеләр арасында түбәндәге проектлар гамәлгә ашырылачак:

- «Буа» сәнәгать майданчыгын булдыру;

- «Буа шикәре» ЖЧЖен реконструкцияләү һәм техник яктан яңадан жиһазлау;

- «Буа спирт заводы» ЖЧЖ филиалында спирт житештерү күләмнәрен арттыру буенча;

- сырлар житештерү жиһазларын модернизацияләү һәм сатып алу, май һәм сыр тутыру линиясе урнаштыру, "Яшел Үзән сөт эшкәртү комбинаты" АЖенең Буа филиалында склад биналары төзү;

- ике полкалы сайдинг житештерү, шул исәптән перфорация һәм микродулкынлы куллану мөмкинлеге белән, вентфасадны керамограниттан беркетү өчен подсистемалар житештерү буенча автоматик линияне эшләтеп жибәрү, шулай ук «Буа машина төзелеше заводы» ЖЧЖ металлосайдин беркетү;

- Өхмәт электромеханика заводы ЖЧЖнең светодиод яктырткычларын житештерү

- дуңгызчылык комплексын елына 210 мең башка кадәр киңәйтү (биналар төзү), «Авангард» ЖЧЖдә 1200 баш мөгезле эре терлеккә симертү майданчыгы төзү

Районда бизнес-мохитне үстерүгә уңайлы шартлар тудыру кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерүне стимуллаштыруны күздә тоту.

Буа муниципаль районында кече һәм урта эшкуарлыкны үстерүнең стратегик максаты-аны урта сыйныфны формалаштыру өчен уңайлы мохиткә, гражданның эшкуарлык һәм интеллектуаль сәләтләрен гамәлгә ашыру өлкәсенә әверелдерү.

Стратегик максатны тормышка ашыру түбәндәге юнәлешләр буенча эшне күздә тоту.

Кече һәм урта эшкуарлыкка ярдәм итү инфраструктурасын һәм формаларын киңәйтү, беренче чиратта, яңа югары технологияле производстволар булдыруга юнәлдерелгән.

Районда кече эшмәкәрлеккә ярдәм инфраструктурасы нигезе салына: житештерү өлкәсендә кече урта бизнесны үстерү өчен сәнәгать майданчыгы булдыру стадиясендә.

Әлеге юнәлешне гамәлгә ашыру финанс-кредит һәм салым стимуллаштыруны, шулай ук грантлар рәвешендә турыдан-туры инвестиция ярдәмен һәм лизингка жиһазлар, агымдагы һәм капитал чыгымнарны компенсацияләүгә субсидияләр, кече һәм урта бизнесның инженерлык инфраструктурасы объектларына тоташтыру чыгымнарын үз эченә ала.

Эшкуарлык эшчәнлеге юлында административ киртәләргә бетерү буенча системалы эшне оештыру.

Яшьләр эшкуарлыгын стимуллаштыру һәм яшьләрнең районның эшкуарлык секторы эшендә актив катнашуы.

Авылда эшкуарлыкка ярдәм итү, шул исәптән авыл хужалыгы продукциясен житештерү һәм эшкәртү өлкәсен дә кертеп.

Эшмәкәрлекне төп акчаларны модернизацияләүгә, яңа технологияләр кертүгә, кайбер эшмәкәрләрнең агымдагы чыгымнарын каплауга актив этәрүдән тыш, шәхси ярдәмче һәм крестьян (фермер) хужалыклары һәм алар төзи торган кооперативлар өчен кредит ресурсларынан тотрыклы файдалануны тәмин итәргә кирәк.

Районның кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары продукциясен экспортлауны стимуллаштыру.

Әлеге юнәлешне гамәлгә ашыру механизмнары эшқуарлық субъектларының тышкы базарларга чыгуына һәм продукцияне экспортка чыгаруга бәйле чыгымнарын каплауга, илебезнең һәм чит илләрнең күргәзмә-ярминкә чараларында катнашу чыгымнарын субсидияләүгә, продукция сыйфаты сертификатларын алуға һәм башқаларга субсидияләр бирүне үз эченә ала.

Гомумдәүләт сәясәтенең өстенлекләрен исәпкә алып, шулай ук районның социаль-икътисади үсеш бурычларынан чыгып, 2030 елда кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерүнең түбәндәге күрсәткечләренә ирешү планлаштырыла:

Тулаем территорияль продуктта кече һәм урта эшқуарлық өлешен 40 ка кадәр арттыру %;

гомуми эш структурасында кече бизнес өлешен 40 ка кадәр арттыру %;

кече һәм урта предприятиеләрнең тармак структурасын эзлекле үзгәртү: инновацион һәм югары технологияле өлкәләрдә, житештерү һәм эшкәртү сәнәгатендә, сәламәтлек саклау, төзелеш һәм хезмәт күрсәтү өлкәсендә эшләүче предприятиеләр санының шактый артуы, күпләп һәм ваклап сату предприятиеләре өлешен киметү;

кече предприятиеләр санын арттыру;

кече предприятиеләрнең төп капиталына инвестицияләр үсешенең тотрыклы темпларын тәэмин итү.

Таблица № 16

Буа муниципаль районы территориясендә гамәлгә ашырыла торган инвестицион проектлар исемлегә

№	Инвестор	Проектны тасвирлау	Гамәлгә ашыру вакыты	Кертемнәр млн.сум.
СӘНӘГАТЬ				
1.	Буа шикәре ЖЧЖ	Житештерүне 10000 тоннага кадәр модернизацияләү (бүген 5 тонна/тәүлек)	2016-2030	8000
2.	Русский Стандарт Водка ЖЧЖ филиалы, Буа спирт заводы	Газ күләме 40%булганда, житештерүне 9000 тоннага кадәр (бүген - 6 тонна/тәүлек) кадәр модернизацияләү	2020	
3.	"Яшел Үзән сәт эшкәртү комбинаты"АЖнең Буа филиалы	Сыр житештерү жиһазларын яңарту	2016	1,5
		Каты сырларны саклау өчен склад төзү	2016	6,5
		Май һәм сыр тутыру линиясе	2016	
4.	Буа машина төзелеше заводы ЖЧЖ	Керамограниттан вентфасадны ныгыту өчен сайдинг һәм өстәмә системалар чыгару буенча автоматлаштырылган линияне эшләтеп жибәрү	2016	7,3
		Түбәндәге камера белән порошок буяу линиясен эшләтеп жибәрү	2016	1,5
5.	Әхмәт электромеханика заводы ЯАЖ	Сызыклы разъединительләр продукциясенең яңа чыгарылышы, яктылык диодлы яктырткычлар	2016	
АГРОСӘНӘГАТЬ КОМПЛЕКСЫ				

№	Инвестор	Проектны тасвирлау	Гамәлгә ашыру вакыты	Кертемнәр млн.сум.
1.	Авангард ЖЧЖ	1200 баш эре мөгезле терлек симертү майданчыгын төзү	2017	80
2.	Авангард ЖЧЖ	Дуңгызчылык комплексын елына 210 мең башка кадәр симертү белән киңәйтү		1700
3.	Ак Барс Буа ЖЧЖ 1 нче филиал	1100 башка исәпләнгән комплекс. Савым сыерлары	2020	280
4.	Ак Барс Буа ЖЧЖ 3 нче филиал	500 башка исәпләнгән сөт залы булган 2 сыер абзары төзү	2018	45
5.	Авангард ЖЧЖ	Мөгезле эре терлекләр өчен симертү майданы төзү	2016	30
КЕЧЕ БИЗНЕС				
1.	«Буа» сәнәгать майданчыгы ИК	Буа муниципаль районының Бикмураз авылында элеккеге махсус хужалык базасында сәнәгать зонасы булдыру	2016-2018	Якынча 250
2.	«Аква августа» ЖЧЖ	Пластик әйберләр житештерү буенча жиһазлар төзү һәм сатып алу	2016	50
3.	«Аква августа» ЖЧЖ	Нанотехнологик өслекле коелган мәрмәр, литий граниты, яшма, гәрәбә, оникс булган ванна бүлмәләре өчен жиһазлар житештерү	2016	30

3.2.2.5. Буа муниципаль районы территориясендә рекреацион һәм мәдәни-тарихи потенциал формалаштыру

Буа муниципаль районының рекреацион һәм мәдәни-тарихи потенциалы, табигать һәйкәле - фәнни-танып белү һәм эстетик әһәмияткә ия, Идел буе немецлары тарафыннан 1942 елда төзелгән тимер юл, ул 1941-1945 елларда фашизмны жиңдә хәрби-тарихи әһәмияткә ия, 2 музей, шул исәптән шөһәрнең Туган якны өйрәнү музейе һәм музей-йорты Бакый Урманче, драма театры, федераль дәрәжәдәге 5 архитектура һәйкәле. 110 яшендә якынча 150 юкә агачы сакланган декабрист в.г. Ивашевның элеккеге милек паркы тарихи, рекреацион һәм эстетик әһәмияткә ия һәм табигать һәйкәле булып тора. Олы Фролово авылында Изге Пантелеймонның Изге чыганагы бар. Шулай ук Буа муниципаль районы территориясендә аеруча саклаулы ике территория бар, алар: Яңа Тинчәле һәм үрдәк сурк колонияләре, анда сурков колонияләре яши. Районның экскурсия потенциалы шактый зур. Бу район территориясендә туризм үсешенә перспективасы булуын күрсәтә.

Бөек татар скульпторы, рәссам Бакый Урманче кебек атаклы кешеләрнең биографияләре Буа белән бәйлә. XX гасыр кытай дәүләт һәм политик эшлеклесе ярдәмчесе, маоизмның төп теоретигы Мао Цзэдуна -Борхан Шаһиди. СССРның атказанган спорт мастеры, диск метгыту буенча 4 тапкыр дөнья чемпионы Владимир Труснев. Ринат Харис, халык шагыйре, РФ Дәүләт премиясе лауреаты бүгенге көндә

Казан шәһәрәндә яши. Шамил Нигъмәт, ТР Рәссамнар берлеге әгъзасы, Марс Рафиков, очучы-космонавт, Гагарин отряды әгъзасы.

Туризм өлкәсен үстерүнең стратегик максаты-Буа муниципаль районының туристлык хезмәтләре базарында уңай туристлык имиджын формалаштыру, туристлык хезмәтләренә сыйфатын, мөмкинлеген һәм конкуренциягә сәләтен арттыру.

Максатны тормышка ашыру өстенлекле бурычларны хәл итүне күздә тоту:

Буа муниципаль районының уңай туристлык имиджын формалаштыру; үзешчән спорт һәм мәдәни туризмны үстерү, яңа туристлык продуктын булдыруга этәргеч бирү.

Буа муниципаль районының туристлык-мәгълүмат үзәген булдыру, туристлык брендын эшләү, туризмны оештыручылар һәм массакуләм мәгълүмат чаралары вәкилләре өчен Буа муниципаль районы буенча реклама турларын эшләү.

Су транспорт төрләре базасында Туризм, порт шәһәрләрендә тукталыш вакытында актив экскурсия программасын үз эченә ала. Озак вакытка исәпләнгән перспективада чаралар комплексын эшләү юлы белән бу төр туризмны үстерү өчен шартлар тудырырга кирәк.

Кеше организмына табигый йогынты ясауның берничә төре белән дөвалау (медицина) туризмы: климат белән идарә итү, үлән медицинасы (дару үләннәре һәм түләүләр куллану) һ. б.

Ял итү туризмы, аның нигезендә кешенең физик һәм психик көчләрен торгызу ихтыяжы бар. Бу төр туризм күптөрлелегә белән аерылып тора, ул мавыктыргыч, мәнфәгатьләр (ау һәм Балык тоту), уку, этник һәм көнкүреш (милли мәдәниятне һәм гадәти булмаган көнкүрешне өйрәнү белән бәйлә), сәламәтләндерү (актив хәрәкәт итү ысуллары белән бәйлә) кебек программаларны үз эченә ала.

Спорт туризмы нинди дә булса спорт төре белән бәйлә. Табигый-климат шартлары аркасында Буа муниципаль районы территориясендә спорт туризмының түбәндәге төрләрен үстерергә мөмкин:

- жәяүлеләр өчен туризм;
- су туризмы;
- атлы туризм;
- чаңгы туризмы.

Проектны гамәлгә ашырудан социаль-иқтисадың нәтижәлелек:

Буа муниципаль районы территориясендә этник, спорт, дөвалау-савыктыру, мәдәни-танып белү, табигый-экологик, хаж, круиз туризмның төрләрен үстерү;

туристлык агымын арттыру;

Буа муниципаль районының социаль, инженерлык, транспорт инфраструктурасын үстерү;

кунаханә бизнесын, жәмәгать туклануы өлкәсен, күңел ачу ялын үстерү (аттракционнар, аквапарклар, боулинг, картинг һ.б.), туристлык эшчәнлеген (туроператорлар һәм турагентлар эшчәнлеген) һ.б.

Буа муниципаль районының балалар-яшүсмерләр спортын һәм туризмны үстерү.

3.2.3. Кеше капиталына иқтисад кирәк булган һәм уңышлы эшли ала торган иқтисадың мөнәсәбәтләр булдыру.

Буа муниципаль районының сәнәгать һәм агросәнәгать комплексларын масштаблы модернизацияләү нигезендә аларның югары һәм тотрыклы үсеш темпларын тәэмин итү

3.2.3.1. Сәнәгать комплексын үстерү

Буа муниципаль районының сәнәгать комплексын үстерүнең стратегик максаты - сәнәгать потенциалын максималь нәтижәле файдалануға һәм яңартуға ирешү,

икътисадның башка секторларын тизлэтелгән үстерүне тээмин итә алырлык дөньякүләм конкурентлык сәләтенә ия булган яңа производстволар булдыру.

Стратегик максатны гамәлгә ашыру, беренче чиратта, түбәндәгеләр исәбеннән тээмин ителәчәк:

икътисадыи эшчәнлекнең искергән формаларын биләп, традицион сектор предприятиеләре эшенең нәтижәлелеген күтәрү;

соңгы продукция житештерүне тээмин итә торган яңа технологик үзгәртеп коруларны гамәлгә кертү исәбенә производстволар куәтен киңәйтү.

Районның иң эре предприятиеләренең сәнәгать продукциясен сату базарларын киңәйтү күздә тотыла. Бу шулай ук предприятиеләрнең төп фондларын яңартуға, продукциянең гомуми сыйфатын һәм житештерү белән идарә итү дәрәжәсен, житештерү даирәсенең инновацион булу дәрәжәсен күтәрүгә бәйлә булчак.

Федераль һәм республика максатчан программаларына һәм үсеш стратегияләренә, үсешнең төп өстенлекле юнәлешләренә һәм проектларына («үсеш нокталары») салынган нигезләмәләренә исәпкә алып, түбәндәгеләр булчак:

эшкәртү сәнәгатен үстерү:

«Буа шикәре» ЖЧЖ житештерү күләмнәрен 2015 елга карата 2 мәртәбә (3,13 млрд. сум) арттырырга мөмкинлек бирәчәк, инвестицияләр күләме - 8 млрд. сум;

«Русский стандарт Водка» ЖЧЖ филиалында «Буа спиртозавод»

машина төзелеше комплексын үстерү, яңа продукция үзләштерү һәм 61,2 млн. сумлык инвестицияләр күләме белән техник яктан яңадан коралландыру юлы белән.

Стратегик максат нәтижәләргә ирешүне күздә тоту

2030 ел түбәндәге максатчан күрсәткечләр (икътисадыи нәтижәләр):

- Буа муниципаль районының сәнәгать комплексы тарафыннан үзләре житештергән товар күләмнәрен арттыру;

инвестицияләр жәлеп итү һәм инновацион технологияләр кертү;

авыл хужалыгы чималын эшкәртүнең гомуми күләмендә илебез чималы өлешен арттыру;

- Буа муниципаль районы предприятиеләрендә житештерелә торган азык-төлек продукциясенең конкурентлыкка сәләтлелеген арттыру.

- хужалык итүнең һәм идарәнең алдынгы, яңа ысулларын куллану;

Югарыда күрсәтелгән максатчан күрсәткечләргә ирешү өчен сәнәгать үсешенең ел саен үткәрелә торган билгеле бер база параметрларын тээмин итәргә кирәк:

югары үсеш потенциалы булган сәнәгать тармакларында житештерү күләмнәре үсешенең югары темпларын саклап калу (азык-төлек сәнәгате, металл эшләнмәләр житештерү, резина һәм пластмасса әйберләре житештерү, машина төзелеше һ.б.);

сәнәгать секторында уртача хезмәт хакын икътисадыи эшчәнлекнең тиешле төрләре буенча хезмәт базарында районның конкурентлык сәләтен тээмин итә торган темплар белән арттыру.

3.2.3.2 Агросәнәгать комплексын үстерү

Авил хужалыгын үстерүнең төп юнәлешләрен билгеләүче һәм авыл хужалыгы житештерүенең тотрыклы һәм нәтижәле эшләве өчен шартлар тудыруга юнәлдерелгән чараларга түбәндәгеләр керә:

- төп фондларны модернизацияләүгә юнәлдерелгән чаралар комплексы. Төп фондларны модернизацияләүдә Россия житештерүчеләренең заманча авыл хужалыгы техникасы да, чит илләрнең әйдәп баручы авыл хужалыгы техникасы да кулланылчак. Машина-трактор паркын эшкә яраклы хәлдә тоту, энергия һәм ресурсларны саклаучы технологияләр кертүне дәвам итү өчен, ел саен 37 трактор, 12 ашлык жыю, 4 азык жыю

комбайны, 4 чөгендер жыю комбайны, 4 үзйөрешле чапкыч, 10 йөк машинасы, 13 чөчү комплексы һәм чөчкөч, 32 туфрак эшкөртү машинасы сатып алу таләп ителә.

Әлеге юнәлеш буенча чаралар комплексын тормышка ашыру район авыл хужалыгының матди-техник базасы искерүенә актуаль проблемасын хәл итү өчен шартлар тудыра.

Ягулык-майлау материалларын экономияләргә, турыдан-туры чыгымнарны киметергә мөмкинлек бирүче берничә операция ясаучы универсаль киң колачлы туфрак эшкөртү һәм чөчү агрегатлары нигезендә энергияне сак тоту технологияләрен авыл хужалыгы производствосына кертү дәвам итәчәк.

Төп фондларны модернизацияләү чараларын гамәлгә ашыру барлык төр хужалыклар өчен акыллы һәм үтемле кредит бирү һәм лизинг шартларын тәэмин итүче финанс - кредит механизмнарын камилләштерү чараларын тормышка ашыруга бәйле.

Әлеге юнәлеш буенча чараларны гамәлгә ашыруга финанслауга ихтыяж 2016 елда 195,3 млн. сум дәрәжәсендә бәяләнә, ө 2030 елга техниканың еллык кыйммәтләнүен һәм ассигнование техникасының килүен исәпкә алып, 502 млн. сумга кадәр артырга тиеш.;

- үсемлекчеләктә чөчү майданнары структурасын оптимальләштерү һәм жирләренә, машиналарны һәм жиһазларны нәтижелерәк файдалану өчен фәнни нигезләнган чөчү әйләнешләрен үзләштерү, шулай ук заманча агротехник чараларны гамәлгә кертү планлаштырыла;

- уңдырышлылыкны арттыру буенча чаралар комплексы туфракның уңдырышлылыгын су һәм жыл эрозиясенә каршы көрәш, файдалы урман үрчетү, жирне саклаучы технологияләр һәм чөчү әйләнешләрен кертү, ашламаларны баланслау куллану исәбенә туфракның уңдырышлылыгын яхшырту хисабына саклауны үз эченә ала;

- терлекчеләктә терлекләренә баш саны арту һәм аларның продуктивлыгын арттыру, балансланган азык базасын булдыру һәм аларны тоту һәм ашатуның яңа технологияләренә күчү нигезендә сөт һәм ит терлекчеләгендә продукция житештерү күләмен арттыру планлаштырыла.

Хайваннарны нәсел яңартуны һәм яңа токимнарның биопотенциалын эффектив куллануны тәэмин итү.

Яңаларын төзү, булган терлекчеләк биналарын реконструкцияләү һәм модернизацияләү.

Сөт һәм ит терлекчеләгенә эффективлыгын арттыру нигезендә сөт һәм ит житештерүнең көндәшлеккә сәләтлелеген арттыру.

Сөт һәм ит терлекчеләгенә эффективлыгын арттыру, аның динамик һәм балансланган үсеш өчен гомуми шартлар тудыру.

Яңа югары технологияле терлекчеләк гаилә фермалары булдыру чарасын гамәлгә ашыру традицион тормыш рәвешен саклап калуға һәм крестьян (фермер) хужалыкларын һәм шәхси ярдәмче хужалыкларны эш белән тәэмин итүгә юнәлдерелгән.

Чараны гамәлгә ашыру кысаларында 2030 елга Югары технологияле гаилә фермаларының гомуми санын 48 берәмлеккә кадәр арттыру күздә тотыла.

Авил халкын эш белән тәэмин итү һәм кадрлар белән тәэмин итүне яхшырту буенча чаралар комплексы. «Буа ветеринария техникумы»ДБПОУ базасында агросәнәгать комплексының белем бирү кластерын булдыру буенча чаралар үткөрү планлаштырыла.

Әлеге юнәлеш буенча чараларны гамәлгә ашырганда авыл хужалыгы производствосында яшь белгечләренә жәлеп итү һәм беркетүнең актуаль проблемасын хәл итүгә аерым игътибар биреләчәк.

Мәгълүматлаштыруны үстерү чаралары комплексы программалы-техник чаралар һәм телекоммуникацион жиһазлар сатып алуны, республиканың бердәм мәгълүмати киңлегә кысаларында Агросәнәгать комплексының Мәгълүмати инфраструктурасы эшләүне һәм эшләүне тәэмин итүне күздә тоту.

Фәнне заманча шартларда производство үсешенәң мөһим факторларының берсе буларак үстерү, авыл хужалыгын тотрыклы үстерүне фәнни һәм фәнни-техник тәэмин итү буенча фәнни агроисс-тикшеренүләрне үстерү чаралары комплексы.

Авил хужалыгы үсешен авыл хужалыгы производствосын алып баруның экстенсив формаларыннан югары интенсив технологияләргә әкрәнләп күчү белән характерларга мөмкин һәм житештерүнең сыйфатлы яңа технологик дәрәжәсенә чыгуны күздә тотат. Үсемлекчелек һәм терлекчелек үсешенәң фаразланган күрсәткечләре түбәндәгечә тәкъдим ителә.

Таблица № 17

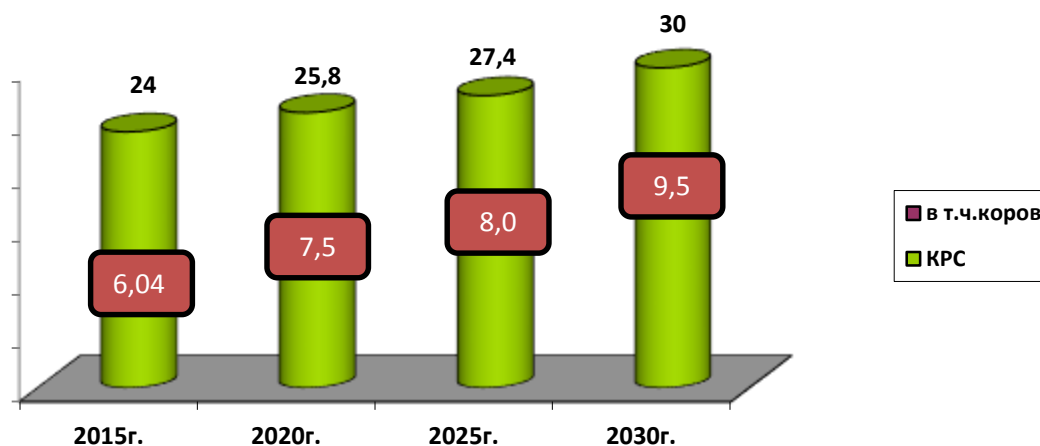
Үсемлекчелекнең фаразлау күрсәткечләре

Житештерү (мең тонна)	2021 г.	2025 г.	2030 г.
Бөртекләр	200	210	216
Шикәр чөгәндере	320	383	432
Азык-төлеккә исәпләгәндә, тупас һәм сусыл азык.	79,3	90,3	104,2
Уңышлылык (ц/га)			
бөртекчеләр	40	43	45
Шикәр чөгәндере	400	450	480
Азык (цн.к.бр.)	39	42	44

Терлекчелекнең прогнозлы күрсәткечләре

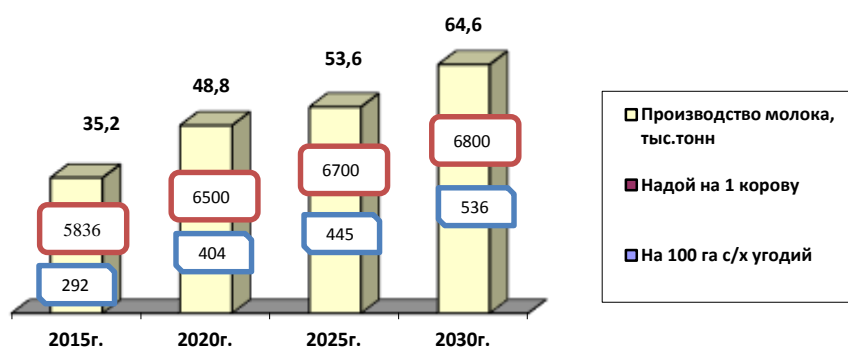
Авил хужалыгы оешмалары һәм крестьян (фермер) хужалыклары буенча 2015 елдан 2030 елга кадәр чорда мөгезле эре терлекләр саны 25% ка артачак (2030 елга 30 мең баш), шул исәптән сыерлар саны 57% ка (2030 елга 9,5 мең баш).

5 рәс. Мөгезле эре терлек, мең баш.

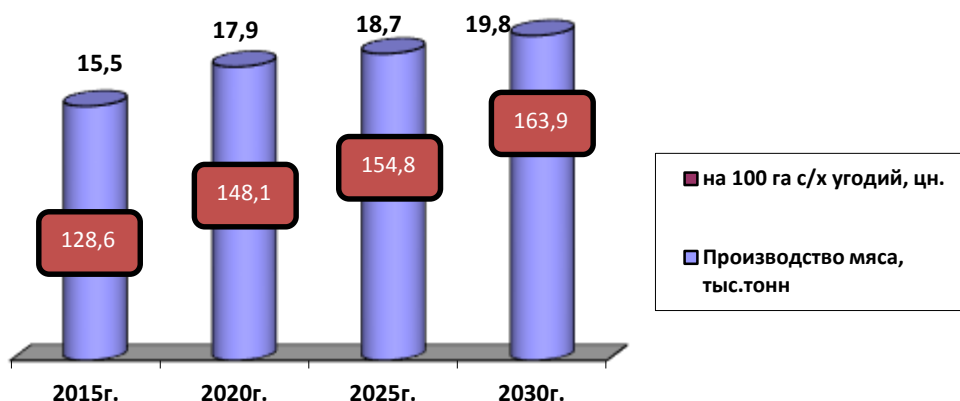
2030 елда сөт житештерү 64,6 мең тонна тәшкил итәчәк, 2015 ел дәрәжәсенә карата үсеш 84%, 100 гектардан 536 центнер сөт житештерү 1 сыерга житештерүчәнлек 17% ка артачак (2030 елга 6800 кг)

6 рис. Сөт җитештерү барлығы, мең тонна.

100 га авыл хужалыгы җирләренә ит җитештерүнең интенсивлыгы 2030 елга 163,9 цн (2015 елга+35,3 ц) ә итнең гомуми җитештерү күләме 19,8 мең тонна тәшкил итәчәк

7 рәсем. Ит җитештерү барлығы, мең тонна.

Югары технологияле гаилә фермаларын үстерүгә төп юнәлеш ИТ һәм сөт терлекчелеген алып тора. Аларның гомуми саны 73% тәшкил итә.

Таблица № 18

Югары технологияле терлекчелек гаилә фермаларын тәзү

Ел	Фермалар саны	шул исәптән					Терлек башы, баш.				
		сөтчелек	мөгезләр	сарык, кәжә фермалары	Ат фермалары	кошчылык	КРС	шул исәптән сыерлар	сарык һәм кәжәләр	атлар	кошлар
2015	11	5	1	1	2	2	327	161	180	32	550
2021	25	11	6	2	3	3	950	385	450	70	10550
2025	39	18	11	3	4	3	1490	590	600	80	15000
2030	48	21	14	4	5	4	1980	850	750	150	20000

Авил хужалыгында бу өлкәдә хезмәт житештерүчәнлеге үсеше белән компенсацияләнергә тиешле мәшгульләр санын киметү планлаштырыла. 2021 елда авыл хужалыгында мәшгуль халык саны 2580 кеше, ә 2030 елга 2150 кеше тәшкит итәчәк.

«Авилны социаль үстерү» федераль максатчан программасында авыл халкын уңайлы торак белән тәэмин итү бурычы билгеләнде.

Агросәнәгать комплексы үзара бәйләнгән тармаклар комплексы булуга бәйлә рәвештә, авыл хужалыгы продукциясен житештерүгә юнәлтелгән авыл хужалыгы үсешен генә түгел, аңа бәйлә өлкәләрне дә исәпкә алырга кирәк.

Бу муниципаль районының 2030 елга кадәр социаль-икътисади үсеш стратегиясен тормышка ашыруның максатчан күрсәткечләре

Таблица № 19

күрсәткечләр	еллар	2015	2016	2018	2020	2021	2024	2025	2030
Чагыштырма бәяләрдә ТТПның үсеш темпы, %	Инерция сценарие буенча	102,3	104,7	103,7	103,6	103,8	103,6	103	102,6
	База сценарие буенча	102,3	100,6	101,72	111,7	102,6	102,3	102,3	100,8
	Оптимистик сценарий буенча	102,3	105,7	105	103,4	103,4	102,2	102,8	102,5
Хезмәт житештерүчәнлеге, млн. сум	Инерция сценарие буенча	1,03	1,10	1,25	1,45	1,53	1,81	1,90	2,48
	База сценарие буенча	1,03	1,08	1,23	1,44	1,54	1,93	2,05	2,76
	Оптимистик сценарий буенча	1,03	1,13	1,35	1,62	1,80	2,35	2,55	3,30
Халыкның уртача еллык саны, мең кеше.	Инерция сценарие буенча	44,12	44	43,7	43,4	43,4	43,1	43	42,2
	База сценарие буенча	44,12	44	43,8	43,6	43,6	43,2	43,1	42,5
	Оптимистик сценарий буенча	44,12	44	44	44,1	44,1	44,3	44,3	44,4
Туу коэффициенты	Инерция сценарие буенча	13	12,6	13	12,6	12,5	12,7	12,7	12,6
	База сценарие буенча	13	13	12,8	12,6	12,6	12,8	12,8	13
	Оптимистик сценарий буенча	13	13,1	13,3	13,5	13,5	13,8	13,8	14
Эшсезлек дәрәжәсе, %	Инерция сценарие буенча	0,46	0,46	0,45	0,45	0,43	0,43	0,41	0,41
	База сценарие буенча	0,46	0,46	0,45	0,43	0,43	0,41	0,41	0,39
	Оптимистик сценарий буенча	0,46	0,43	0,41	0,39	0,39	0,37	0,37	0,34
Эшләүчеләрнең уртача исемлек саны, мең кеше.	Инерция сценарие буенча	10,7	10,6	10,4	10	10	9,7	9,7	9,2
	База сценарие буенча	10,7	10,6	10,4	10,2	10,2	9,8	9,8	9,4
	Оптимистик сценарий буенча	10,7	10,7	10,85	10,9	10,9	11,2	11,2	11,6

күрсәткечләр	еллар	2015	2016	2018	2020	2021	2024	2025	2030
Бер кешегә исәпләгәндә торакның гомуми мәйданын тәэмин итү, кв. метр	Инерция сценарие буенча	29,3	29,8	30,2	31	31,6	32,9	33,2	34,9
	База сценарие буенча	29,3	30	30,5	31,4	32	33,4	33,9	36
	Оптимистик сценарий буенча	29,3	30,2	30,7	31,8	32,5	34	34,5	37,1
Систематик рәвештә физик культура һәм спорт белән шөгыйльләнүче халыкның өлеше, %	Инерция сценарие буенча	44,3	45,1	47	48,1	48,5	49,8	50	52,4
	База сценарие буенча	44,3	45,3	47,3	48,4	48,7	50,1	50,2	53,1
	Оптимистик сценарий буенча	44,3	45,7	47,8	48,9	49,2	51,3	51,5	54,2
Туристлык агымы күләме, мең кеше.	Инерция сценарие буенча	-	-						
	База сценарие буенча	-	-						
	Оптимистик сценарий буенча	-	-						
Пассажирларны автобуслар белән ташу, елына млн. кеше	Инерция сценарие буенча	0,2	0,2	0,25	0,27	0,27	0,30	0,30	0,35
	База сценарие буенча	0,2	0,2	0,25	0,28	0,28	0,32	0,32	0,37
	Оптимистик сценарий буенча	0,2	0,2	0,27	0,30	0,31	0,35	0,35	0,40
Татарстан Республикасы экспортының гомуми күләмендә муниципаль берәмлекнең экспорт өлеше, %	Инерция сценарие буенча	-	-	-	-	-	-	-	-
	База сценарие буенча	-	-	-	-	-	-	-	-
	Оптимистик сценарий буенча	-	-	-	-	-	-	-	-
ТТПда кече һәм урта бизнес өлеше, %	Инерция сценарие буенча	25,5	25,9	26,7	27,8	28,5	30	31,4	34
	База сценарие буенча	25,5	26,0	26,9	28	29,1	33,4	34,6	40
	Оптимистик сценарий буенча	25,5	26,5	27,4	28,5	29,6	35	36,4	43
Барлык предприятие һәм оешмаларның уртача исемлек санында кече һәм урта предприятиеләрдә (тышкы	Инерция сценарие буенча	20,6	20,4	21,9	23	22,7	25	26	28,1
	База сценарие буенча	20,6	21,4	22,5	23,5	23,9	25,7	26,3	29,4
	Оптимистик сценарий буенча	20,6	21,8	23	25,4	26	29	29,5	34

күрсәткечләр	еллар	2015	2016	2018	2020	2021	2024	2025	2030
өстәмә эшләүчеләрдә н башка) эшләүчеләрнең уртача исемлек саны өлеше, %									
Сәнәгать житештерүенең гомуми күләмендә инновацион продукция өлеше, %	Инерция сценарие буенча	0,34	0,33	0,34	0,35	0,35	0,36	0,36	0,38
	База сценарие буенча	0,34	0,34	0,35	0,36	0,36	0,38	0,38	0,40
	Оптимистик сценарий буенча	0,34	0,35	0,36	0,37	0,37	0,40	0,40	0,43
Жирлекләрне яшелләндерү дәрәжәсе (яшел утыртмаларга бирелгән мәйданның гомуми мәйданга мөнәсәбәте), Жирлекләрне яшелләндерү дәрәжәсе (яшел утыртмаларга бирелгән мәйданның гомуми мәйданга мөнәсәбәте),	Инерция сценарие буенча	6	6	7	8	8	9	9	10
	База сценарие буенча	6	6	8	9	9	10	10	12
	Оптимистик сценарий буенча	6	7	9	10	10	12	12	14
Төп капиталга суммар республика инвестицияләре өлеше, муниципаль район (шәһәр округы) өлеше, %	Инерция сценарие буенча	0,37	0,36	0,34	0,32	0,31	0,29	0,29	0,25
	База сценарие буенча	0,37	0,37	0,38	0,40	0,41	0,43	0,43	0,45
	Оптимистик сценарий буенча	0,37	0,39	0,4	0,42	0,42	0,45	0,46	0,50

4. Социаль-икътисадый үсеш стратегиясе чаралары
2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Татарстан Республикасы Буа муниципаль районының

Максат/бурыч	Чараның эчтәлеге	Башкару вакыты, ел	Башкаручы	Көтелгән нәтижәләр	Муниципаль программаларга керту
Халык динамикасы: туучылар саны югары һәм халыкның миграция агымы	Балалы гаиләләргә матди ярдәм чараларын, шул исәптән: - бушлай балаларны Республика программасы кысаларында беренче өч ел яшәү шартларында сөт продуктлары белән тәэмин итү	2016-2021	"Буа үзәк район хастаханәсе" ДАССУ (киләшү буенча)	Өч яшькә кадәрге балаларны бушлай махсус сөт продуктлары белән тәэмин итү аларның 99,86 процентыннан ким түгел.	
Гаилә тормыш циклының төп этаплары буенча эффектив чаралар бүлү	Халыкның репродуктив сәламәтлеген яхшырту чараларын тормышка ашыру, хатын-кызларны туфраксыз экстракорпораль ашлама үзәкләренә жиберү	2016-2021		Экстракорпораль аталандыру аша туган балалар санын арттыру	
Профилактик һәм иртә үлемнең кимүе	Халыкның аерым яшь төркемнәренә диспансеризация үткөрү	2016-2021		Гомуми үлчеләр саны 2030 елда 1000 кешегә 13,7 очракка кадәр кимеде	
	Үлемнең төп сәбәпләрен иртә диагностикалау				
	Муниципальара беренчел онкология бүлеген киңәйтү				

	Авыруны профилактикалау			
Сәламәтлекне саклау һәм гомерне озайту	«Буа үзәк район хастаханәсе » учреждениесе базасында муниципальара медицина үзәкләрен камилләштерү	2016-2018		2030 елга халыкның гомер озынлыгын 75 яшькә кадәр арттыру
	Пациентның һәм клиниканың дистанцион үзара бәйләнеше- организмның төп параметрларын күзәтү, кешенең сәламәт яшәү рәвешен тәэмин итү өчен мобиль жайланмалар һәм чыбыксыз технологияләр куллану	2018-2030		
	Авил торак пунктларында минималь кирәкле диагностик процедуралар жыелмасы белән гомуми табиб практикасы челтәре үсеше аркасында медицина ярдәме	2017-2020		
	Беренчел буын табибларын һәм	2016-2017		

	фельдшерларын «мобиль диагностика комплекслары» белән тәэмин итү, алар карават янында тикшеренүләр үткәргә һәм белгечләргә жибәргә мөмкинлек бирә				
	Матди стимуллаштыру системасында исәпкә алына торган медицина хезмәткәрләренең төп категорияләрендәге эшчәнлек күрсәткечләрен гамәлгә кертү һәм актуальләштерү	2016		2018 елга халыкның көтелгән гомер озынлыгын 73,4 елга кадәр арттыру	
	Татарстан Республикасы медицина хезмәткәрләре белгечләрен аккредитацияләүдә катнашу	2017-2030		Аккредитацияләнгән белгечләрнең 2020 елга өлешен 100 %ка кадәр житкерү	
	Татарстан Республикасы Идел алды төбегенең өлкән халкы өчен 20 нче урын куәтле медицина реабилитациясенең стационар бүлекчәсен	2020		Халыкның көтелгән гомер озынлыгын 2021 елга 74,2 елга кадәр арттыру	

	«Буа үзәк район хастаханәсе» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесе базасында булдыру				
Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә балаларны һәръяклап үстерүдә һәм аларны мәктәптә укытуга әзерләүдә гаиләләрне нәтижәле ярдәм белән тәмин итү	Буа муниципаль районының мәктәпкәчә белем бирү торышын һәръяклап тикшерү	2016		Мәктәпкәчә белем бирүнең торышы буенча аналитик материал	
	Татарстан Республикасының күпмилләтле киңлеген һәм заманча технологияләрне исәпкә алып, яңа ФГОС нигезендә белем бирү программаларын эшләү.	2016-2017	«Буа муниципаль районы мәгариф идарәсе» МКУ	Мәктәпкәчә баскычта икетеллек культурасын үстерү: милли мәдәниятне саклап калуға һәм балаларны заманча мәктәптә белем алуға әзерләүгә юнәлдерелгән мәгариф программаларын эшләү, педагогларны әзерләү һәм яңадан әзерләү	
	Балаларны озата баруны ведомствоара координацияләү системасын эшләргә.	2016-2018		Мәктәпкәчә белем бирүдә «балалар сервисларын» координацияләү: балалар мәнфәгатьләрендә социаль, мәдәни,	

				<p>медицина һәм мөһариф хезмәтләрен координацияләү механизмнарын булдыру; ведомствоара кооперация һәм аларны үстерүнең кыенлыкларын һәм үзенчәлекләрен исәпкә алучы балаларны индивидуаль озата бару механизмнарын эшләү; ведомствоара хезмәттәшлекнең актуаль системасын анализлау, мондый хезмәттәшлекне җайга сала торган норматив-хокукий база булдыру.</p>	
	<p>Авырлыкларны иртә идентификацияләү һәм аларны хәл итүдә ярдәм итү өчен балалар үсешен индивидуаль тәэмин итү системасын формалаштырырга</p>	<p>2016-2020</p>			

	<p>Гаилэлэрдэ нэм яслелэрдэ балаларның иртэ үсешен тээмин итү системасын булдырырга.</p>	<p>2016-2020</p>	<p>- мөктөпкөчө яшьтөге балаларның индивидуаль үсешен бөялөү системасын булдыру; - мөктөпкөчө белем бирү оешмалары базасында иртэ үсеш клублары булдыру, гаилэлэргэ нэм мөктөпкөчө белем бирүгэ ярдэм итүнең үзгөрүчөн рәвешләре, авыр хәлдә калган балаларга, сәламәтлеге мөмкинлекләре чиклэнгән балаларны да кертеп, аерым ярдэм итү; - үсешләрендө авырлыклар булган балаларны озата баруның һәркем файдалана алырлык системасын булдыру.</p>	
--	--	------------------	--	--

	Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының мәктәпләр белән элемтәсен ныгыту, шул исәптән комплекслар рәвешендә: балалар бакчаларын мәктәпләр белән комплекслар составына керту, күпмаксатлы билгеләнештәге мәктәпкәчә белем бирү инфраструктурасын булдыру			Мәктәпкәчә мәгариф оешмаларының башлангыч, төп һәм урта белем бирү оешмалары белән сыйфатлы үзара бәйләнеше	
Гомуми белем индивидуаль үзенчәлекләренә исәпкә алып, һәр укучының социальләшүен һәм югары белем алуын, мәгълүмати технологияләр өлкәсендә күнекмәләренә үстерүне тәмин итә	Заманча идарә, технологик һәм педагогик чирешләрне интеграцияли торган мохит булдырырга.	2016-2020		Яңа мәктәп биналарын төзү һәм реконструкцияләү программаларында катнашу.	
	Белем бирү ресурстарынан файдалану тигезлеген тәмин итә торган механизмнар эшләргә.	2016-2020		Инновацияләргә ярдәм итүнең грант программаларында катнашу.	
	Сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән балалар өчен инклюзив белем бирүне тәмин итәргә.	2016-2017		Муниципаль районда инклюзив белем бирүне оештыру.	
	Белем бирү процессында катнашу,	2016-2018		Ата-аналарның белем бирү	

	белем бирү сыйфатын бөяләү һәм мәктәпләр белән идарә итү өчен гаиләләренең, жириле бергәлекнең, бизнесның мөмкинлекләрен киңәйтәргә.			процессында һәм мәгарифне үстерүдә катнашуын стимуллаштыру.	
	Белем бирүнең заманча рәвешләрен, профильле укытуны да кертеп, үстерү исәбенә белем алучыларның белем алуын һәм академик мобильлегенең югары дәрәжәсен гомуми һәм өстәмә белем бирүне интеграцияләү исәбенә тәмин итәргә.	2016-2018		Талантлы балаларны һәм яшьләргә барлау, үстерү һәм аларга ярдәм итү программасында катнашу. Балаларга дәүләтнеке булмаган өстәмә белем бирүне үстерү.	
	Белем бирүнең сыйфатын бөяләүнең муниципаль системасын формалаштыру.	2016-2018		Белем бирү сыйфатын бөяләү системасының үсеше.	
	Талантлы балаларны һәм яшьләргә ачыклау һәм аларга ярдәм итү.	2016-2020		Талантлы балалар һәм яшьләргә барлыкка килүе, үсеше һәм озатылуы	
	Яшь педагогик кадрлар килүен һәм аларның һөнәри	2016-2020		Муниципаль районның педагогик	

	үсешен тәэмин итәргә			составын яңарту. «Татарстанның яшь укытучысы» проектында катнашу. Эш башлаучы укытучылар өчен ике еллык интернатура керту, менторларның катнашуы, методик ярдәм күрсәту, жәйге һәм кышкы мәктәпләр үткәру	
	Балалар-яшүсмерләр оешмаларының республика системасын үстерүне һәм хәйрия, граждан-патриотик, экологик һәм башка юнәлештәге хәрәкәтләрне оештыру-методик озата баруны тәэмин итәргә.	2016-2017		Балалар-яшүсмерләр оешмалары системасын һәм хәйрия, граждан-патриотик, экологик һәм башка юнәлештәге хәрәкәтләрне үстерү.	
	Дәүләт милли сәясәтен гамәлгә ашыруны тәэмин итәргә.	2016-2017		Икетеллек культурасына һәм күпмилләтле мөгарифкә башлангыч гомуми, төп гомуми һәм урта гомуми белем	

				дәрәжәсендә ярдәм күрсәтү.	
	Комплекслы муниципаль һөнәри юнәлеш бирү эше программасын гамәлгә ашыруны тәмин итәргә.	2016-2017		Ресурс үзәгә булдыру, дәрәжә итеп төзелгән һөнәри юнәлеш бирү эше.	
Гражданның мәдәни тормышта катнашу, мәдәният һәм сәнгать учреждениеләреннән файдалану хокукларын гамәлгә ашыру өчен кирәкле шартлар тудыру	Мәдәни билгеләнештәге объектлар төзү һәм торышы канәгатьләнерлек булмаган һәм мәдәни эшчәнлекне гамәлгә ашыру шартларына заманча таләпләргә җавап бирми торган учреждениеләр биналарын ремонтлау	2016-2021	БМР БК, «БМР Мәдәният идарәсе» МКУ	канәгатьләнерлек хәлдә булган учреждениеләр өлешен арттыру	
Гражданның мәдәни байлыктарга һәм кыйммәтләргә, музей, китапханә фондларының мәгълүмат ресурсларына керү өчен шартлар тудыруны тәмин итү	Мәдәният учреждениеләре чөптөрөн саклау һәм ныгыту	2016-2021	«БМР Мәдәният идарәсе» МКУ	Мәдәни тормышның сыйфатын һәм төрлеләгән тәмин итү	
	Муниципаль китапханәләр тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын һәм төрлеләгән арттыру	2016-2021	«БМР Мәдәният идарәсе» МКУ «Җирлекарә үзәк китапханә» МБУ	Шөһәр һәм район халкының мәгълүмати, танып белү һәм эстетик сорауларын тулысынча канәгатьләндерү	
	Музей фондлары предметларын саклау	2016-2021	«Буа туган якны өйрәнү	Музейларның фәнни-тикшеренү,	

	һәм арттыру, музей процессларын модернизацияләү		музее» МБУ	фәнни-фонд эшчәнлеген камилләштерү	
Эстетик белем бирү системасын үстерү, яшь талантларны ачыклау һәм аларга ярдәм итү	Сэнгатъ-эстетик юнөлештәге башлангыч белем бирүне саклау һәм үстерү	2016-2021	«Буа 1 нче балалар сэнгатъ мәктәбе» МБМУ	Укучылар контингентының сэнгатъ-эстетик юнөлешле мәгариф учреждениеләрендә сакланышы	
	Сөләтле балаларны һәм яшьләрне ачыклауга, аларның ижади үсеш өчен шартлар тудыруга юнәлдерелгән конкурс-фестивальләр үткөрү (Созвездие, Идел Йорт, Звонкая капель, Салават купере)	2016-2021	«Район мәдәният йорты» МБУ	Ижади чараларда катнашуга җәлеп ителә торган балалар өлешенә, гомумән, балалар санының артуы	
Күчмә мәдәни-мәгълүмат комплекслары эшчәнлеген тәэмин итү	Мәдәният өлкәсендә тациядән тыш хезмәтләр спектрын киңәйтү: автоклублар, кинохәрәкәтләр, урам кинокурсәтүләре, китапханә пунктлары	2016-2021	«БМР Мәдәният идарәсе» МКУ	Мәдәният учреждениеләре хезмәтләре күрсәтү өлешен арттыру	
Район халык коллективларының Гастрольләр эшчәнлегенә ярдәм итү	Район территориясендә яшәүче халыкларның мәдәни мирасын саклау һәм популярлаштыру, мәдәниятара һәм	2016-2021	«БМР Мәдәният идарәсе» МКУ	Этносара багланышларны гармонияләштерү	Буа муниципаль районы Башкарма комитетының 1812.2014г. №495-п карары расланды «2014-2020 елларга дәүләт милли

	конфессияара хезмәттәшлеккә ярдәм итү				сәясәтен гамәлгә ашыруның муниципаль программасын раслау турында» муниципаль программасы
Мәдәни-танып-белү туризмын үстерүгә ярдәм итү, мәдәни-тарихи мирасны саклауга комплекслы якин килүне тәэмин итү	Муниципаль һәм республика әһәмиятендәге мәдәни мирас объектлары буенча туристлык маршрутларын системалаштырырга	2016-2021	«БМР Мәдәният идарәсе» МКУ	Идел буе, Урал кебек юнәлешләр буенча туристлар агымын жәлеп итү	«2015-2020 елларга Татарстан Республикасы Буа муниципаль районы мәдәният учреждениеләре хезмәт күрсәтүләренең сыйфатын арттыру» программасы
Республика киңшмәләрендә, семинарларда, мастер-классларда, квалификация күтәрү һәм кадрларны яңадан әзерләү өстәмә һөнәри белем бирү учреждениеләре курсларында катнашу	Кадрлар сәясәтен камилләштерү белгечләрне процент нисбәтендә укытуга юнәлдерелгән (30% урта махсус, 7% югары һөнәри)	2016-2021	«БМР Мәдәният идарәсе» МКУ	Буа муниципаль районы мәдәният өлкәсе хезмәткәрләренең кадрлар потенциалын арттыру	«2015-2020 елларга Татарстан Республикасы Буа муниципаль районы мәдәният учреждениеләре хезмәт күрсәтүләренең сыйфатын арттыру» программасы
Татарстан Республикасы Хөкүмәте грантлары конкурсында катнашу: - мәдәният, сәнгать һәм кинематография учреждениеләренең	РФ Мәдәният министрлыгының, ТР Мәдәният министрлыгының грант сәясәтендә, хосусый хәйрия фондларында катнашу	2016-2021	«БМР Мәдәният идарәсе» МКУ	БМР бюджет акчаларын экономияләү максатыннан, мәдәни даирәне үстерүгә бюджеттан тыш акчалар жәлеп итү	«2015-2020 елларга Татарстан Республикасы Буа муниципаль районы мәдәният учреждениеләре хезмәт күрсәтүләренең

<p>иң яхшы хезмәткәрләренә ярдәм итү өчен; - муниципаль мәдәният һәм сәнгать учреждениеләренә ижат коллективлары проектларын хуплау өчен; - иң яхшы мәдәният, сәнгать һәм кинематография учреждениеләренә ярдәм итү өчен. Татарстан Республикасында «РИТЭК» ААҖ социаль һәм мәдәни проектлар конкурсында</p>					<p>сыйфатын арттыру» программасы</p>
<p>Наркотикларны профилактикалау, яшүсмерләрдә һәм яшьләрдә наркотиклар куллануга тискәре мөнәсәбәт формалаштыру һәм сәламәт яшәү рәвеше алып баруға мотивация булдыру.</p>	<p>Шәһәр профилактика, яшьләр акцияләре, түгәрәк өстәлләр, очрашулар, семинарлар уздыру</p>	<p>елсаен</p>	<p>БМР Башкарма комитеты, Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе МКУ,</p>	<p>Сәламәт яшәү рәвешенә йөз тоткан балалар һәм яшьләр санын арттыру</p>	<p>«2016-2020 елларга БМР халкы арасында сәламәт яшәү рәвешен формалаштыру, алкоголь продукциясен, сыра һәм тәмәке куллануны киметү программасы»</p>
	<p>«Спорт наркотикларга каршы» сәламәтлек фестивале</p>	<p>2016-2021</p>	<p>Буа муниципаль районы иреклеләр үсешенә координация</p>	<p>Сәламәт, спорт яшәү рәвешен пропагандалау, психоактив матдәләр куллануны</p>	

			үзәге	профилактикалау һәм яшьләр арасында спортның төрле төрләрән популярлаштыру	
	“Алга” наркотикларга каршы юнөлештәге социаль яшьләр театры	2016		Ирекеләр арасында «тигез - тигез» принцип буенча социаль театр технологиясе буенча белем бирү дәрәсләре һәм тренингләр үткөрү. Наркотикларга каршы массакүләм профилактик чаралар үткөрү	
Сәләтле балаларны яшьләргә күрсәтү, ярдәм итү, укыту, тәрбияләү һәм үстерү	Югары һәм урта һөнәри белем бирү уку йортларының иң яхшы студентларына Буа муниципаль районы Башлыгы исемле стипендияләр, премияләр тапшыру тантанасы	2016-2021	Башкарма комитет, Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе МКУ, «Буа муниципаль районы мәгариф идарәсе» МКУ	БМРның иң актив һәм талантлы студентларын бүләкләү, укуда мотивация булдыру һәм актив укудан тыш эшчәнлек	
	КВН уеннары		Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе МКУ,	БМР яшьләренең ижади потенциалын гамәлгә ашыру	

	"Язгы фейерверк» студентлар фестивале		«Мәдәният идарәсе» МКУ	Һәм алга таба ярдәм итү	
	"Сәләт"укыту-сәламәтләндрү лагере		Яшьләр эшләрә һәм туризм идарәсе МКУ	БМР яшьләрәнең ораторлык, лидерлык сыйфатларын яхшырту	
	"Өскә!"Кадрлар резервы" проекты			БМР яшьләрәнең ижади потенциалын гамәлгә ашыру һәм алга таба ярдәм итү	
БМРда иреклелек үсеше һәм аңа ярдәм	"Язгы игелек атнасы" акциясе	2016-2021	Яшьләр эшләрә һәм туризм идарәсе МКУ, Буа муниципаль районы иреклелек үсешенең координация үзәге	2030 елга волонтерлык эшчәнлегендә катнашучы яшьләрнең өлеше 8,3%ка артачак.	
	«Кулга - кулга» шәһәр ирекле акциясе-адреслы ярдәм				
	Бөек Ватан сугышы инвалидларына һәм ветераннарына, өлкәннәргә				
Патриотик тәрбия системасын үстерү һәм модернизацияләү, балаларда һәм яшьләрдә гражданлык тәңгәллеге формалаштыру	Хәрби хезмәткә чакырылуы көне	елсаен	Башкарма комитет, Райвоенкомат , Яшьләр эшләрә һәм туризм идарәсе МКУ	Балаларның һәм яшьләрнең әхлакый потенциалын арттыру, гражданлык һәм ватанпәрвәрлеген үстерү, хәрби-патриотик юнәлешле	2015 - 2017 елларга «Буа муниципаль районы балаларын һәм яшьләрән патриотик тәрбияләү» муниципаль программасы
	«Георгиевская ленточка» акциясе				

			иреклеләр үсешенең координация үзәге	берләшмәләр санын арттыру	
	«Үлемсез полк» шәһәр акиясә		Башкарма комитет		
	Хәрби-спорт ярышлары, слетлар, фестивальләр һәм патриотик уеннар		Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе МКУ «Буа муниципаль районы мәгариф идарәсе» МКУ		
Авыл яшьләренә ярдәм	Авыл яшьләре өчен социаль әһәмиятле проектлар конкурсы, авыл яшьләре өчен актуаль темаларга түгәрәк өстәлләр, шул исәптән яшьләр арасында толерант фикерләү һәм экстремизмны профилактикалауга кагылышлы	2016-2021	Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе МКУ,	Авыл яшьләре белән эшләүнең нәтижәләгән күтәрү һәм авыл җирлегендә социаль әһәмияткә ия чараларны гамәлгә кертү	"2016-2020 елларга Татарстан Республикасы БМР авыл яшьләре" район программасы
Яшьләр арасында хокук бозуларны профилактикалау чараларын һәм чараларын гамәлгә ашыру	Укыту-тренировкалар өчен түләүләр, жәйге профиль сменалары	2016-2017	Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе МКУ	профилактика юнәлешендәге чараларда катнашучы яшьләр өлешенең артуы	2013-2016 елларга хокук бозуларны профилактикалау буенча БМР комплекслы программасы";
	Квалификация күтәрү				

	курслары, түгәрәк өстәлләр, семинарлар				
Яшьләр арасында хокук бозуларны профилактикалау чараларын һәм чараларын гамәлгә ашыру	Милләтара һәм конфессияара мөнәсәбәтләрне үстерүгә, яшь буынга рухи-әхлакый һәм патриотик тәрбия бирүне көчәйтүгә юнәлдерелгән чаралар	2016-2021	Яшьләр эшләрә һәм туризм идарәсе МКУ, «Буа муниципаль районы мәгариф идарәсе» МКУ	Уңай социаль практикага жәлеп ителгән яшьләр өлешенәң артуы	«2015-2017 елларга БМР территориясендә террорчылыкны һәм экстремистлыкны профилактикалау» комплекслы муниципаль программасы; Муниципаль "2014-2020 елларга дәүләт милли сәясәтен гамәлгә ашыру программасы"
Спорт-массакуләм хәрәкәтне үстерү өчен уңайлы шартлар тудыру, күбрәк халыкны физик культура белән системалы шөгылләнүгә жәлеп итү, сәламәт яшәү рәвешен пропагандалау	Бөөк Ватан сугышында Жичүгә багышланган жичел атлетика эстафетасы	2016-2021	Башкарма комитет, авыл хужалыгы идарәсе	БМР халкының актив ялы, спорт белән шөгылләнүнең зарарлы гадәтләренә күнегүне алыштыру, сәламәт азарт, гадел көрәштә жичә алу һәм теләге	«2016-2019 елларга Татарстан Республикасы БМРда физик культураны һәм спортны үстерү программасы»;
	Буа муниципаль районы башлыгы призларына чаңгы марафоны				
	"Милләтләр кроссы» бөтенроссия йөгөрү көнен уздыру кысаларында массакуләм стартлар				
	«Россия чаңгы юллары» Бөтенроссия чаңгы ярышын уздыру кысаларында массакуләм стартлар				
	Кышкы спорт сезонын				

	ачу һәм ябу				
	Спорт төрләре буенча шәһәр беренчелеге һәм кубоклары				
	БМР предприятиеләре, оешмалары, учреждениеләре хезмәт коллективлары арасында 18 спорт төре буенча "Сәламәтлек» район Спартакиадасы	2016-2021	Башкарма комитет, Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе МКУ	БМР халкының актив ялы, спорт белән шөгыйльләнүнең зарарлы гадәтләренә күнегүне алыштыру, сәламәт азарт, гадел көрәштә жиңә алу һәм теләге	«2016-2019 елларга Татарстан Республикасы БМРда физик культураны һәм спортны үстерү программасы»;
Буа муниципаль районы халкының барлык категорияләре арасында «Хезмәткә һәм оборонага әзер» (ГТО) Бөтенроссия физкультура-спорт комплексын гамәлгә кертү һәм популярлаштыру	«Спорт барыбыз өчен дә» гомумроссия хәрәкәте кысаларында үткәрелә торган чаралар белән берлектә бөтен категория халыклар арасында ГТО БФСК кышкы һәм жәйге фестивальләрен үткәрү	2016-202	Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе МКУ	ГТО нормативларын үтәгән БМР халкының ГТО нормативларын тапшыруда катнашкан гомуми санында 2030 елга 50%ка кадәр артуы	«2016-2019 елларга Татарстан Республикасы БМРда физик культураны һәм спортны үстерү программасы»;
Физкультура һәм спорт өлкәсе инфраструктурасын үстерү	Спорт учреждениеләренең матди-техник базасын, үзәкне һәм сынау урыннарын ныгыту; йөзү бассейны һәм 2 спорт залы булган	2016-2020	Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе МКУ	2021 елга йөзү бассейны һәм 2 спорт залы, чаңгы базасы булган физкультура-савыктыру комплексы	«2016-2019 елларга Татарстан Республикасы БМРда физик культураны һәм спортны үстерү программасы»;

	физкультура-сәламәтләндрү комплексы, чаңгы базасы, спорт мөйданчыклары, балалар-яшүсмерләр спорт мәктәбенең спорт залларына капитал ремонт ясау			төзелеше. Яктырылган чаңгы трассасының 3 км га кадәр артуы.	
Мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр арасында спорт эшен оештыру, адаптив физик культура һәм спортны үстерү өчен шартлар тудыру, өлкәннәрне сәламәтләндрү физкультурасына тарту	Мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр өчен спорт объектларын жайлаштыру	елсаен	Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе МКУ	Мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр саны арту. 2030 елга шөгыльләнүчеләр өлеше 51,8% тәшкит итөчөк.	«2016-2019 елларга Татарстан Республикасы БМРда физик культураны һәм спортны үстерү программасы»;
Спорт резервын һәм югары класслы спортчыларны эзерләү	Спорт резервын эзерләү системасын идарә итүне һәм оештыру-методик тәэмин итүне камилләштерү. Спорт резервын эзерләү системасының кадрлар потенциалын үстерү	2016-2021	Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе МКУ	ТР спорт резервына кертелгән тәрбияләнүчеләр өлешен арттыру	«2016-2019 елларга Татарстан Республикасы БМРда физик культураны һәм спортны үстерү программасы»;
Халыкны эш белән тәэмин итүнең актив формалары буенча эшне оештыру	Эшсез гражданныр өчен түләүле ижтимагый эшләр башкаруны оештыру				

	14-18 яшьлек гражданны вакытлыча эшкә урнаштыруны оештыру			Балигы булмаган гражданны укудан буш вакытта вакытлыча эш белән тәэмин итү	
	Эшсез гражданнының үзмәшгульлегенә ярдәм итү буенча дәүләт хезмәте күрсәтү			Гражданнының үзмәшгульлеген оештыру	
	Эшсез гражданныга һөнәри белем бирүне оештыру			Эшсез гражданны яңа һөнәр буенча эшкә урнаштыру	
Эш эзләүдә кыенлыктар кичерүче гражданны эшкә урнаштыру эшен оештыру	Урта һөнәри белеме булган һәм беренче тапкыр (беренче эш урыны) эш эзләүче 18 яшьтән 20 яшькә кадәрге эшсез гражданны вакытлыча эшкә урнаштыруны оештыру.				
	Беренче тапкыр эш эзләүче югары белем бирү оешмаларын һәм мәгариф оешмаларын тәмамлаучылар арасыннан эшсез гражданны вакытлыча эшкә урнаштыруны оештыру			гомуми белем бирү оешмаларын һәм оешмаларын тәмамлаучылар арасыннан эшсез гражданны эшкә урнаштыру	

	(Яшьләр практикасы)				
Мөмкинлекләре чикләнгән гражданны, күп балалы ата-аналарны эшкә урнаштыру буенча эшне оештыру	Эшсез күп балалы ата-аналарны һәм инвалид балаларны тәрбияләүче ата-аналарны алар өчен булдырылган(жиһазландырылган) эш урыннарына эшкә урнаштыруда ярдәм итүне оештыру	елсаен	Буа район үзәк хастаханәсе	Эшсез гражданны арасынан инвалид балалар тәрбияләүче күпбалалы ата-аналарның, ата-аналарның хезмәт жайланмасы	
	Инвалидларны жиһазландырылган (жиһазландырылган) эш урыннарына эшкә урнаштыруда ярдәм итү			Эш белән тәэмин ителмәгән гражданны арасынан инвалидларны эшкә урнаштыру	
Мөгезле эре терлекнең баш санын саклау өчен уңайлы мохит булдыру	1500 баш мөгезле эре терлеккә исәпләнгән комплекс төзелеше Югары Лашчы авылында	2016	«Авангард» ЖЧЖ	Терлекләренең баш санын арттыру һәм аларны тотуны яхшырту	
	Дуңгызчылык комплексын төзү, баш санын 42 мең башка арттыру белән (2 чират), Кайбыч авылында БМР	2016-2017			
	Килдураз авылында 400 баш сәт блогы булган сыер абзаны төзелеше	2016	«Коммуна» ЖЧЖ		
	Нәсел терлекчелеген үстерү	2016-2020	Татарстан Республикасы	Генетик потенциалны	

			Авыл хужалыгы һәм азык-төлек министрлыгының БМРда авыл хужалыгы һәм азык-төлек идарәсе, БМР авыл хужалыгы формировани еләре предприятиеләре	яхшырту	
Ферма хайваннары генофондын яхшырту	- бруцеллез, туберкулез, Себер жәрәхәтләре һәм элек район территориясендә теркәлмәгән авырулар барлыкка килүгә юл куймау	2016-2020	"Буа районы дәүләт ветеринария берләшмәсе" ДБУ	Терлекләрнең баш санын савыктыру һәм авыручылар санын булдырмау, экологик чиста продукция	
Үсемлекчелек продукциясен житештерүне стимуллаштыру	Мелиорация эшләре буенча чаралар	2016-2020	БМРда авыл хужалыгы һәм азык-төлек идарәсе, БМР авыл хужалыгы оешмалары предприятиеләре	Бәрәңгенең, кузаклы культураларның, күпьяеллык үләннәрнең уңышын арттыру	
Икътисад үсешенә ярдәм итүче	Юл катламын яхшырту, булган юл	елсаен	БМР башкарма	Юл-транспорт һәлакәтләре саны	Вак таш-ком катнашмасыннан

сыйфатлы юл челтәрен булдыру	челтәрен ремонтлау		комитеты, подрядчы оешмалар	кимү, юл челтәренең эксплуатация срогы арту	каплау җайланмасы белән юл-урам челтәрен норматив хәлгә китерү; Татарстан Республикасының җирле әһәмияттәге юллардагы эшләр программасы (муниципаль юл фонды); ТР район үзәкләренә һәм шәһәрләренә асфальт җәелгән гамәлдәге юл-урам челтәрен ремонтлау;
Юл-транспорт һәлакәтләрендә үлүчеләр саны кимеде	<p>Жәяүле фехтовкалауны реконструкцияләү һәм төзү</p> <p>Жайга салынмый торган жәяүлеләр кичү урыннарын төзү, реконструкцияләү, техник яктан яңадан җиһазландыру, шул исәптән турыдан-туры мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренә һәм балаларга өстәмә белем бирү учреждениеләренә янәшә йөрүчеләр</p>	елсаен	БМР башкарма комитеты, подрядчы оешмалар	Социаль куркынычларны киметү; транспорт куркынычын киметү	

	Юл билгеләрен урнаштыру һәм алыштыру, шул исәптән торак пунктларда да				
Торак-коммуналь хезмәтләр күрсәтүнең сыйфат стандартларын тәэмин итү	Жылылык белән тәэмин итү, су белән тәэмин итү системасын модернизацияләү. ташландык суларны ағызу	2016-2030	Буа муниципаль районы башкарма комитеты; - подрядчы оешмалар («Буа ПТСы» ААҖ; «Буа водоканалы» ЖЧЖ).	Жылылык белән тәэмин итү, су белән тәэмин итү, ташландык суларны ағызу системасын үстерү һәм модернизацияләү.	
Экологик куркынычсызлыкны тәэмин итү	Житештерү һәм куллану калдыклары белән эш итү - каты көнкүреш калдыклары полигонының 2 һәм 3 чиратларын төзү - рөхсәтсез чүплекләр булдырмау	2016-2025	Буа муниципаль районы башкарма комитеты, ТКХ МПП ААҖ	Экологик шартларны яхшырту	
	Атмосфера һавасын һәм су объектларын саклау	2016-2030	Сәнәгать һәм агрофирма предприятиеләре		
Гражданның тормыш иминлеген тәэмин итү	Янгынга каршы куркынычсызлык чараларын эшләү	2016-2030	Буа муниципаль районы башкарма комитеты		

	Су объектларында куркынычсызлык буенча чаралар эшләү	2016-2030	Буа муниципаль районы Башкарма комитеты		
Яңа белем бирү стандартларын тормышка ашыру өчен шартлар тудыручы инфраструктура булдыру	Мәгариф оешмаларында мәктәпкәчә, башлангыч, төп һәм урта гомуми белем дәрәжәсендә, шул исәптән мөмкинлекләре чикләнгән укучылар өчен дә, ФГОС таләпләренә туры килә торган заманча матди-техник шартлар тудыру	елсаен	БМР БК комитеты, Мәгириф идарәсе	Барлык мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә һәм гомуми белем бирү оешмаларында ФГОС таләпләренә туры килә торган шартлар тудырылачак	
Сәнәгать житештерүен үстерү	Заводны реконструкцияләү һәм яңарту	2012-2021	«Буа шикәре» ЖЧЖ	Производство куәтен йөкләү һәм сәнәгать житештерүенең үсеш темпларын арттыру	
	Нефть тозаклары проекты һәм яңгыр канализациясенә урнаштыру	2016		Экология	
	Чистарту корылмаларын сатып алу һәм монтажлау	2017-2021			
	Хезмәт шартларын махсус бәяләү	даими			

	Продукциянең яңа төрләрән үзләштерү	2016-2020	«Әхмәт ЭМЗ» ЯАЖ	Конкуренциягә сәләтле продукция	
	Производствоны яңарту: эретелгән сыр чыгару проекты	2016	«Зеленодольск сәт эшкәртү комбинаты» АЖенең Буа филиалы	житештерүне арттыру һәм сату базарын киңәйтү	
	Яңа житештерүне үзләштерү		«Буа машина төзелеше заводы» ЖЧЖ	Предприятие биләгән базар өлешен киңәйтү	
Авыл хужалыгы производствосы өлкәсендә кече хужалык формаларын үстерүне стимуллаштыру	КФХ, ХП, гаилә фермалары төзүдә, шул исәптән жир кишәрлекләрен һәм биналарны рәсмиләштерүдә ярдәм итү юлы белән авылда эшқуарлыкны үстерүгә ярдәм итү	2016-2021	Авыл хужалыгы идарәсе, ТР Авыл хужалыгы министрлығы	Кече һәм урта бизнес өлешен арттыру, аның структурасын яхшырту	
Дәүләт-шәхси партнерлык механизмнарын үстерү	«Буа» Сәнәгать майданчыгы	2016	БМР башкарма комитеты, «Буинск» ПП ИК» ЖЧЖ	Буа муниципаль районының Кече һәм урта бизнесын үстерү	
Буа муниципаль районы икътисадында инновацион продуктлар өлешен арттыру	Производства инновацион технологияләрне үзләштерү	2016-2030	Буа муниципаль районы предприятиеләре	Гомуми күләмдә инновацион продукция өлеше	
район телекоммуникацион инфраструктурасын үстерү һәм халыкка	Һәр торак пунктка кадәр җепселле-оптик элементә линияләре төзү, 100% район	2016-2021	«Таттелеком» ГАЖ, Ростелеком, Билайн,	Һәр торак пунктка элементә (элементә, интернет)линияләре енә югары	

заманча мәгълүмати-коммуникацион хезмәтләр күрсәтүне тәэмин итү;	территориясен 4G технологиясе буенча элемент чөптәкләргә белән каплау		Мегафон, МТС (көштәкләр буенча))	тизлеккә керү мөмкинлеген жөткөрү	
<p>Буа муниципаль районында муниципаль хезмәтләр күрсәтүгә (функцияләргә гамәлгә ашыруга) күчүнә гамәлгә ашыру һәм жирле үзидарә системалары эшчәнлегенә нәтижелелеген арттыру өчен электрон Администрация архитектурасын булдыру һәм үстөрү;</p>	<p>Муниципаль идарәнәң нәтижелә һәм үтә күрәнмәле системасын үстөрү. Татарстан Республикасы муниципаль районының (шөһәр округының) рәсми сайтында хезмәтләрне электрон рәвештә күрсәтү турында бүлек булдыру. Татарстан Республикасы Дәүләт хезмәтләргә порталында гражданны кабул итү пунктларында электрон рәвештә хезмәт күрсәтүләргә алуның өстенлекләргә турында гаризачылар өчен күрәнәклә һәм үтәмлә урында мәгълүмат урнаштыру. Халыкны кабул итү урынында электрон рәвештә хезмәт күрсәтүнең</p>	<p>2016-2021</p>	<p>Буа муниципаль районы Советы Буа муниципаль районы башкарма комитеты</p>	<p>Хакимият органнары эшчәнлегенә ачыклығы һәм өйдән чыкмыйча гына муниципаль хезмәтләр алу мөмкинлегенә турында халыкка мәгълүматлы булуы</p>	

	өстенлекләрэнә багышланган видеороликларны һәм башка материалларны урнаштыру				
	Буа муниципаль районында Бердәм идентификация һәм аутентификация системасында гражданнарга хезмәт күрсәтү үзәкләрен ачу.	2016-2021	«Татарстан Республикасында дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр күрсәтүнең күпфункцияле үзәге» ДБУ (Буа филиалы)	Бердәм идентификация һәм аутентификация системасында гражданнарның шәхси кабинетларын булдыру	
Туфракның уңдырышлылыгын саклау һәм торгызу, авыл хужалыгы җирләренәң мелиорациясен үстерү өчен шартлар тудыру	Кертү	2016-2021	Авыл хужалыгы оешмалары, ТР Авыл хужалыгы министрлыгы, (киләшү буенча)	Авыл хужалыгы товарлары җитештерүчеләренәң керемнәре арту	
Республика инвестицияләрендә Буа муниципаль районы өлешен арттыру	Чыгым медицина материаллары проектын тормышка ашыру	2016-2018		Буа муниципаль районының инвестицион җәлеп итүчәнлеген арттыру, инвестицияләренәң уртача еллык күләмен арттыру	
	Логистик үзәк проектын тормышка ашыру	2016-2021			
Буа муниципаль районының салым	1. Салымнар һәм җыямнар буенча недоимкаларны,	2016-2021	ТР Буа муниципаль	ТР Буа муниципаль	

<p>потенциалын арттыру, салым салына торган база үсеше, керемнәр жыелу һәм Буа муниципаль районы бюджеты чыгымнарының нәтижәләлеген арттыру.</p>	<p>аренда түләүләре һәм административ штрафлар буенча бурычларны киметү буенча оешмалар, шулай ук салым түләүләрен узган елның шул чоры белән чагыштырганда киметкән оешмалар белән эш алып бару. 1.1.Агымдагы елның хисап датасына салым түләүләре буенча түләүләргә узган елның шул чоры белән чагыштырганда киметкән оешмалар буенча комиссияләр үткөрү 1.2.Буа муниципаль районы предприятиеләре буенча хезмәткә түләү һәм НДСЛ фондына квартал саен мониторинг үткөрү 1.3. Узган елның шул ук чоры белән чагыштырганда, физик затлар керемнә салым керүен киметкән предприятиеләрнең</p>		<p>районы бюджетының үз керемнәре үсешен тәэмин итү буенча ведомствоара комиссия</p>	<p>районы бюджетының керем базасын арттыру</p>	
--	--	--	--	--	--

	<p>айлык мониторингы 1.4. Буа муниципаль районы авыл хужалыгы билгеленешендәге жирләрде үз эшчәнлеген башкаручы республика һәм жирле әһәмияттәге инвесторлар тарафыннан жир түләүләренәң тулылыгын һәм вакытында түләнүен анализлау 1.5.ТР Жир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгында дәүләт хезмәткәрләрен аттестацияләү буенча комиссия утырышы булды. 1.6..Муниципаль хокукий актларны үтәмәгән өчен административ штрафлар буенча айлык мониторинг 2. Салым керемнәре жыюның үзара бәйләнешен арттыру максатларында салым</p>		<p>Татарстан Республикасы Буа муниципаль районы бюджетының үз керемнәре үсешен тәэмин итү буенча ведомствоара комиссия, жирле үзидарә органнары</p> <p>Татарстан Республикасы Буа муниципаль районы бюджетының үз керемнәре үсешен тәэмин итү буенча ведомствоара комиссия,</p>		
--	--	--	---	--	--

	<p>түлөөлөрне киметүгө юл куйган түлөөчелөргө анализ ясау. 5.Үз хезмәткөрлөрөнө хезмәт хакын республикада билгеләнгән Социаль нормативлардан – эшкә яраклы халыкның яшәү минимумынан һәм минималь куллану бюджетының бәясеннән түбәнрәк түлөүче предприятиеләрне ачыклау, соңыннан комиссия утырышларында житәкчеләрне тыңлау.</p>				
--	---	--	--	--	--

5. 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Буа муниципаль районының социаль-икътисады үсеш стратегиясен гамәлгә ашыру механизмнарын формалаштыру

5.1. 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Буа муниципаль районының социаль-икътисади үсеш стратегиясен тормышка ашыру белән идарә итү

Стратегик блок функцияләрен тормышка ашыру белән бәйлә идарә карарлары Буа муниципаль районы башлығы дәрәжәсендә кабул ителә.

Программа блогы функцияләрен тормышка ашыру белән бәйлә идарә карарлары Буа муниципаль районы башлығы урынбасарлары дәрәжәсендә кабул ителә.

Стратегия районның стратегик максатларын һәм үсеш юнәлешләрен билгели. Район үсешенә кагылышлы теләсә нинди идарә карары стратегик максатларга һәм юнәлешләргә туры килүне тикшерергә тиеш. Бюджет акчаларын тоту буенча карарлар кабул иткәндә, инвесторларны сайлаганда, максатчан программаларны тормышка ашыру тәртибен формалаштырганда бу хәлиткеч фактор булчак.

5.2. 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Буа муниципаль районының социаль-икътисады үсеш стратегиясен тормышка ашыру белән идарә итүнең төп механизмнары

Модернизация процессларын башлап жиберә һәм озата алырлык эффектив идарә итүдән башка билгеләнгән өстенлекләргә ирешү мөмкин түгел. Моңың өчен жириле үзидарә органнары эшчәнлегә түбәндәге юнәлешләрен һәм гамәлләрен үз эченә алачак.

5.2.1. Жәмгыяттә мәгълүмати-коммуникацион технологияләрен үстерү

Бу юнәлеш Буа муниципаль районында Мәгълүмат жәмгыятен үстерү һәм аны Россия һәм дөньякүләм мәгълүмат жәмгыятенә интеграцияләү өчен шартлар формалаштыруны күздә тотта.

ТР Буа муниципаль районы территориясендә телекоммуникация хезмәтләрен күрсәтүче төп операторлар - «Таттелеком», Ростелек, Билайн, Мегафон, МТС.

Санап үтелгән компанияләрдән «Таттелеком» ГАЖ гына традицион (чыбыклы) элемтә хезмәтләрен күрсәтә. 87 авыл торак пункты һәм Буа шәһәре чыбыклы элемтәдә тора, абонентлар базасы телефон аша 9320 абонент тәшкил итә, шуларның 4787 абоненты - ГТС, 4533 абонент - СТС.

Мәгълүмати - коммуникацион технологияләрен гамәлгә ашыру буенча төп чаралар булчак:

район телекоммуникацион инфраструктурасын үстерү һәм халыкка заманча мәгълүмати-коммуникацион хезмәтләр күрсәтүне тәмин итү;

Буа муниципаль районы халкының мәгълүмат технологияләренә ия булу күнекмәләрен алу мөмкинлеген тәмин итү һәм компьютер грамоталылыгын арттыру;

Буа муниципаль районы органнары эшчәнлегә турындагы мәгълүматны Интернет челтәре аша тулысынча ачуны тәмин итү (Статусы законда билгеләнгән чикләнгән үтемлектән тыш), гражданныр өчен кабул ителә торган карарларны формалаштыруда һәм экспертизада дистанцион катнашу мөмкинлеген тәмин итү;

районның сәламәтлек саклау системасында мәгълүмати-коммуникацион технологияләрен куллану дәрәжәсен арттыру;

мәдәният, мәдәни һәм гуманитар агарту өлкәсендә мәгълүмати-коммуникацион технологияләр керту;

Буа муниципаль районында муниципаль хезмәтләр күрсәтүгә (функцияләрен гамәлгә ашыруга) күчүне гамәлгә ашыру һәм жириле үзидарә системалары эшчәнлегенә нәтижеләлеген арттыру өчен электрон Администрация архитектурасын булдыру һәм үстерү;

төзелеш һәм торак-коммуналь хужалык өлкәсен мәгълүматлаштыру;

Интернетка һәм башка мәғлүмат ресурсларына керү мәғлүмат-коммуникация челтәрләренең барлык төрлөрөн үстерү.

Кабул ителгән гамәлләр һәм чаралар гражданның тормыш сыйфатын күтөрүне, жәмгыять тормышының икътисадый, социаль-сәяси, мәдәни һәм рухи өлкәсен үстерүне, мәғлүмати-коммуникацион технологияләргә куллану нигезендә дәүләт идарәсе системасын камилләштерүне тәмин итәргә тиеш.

5.2.2. Административ киртәләргә киметү, хакимият һәм гражданлык жәмгыятьте хезмәттәшлеген үстерү

Өлеге юнәлеш буенча эш алып барыла:

муниципаль хезмәтләр күрсәтүнең административ регламентларын тулысынча гамәлгә кертү, хезмәтләр күрсәтүнең уңайлылык стандартларын тәмин итү;

эшқуарлык эшчәнлегенә административ чикләүләргә киметү;

дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр күрсәтүнең сыйфатын мониторинглауның нәтижәле системасын булдыру, шул исәптән бәйсез оешмалар һәм физик затлар тарафыннан да;

коррупциягә каршы сәясәт үткөрү, кабул ителә торган норматив актлар проектарына бәйсез экспертиза сыйфатын арттыру хисабына коррупция күренешләрен кискәтү;

хакимият органның граждан жәмгыятьте белән хезмәттәшлеге механизмнарын үстерү, шул исәптән аның вәкилләренең ижтимагый әһәмиятле карарлар әзерләүдә һәм кабул итүдә катнашуы, жәмәгәтчелеккә жәлеп итеп, хакимият органны эшчәнлегенә ижтимагый контроль механизмнарын үстерү.

Өлеге юнәлешне гамәлгә ашыру халыкның хакимият органны белән хезмәттәшлеге уңайлылығын арттырачак, хезмәт күрсәтү вақытын кыскартачак, рөхсәт процедураларын узу, контроль һәм күзәтчелек чараларын уздыру белән бәйлә бизнес чыгымнарын киметәчәк.

Районның социаль-икътисади сәясәтенең төп юнәлешләргә тормышка ашырыла:

- икътисадта барлык эчке резервларны эффектив куллану;

- район проблемаларын хәл итүгә халыкны, эшқуарлык даирәләрен һәм жәмәгәтчелеккә жәлеп итү;

- район белән идарә итү системасын камилләштерү;

- республиканың социаль-икътисади үсешенең төп юнәлешләргә белән бәйләүләргә, финанслашу принципнарында максатчан программаларда катнашу;

- торак төзелеше, мәгариф, сәламәтлек саклау өлкәләрендә өстенлекле проектлар, шулай ук мәдәният һәм кече бизнеска ярдәм итү өлкәсендә өстенлекле проектлар тарафыннан ачыла торган мөмкинлекләрдән файдалану;

- муниципаль эшчәнлекнең төрле өлкәләрендә башка районнарының иң яхшы тәҗрибәсен куллану.

Стратегик максатка ирешү өчен, жирле үзидарә органнының икътисадның реаль секторы белән конструктив хезмәттәшлеге кирәк. Муниципаль хакимиятнең һәм икътисадның реаль секторы предприятиеләренең үзара мәнфәгатьләргә булу аларның үзара хезмәттәшлеге өчен объектив нигез тудыра: предприятиеләр Буа муниципаль районы территориясендә ресурсларны (Жир, инфраструктура, хезмәт ресурслары) куллану белән кызыксына, ә муниципаль хакимият үз территориясендә хужалык эшчәнлегә үсеше белән кызыксына. Жирле хакимият белән бизнес арасындагы хезмәттәшлекнең нигезе-муниципаль-шәхси партнерлык принцибы, анда бизнес районның социаль-икътисади үсешендә катнаша, ә хакимият аның өчен уңайлы мохит тудыра.

Районның сәнәгать сәясәтенең максаты-заманча фән сыйдырышлы технологияләргә нигезендә сәнәгый житештерүне үстерү һәм Буа муниципаль районында социаль-икътисади хәлне тотрыктыландыру өчен шартлар тудыру. Бу максатны тормышка ашыру түбәндәге юнәлешләргә буенча күздә тотыла:

- конкурентлыкка сәләтле технологияләр нигезендә яңа производстволарны үстерүче һәм гамәлдәге производстволарны реконструкцияләүче предприятиеләргә ярдәм итү;
  - предприятиеләрдә хезмәтне саклауда программалар эшләүдә һәм кабул итүдә ярдәм итү;
  - районның аерым предприятиеләрен федераль һәм республика максатчан программаларына тоташтыруга ярдәм итү.
- Үз чиратында, район предприятиеләре, бигрәк тә эре предприятиеләр, Буа муниципаль районының социаль-икътисади үсешенә чираттагы өлеш кертә алалар:
- үз хезмәткәрләренә лаеклы хезмәт хакы түләү, аның нигезендә район бюджеты керемнәренә иң зур чыганаclarыннан берсе-физик затлар керемнә салым формалаша;
  - үз хезмәткәрләре өчен торак, социаль билгеләнештәге объектлар төзүдә катнашырга;
  - район территориясендәге предприятиеләр янындагы участокларны карап тоту һәм төзекләндерү;
  - райондагы экологик хәлне савыктыруга ярдәм итүче табигать саклау чараларын тормышка ашырырга;
  - хәйрия эшчәнлеген төрле формаларда тормышка ашырырга.

5.2.3. Инвестицияләр жәлеп итү механизмын камилләштерү

Район икътисадына инвестицияләр жәлеп итүнең актив сәясәте, жир-мөлкәт комплексы белән идарә итүнең үтә күренмәле һәм нәтижәле механизмын булдыру, районның социаль әһәмиятле өлкәләрен һәм аерым гавами берәмлекләренә бюджеттан тыш финанслау чыганаclarын алу түбәндәге чаралар комплексын тормышка ашыруны күздә тотта.

Инвестицияләр өчен уңайлы административ мохит булдыру:

инвесторларны жәлеп итү буенча муниципаль һәм республика хакимияте органнарының уртак көчләрен координацияләүнең югары дәрәжәсенә ирешү өчен муниципаль дәрәжәдә стратегияләр эшләүне тизләтү;

дәүләт органнары эшендә Бюрократизмны бетерү максатларында инвестиция процессына гадиләштерелгән процедураларны кертү (мәсәлән, интернет аша рәсми формаларны тутыру һәм тапшыру);

инвестицион проектларны карау һәм раслау вакытын кыскартуга юнәлдерелгән жирле үзидарә органнары һәм хакимият органнары арасында килешүләр төзү.

Инвестицияләр өчен уңайлы тариф шартларын формалаштыру:

ресурслар белән тәэмин итүче оешмалар челтәрләренә кушылу чыгымнарын субсидияләүне дә кертәп тоташтыру процедураларын гадиләштерү;

Дәүләт-шәхси партнерлык коралларын үстерү һәм гамәлгә кертү.

Бюджет акчалары чикләнгән шартларда, районның комплекслы инвестицион һәм инновацион сәясәтен үстерүнең өстенлекле механизмы булып дәүләт һәм бизнесның дәүләт-шәхси партнерлык рәвешендәге хезмәттәшлеге тора, ул район икътисадына шәхси инвестицияләренә, шул исәптән чит дәүләтләренә, район бюджеты чыгымнарын киметеп, жәлеп итәргә мөмкинлек бирәчәк.

Стратегияне тормышка ашыру проектны финанслау өчен түбәндәге коралларны күздә тотта:

федераль һәм республика бюджетлары акчалары исәбеннән район инвестиция проектларына ярдәм алу өчен шартлар тудыру: республика һәм федераль максатчан программалар кысаларында проектларны финанслауга ярдәм итү; кредитлар буенча процентларны түләүгә чыгымнар өлешен каплау һ. б.;

инфраструктурасы булган, инвестиция чыгымнары буенча уртача проектларны урнаштыру өчен эзер сәнәгать майданчыclarын булдыру;

су-коммуналь өлкәсен модернизацияләү кебек инфраструктура корылмаларын модернизацияләүдә дәүләт-шәхси партнерлык механизмнарын куллану.

Беренче чираттагы муниципаль программалар исемлеге

Программа исеме	Программаны тормышка ашыруның юнәлешләре төп	Дата принятия	Гамәлгә ашыру вакыты	Башкаручылар	Программаны раслау турында карар реквизитлары
2016-2020 елларда Буа муниципаль районында гомуми файдаланудагы юлларны төзү, реконструкцияләү һәм капитал ремонтлау	Гамәлдәге автомобиль юлларын реконструкцияләү һәм транспорт-эксплуатацияләүнең торышын арттыру нәтижәсендә сыйфатлы юл челтөрөн булдыру	09.10.2015г.	2016-2020	- Башкарма комитеты Буа муниципаль районы ТР районнары; - подрядчы оешмалар (конкурс нигезендә).	Буа муниципаль районы башкарма комитеты житәкчесенең 09.10.2015 № 608 карары
«2016 елда Буа муниципаль районы территориясендә юл хәрәкәте иминлеген арттыру»	- Юл хәрәкәтендә катнашучыларның куркыныч тәртибен кисәтү системасын үстерү; - Балаларның юл хәрәкәтендә куркынычсыз катнашуын тәэмин итү; - Транспорт чаралары һәм жәяүлеләр хәрәкәтен оештыру системасын үстерү, юл шартларының куркынычсызлыгын арттыру.	29.09.2015г.	2016	- Буа муниципаль районы башкарма комитеты; - подрядчы оешмалар (конкурс нигезендә).	БМР башкарма комитеты карары №579 от 29.09.2015 ел
Буа муниципаль районы «Буа шәһәре» муниципаль берәмлегенең коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программасы.	Жылылык белән тәэмин итү, су белән тәэмин итү, ташландык суларны агу системасын үстерү һәм модернизацияләү.	18.01.2016г.	2016-2020	- «Буа шәһәре» муниципаль берәмлеге башкарма комитеты; - Буа муниципаль районы башкарма комитеты; - подрядчы оешмалар («Буа ПТСы»	Татарстан Республикасы «Буа шәһәре» муниципаль берәмлеге башкарма комитеты карары №04, 18.01.2016 ел.

				ААЖ; «Буа водоканалы» ЖЧЖ).	
Буа муниципаль районында халыкны наркотиклаштыруны профилактикаларга буенча муниципаль программа	1.Оештыру чаралары. 2.Кадрлар әзерләү һәм тәҗрибә уртаклашу. 3.Наркомания белән авыручыларны диагностикалау, дөвалау һәм реабилитацияләү. 4.Наркотикларның законсыз әйләнешенә каршы тору һәм наркобизнесның икътисади нигезләрен бозу. 5.Балалар һәм яшьләрдә наркоманияне профилактикалау һәм сәламәт яшәү рәвешенә мотивация формалаштыру. 6.Буа муниципаль районында наркотикларга каршы профилактик эшнә мәгълүмат белән тәэмин итү системасын үстерү.	22.11.2015	2015-2016	Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе мәгариф оешмалары, фондлар, иҗтимагый берләшмәләр	Башкарма комитет җитәкческ боерыгы №1488/2
«Буа муниципаль районы балаларына һәм яшьләренә патриотик тәрбия бирү» муниципаль программасы	1.Патриотик тәрбия формаларын камилләштерү. 2. Гражданнарны хәрби хезмәткә әзерләү буенча чаралар. 3. Патриотик тәрбиянең фәнни-теоретик һәм методик нигезләрен үстерү. 4. Патриотик	22.11.2015	2015-2016	Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе; Татарстан Республикасы буенча Эчке эшләр министрлыгының Буа эчке эшләр бүлекчәсе; район ММЧ белән	Башкарма комитет җитәкческ боерыгы №1488/5

	тәрбия өлкәсендә мөгълүмат белән тээмин итү.			эшләү бүлеге; финанс-бюджет палатасы; хәрби комиссариат; учреждение ләр, оешмалар, фондлар, ижтимагый берләшмәләр	
БМРда физик культура һәм спортны үстерү буенча муниципаль программа	1.Физик культура һәм спортны үстерү буенча закон-хокукый һәм боеру чаралары. 2. Физик культура белән шөгылләнү-сәламәтлек өчен нигез. 3. Массакүләм спорт. 4.Район предприятиеләрендә һәм оешмаларында физкультура-массакүләм һәм спорт эше. 5.Балалар-яшүсмерләр спорт мәктәбенең физкультура-массакүләм эше. 6.Югары казанышлар спорты. 7.Инвалидлар һәм мөмкинлекләре чикле кешеләр арасында физкультура-спорт эше. 8.Хәрби-техник, хәрби-гамәли спорт төрләрен үстерү.	22.11.2015	2015-2016	Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе;белем бирү учреждение ләре; «Буа үзәк район хастаханәсе» ДАССУ район ММЧ белән эшләү бүлеге; финанс-бюджет палатасы; учреждение ләр, оешмалар, фондлар, ижтимагый берләшмәләр; авыл җирлекләре	

	9.Матди-техник һәм кадрлар белән тәэмин итү. 10.Спорт корылмалары эчтәлеге. 11.Пропаганда-агитация чаралары. 12.Социаль-тернәкләндерү чаралары.				
«Буа муниципаль районында Яшь гаиләләрне торак белән тәэмин итү»максатчан программасы	1.Торак алу өчен яшь гаиләләргә социаль түләүләр бирүне тәэмин итү. 2.Яшь гаиләләрнең үз акчаларын, банкларның өстәмә финанс чараларын һәм башка оешмаларны жәлеп итү өчен шартлар тудыру.	13.03.2015	2014-2020	Эконом класслы торак урыннары бирү буенча вәкаләтле оешмалар; БМР башкарма комитетының структур бүлекчәләре; банклар	Башкарма комитет житекческ боерыгы №158
ТР БМР балалар һәм яшьләрнең ялын, сәламәтләндерүен, мәшгульлеген оештыру программасы	1.Балаларның һәм яшьләрнең ялын һәм сәламәтләндерүен оештыру өчен кирәкле шартлар тудыру. 2.Каникуллар чорында балаларны һәм яшьләрне эш белән тәэмин итү. 3.Сәламәтлек эффектын арттыру.	14.05.2015	елсаен	Яшьләр эшләре һәм туризм идарәсе;белем бирү учреждениеләре; Эш белән тәэмин итү үзәге, «Буа үзәк район хастаханәсе» ДАССУ; Татарстан Республикасы буенча Эчке эшләр министрлыгының Буа бүлекчәсе; финанс-бюджет палатасы;	Башкарма комитет житекческ боерыгы №615
«Буа муниципаль	1.Авыл яшьләрен мәгълүмат белән	22.11.2015	2015-2016	Яшьләр эшләре һәм	Башкарма комитет

районының авыл яшьләре» программасы	тээмин итү. 2. Авыл яшьләренең ижтимагый-сәяси активлыгы. 3. Авылны социаль үстерү программаларын гамәлгә ашыру. 4.Авыл яшьләренең икътисади активлыгы. 5. Интеллектуаль- ижади чаралар. 6. Физкультура һәм спорт. 7.Авыл хужалыгы профиле кадрларын әзерләүдә ярдәм итү. 8.Авыл яшьләренең электораль активлыгын арттыру.			туризм идарәсе; мәдәният оешмалары Авыл хуңалыгы идарәсе; Халыкны эш белән тээмин итү үзәге; ММЧ; авыл жирлекләре .	житәкческ боерыгы №1488/4
Буа муниципаль районы мәгариф учреждениелә ре укучыларының һөнәри ориентациясе һәм һөнәри үзбилгеләнеше буенча 2215- 2018 елларга «Ориентир»му ниципаль максатчан программасы	Укучыларда һәм тәрбияләнүчеләрд ә Буа муниципаль районының социаль-икътисади хәлен исәпкә алып укучыларны иртә профилизацияләүн ең һәм һөнәри үзбилгеләнүнең нәтижәле гамәлдәге системасын булдыру аша һөнәри эшчәнлекне аңлы һәм мөстәкыйль сайлауга эчке әзерлек формалаштыру	21.07.201 5	2015- 2018	Мәгариф идарәсе, Хезмәт һәм халыкны эш белән тээмин итү үзәге, мәктәпара уку комбинаты, югары һәм урта һөнәри белем бирү учреждение ләре, гомуми белем бирү учреждение ләре, балаларга өстәмә белем бирү учреждение ләре, мәктәпкәчә	Татарстан Республикасы Буа муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесенең 21.07.2015 ел №532 карары

				белем бирү учреждение ләре	
«2012-2015 елларга Буа муниципаль районы балаларына һәм яшьләренә патриотик тәрбия бирү» максатчан программасы	Буа муниципаль районында ижтимагый һәм икътисадый тотрыклылыкны тәэмин итә торган патриотик тәрбия системасын үстерү һәм модернизацияләү, балаларда һәм яшьләрдә гражданлык тәңгәллеге, югары патриотик аңны, Ватанга тугрылыкны формалаштыру, конституциячел бурычларны, толерантлыкны, этникара һәм конфессияара мөнәсәбәтләрнең мәдәниятен үтәүгә әзерлек булдыру	26.01.2012	2012-2015	Яшьләр эшләре, спорт һәм туризм бүлгеге, мәгариф идарәсе, мәдәният бүлгеге, БМР Советының массакуләм мәгълүмат чаралары белән эшләр бүлгеге, финанс-бюджет палатасы, хәрби комиссариат бүлгеге, Россия Эчке эшләр министрлыгының БМР буенча бүлгеге	II чакырылыш Буа муниципаль районы Советының унбишенче сессиясе
«2014-2020 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләренә саклау, өйрәнү һәм үстерү» муниципаль программасы	Комплекс программа	28.01.2015	2014-2020	Мәгариф идарәсе	Буа муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесенең 28.01.2015 ел №23 карары
Буа муниципаль районының 2011-2016 елларга	Гражданнарның белем бирү ихтыяжларына, заманча стандартлар	11.11.2011	2011-2016	Буа муниципаль районы башкарма комитеты,	II чакырылыш Буа муниципаль районы Советының

мәгариф системасын үстерү программасы	таләпләренә, муниципаль районның инновацион үсеш юнәлешләренә туры килә торган сыйфатлы белем алу мөмкинлеген арттыру нигезендә өзлексез белем бирү системасын үстерү			Мәгариф идарәсе, мәгариф учреждение ләре	унөченче сессиясе карары
2014-2016 елларга Татарстан Республикасының Буа муниципаль районында мәдәниятне үстерү программасы	1. Татарстанның мәдәни мирасын үстерү һәм саклау 2. Профессиональ сәнгатьне үстерү Мәдәният учреждениеләре челтәрен киңәйтү һәм ныгыту. Тармакның кадрлар потенциалы 4. Кино хезмәтен үстерү	22.11.2013	2014-2016	БМР башкарма комитеты, БМР финанс-бюджет палатасы; БМР муниципаль берәмлекләре; БМР муниципаль мәдәният учреждение ләре; «Буа дәүләт драма театры»	Буа муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесенең карары №1488/7 22.11.2013